

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ

KOMBINOVANÉ STUDIUM

2014–2017

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Lucie Petáková

Investigativní novinář, spisovatel a televizní reportér Josef Klíma

Praha 2017

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Hugo Schreiber

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR

COMBINED (PART TIME) STUDIES

2014-2017

BACHELOR THESIS

Lucie Petáková

The investigative journalist, writer, and TV reporter Josef Klíma

Prague 2017

The Bachelor Thesis Work Supervisor: PhDr. Hugo Schreiber

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne

Jméno autorky

Poděkování

Děkuji především mému vedoucímu práce PhDr. Hugo Schreiberovi za rady a čas, který mi věnoval při zpracování mé bakalářské práce. Zároveň děkuji panu Josefu Klímovi za jeho ochotu při poskytování rozhovoru a cenné rady, které pro mne byly oporou při tvorbě.

Anotace

Tato bakalářská práce se ve své teoretické části zabývá osobností a tvorbou investigativního žurnalisty Josefa Klímy. Připomíná předchůdce, vznik a vývoj investigativní žurnalistiky. Cílem této práce je nastínit její budoucí vývoj a rozebrat vliv Josefa Klímy a jeho reportáží na společnost, a zároveň vliv společenských změn a vzniku nových médií na Josefa Klímu. Praktická část obsahuje rozhovor s tímto známým novinářem, dotazníkové šetření a vyhodnocenou datovou matici.

Klíčová slova

investigativní žurnalistika, Josef Klíma, Kajínek, kauzy, legislativa, Měděnec, reportáže

Annotation

The theoretical part of this bachelor thesis deals with the life and work of Czech investigative journalist Josef Klíma. It summarizes the origin and development of investigative journalism, aims to outline its future development and analyze the effect of Josef Klíma's stories on public, and the influence social changes and rise of new media has on Josef Klíma. The practical part contains an interview with this famous journalist, research, and an assessed data matrix on this subject.

Keywords

cases, investigative journalism, Josef Klíma, Kajínek, legislature, Měděnec, stories

OBSAH

ÚVOD	8
TEORETICKÁ ČÁST	10
1. INVESTIGATIVNÍ ŽURNALISTIKA.....	10
2. VÝVOJ INVESTIGATIVNÍ ŽURNALISTIKY.....	16
2.1. Předchůdci investigativní žurnalistiky.....	16
2.2. Počátky investigativní žurnalistiky.....	20
2.3. Česká investigativní žurnalistika do roku 1989.....	22
2.4. Osobnosti 1968-1989.....	23
2.5. Cenzura do roku 1989.....	25
2.6. Česká investigativní žurnalistika po roce 1989.....	29
2.7. Osobnosti od roku 1989.....	31
2.8. Právní vymezení svobody slova.....	32
3. NOVINÁŘSKÁ PRÁCE V KONTEXTU LEGISLATIVY.....	35
3.1. Novináři a ochrana osobnosti dalších subjektů.....	35
3.2. Právní ochrana novináře.....	38
4. INVESTIGATIVNÍ NOVINÁŘ JOSEF KLÍMA.....	39
4.1. Životopis Josefa Klímy.....	39
4.2. Josef Klíma jako reportér.....	41
4.3. Josef Klíma jako spisovatel.....	44
4.4. Josef Klíma jako scénárista, odborný konzultant a herec.....	49
4.5. Josef Klíma jako hudebník.....	52
4.6. Pořad Na vlastní oči.....	53
4.7. Porovnání pořadů Na vlastní oči, Soukromá dramata a Očima Josefa Klímy.....	54
4.8. Pohled Josefa Klímy na etické principy.....	55
PRAKTICKÁ ČÁST	57
ZÁVĚR	60
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	65
SEZNAM PŘÍLOH	71

ÚVOD

Tématem bakalářské práce je investigativní žurnalista Josef Klíma. Aby bylo možné věnovat se tomuto novináři a jeho tvorbě, je zapotřebí nejprve objasnit pojem investigativní žurnalistika v kontextu s historií i současností. Tím se budou zabývat první kapitoly. Je zde zaznamenán vývoj investigativní žurnalistiky ve světě i u nás a představeni hlavní představitelé tohoto období. V následujících kapitolách se práce věnuje problematice etiky, skryté kamery, ale i zákonům a legislativě, potřebné k výkonu tohoto odvětví žurnalistiky. Uvedeny jsou také určité historické mezníky, které přímo ovlivnily život, a hlavně práci investigativního novináře Josefa Klímy, který je hlavním předmětem této bakalářské práce. Kapitola o Josefu Klímovi se bude věnovat jemu samému, jeho práci, reportážím, knihám, ale i názorům a zkušenostem z dlouholeté investigativní práce. Zároveň bude zmíněna i historie některých periodik, neboť se bezprostředně týkají Josefa Klímy a prošly za dobu své existence určitým vývojem, na kterém se poznamenaly společenské a politické změny.

První úkolem bakalářské práce bude odpovědět na otázku, jak dnes pracuje investigativní žurnalista a jak jsou investigativní reportáže vnímány společností. Zde bude čerpáno nejen z knih a dokumentů, ale i s rozhovoru s Josefem Klímou a hlavně z dotazníkového šetření a zpracování odpovědí 165 respondentů. Druhým úkolem bude nastínit či přiblížit další možný vývoj investigativní žurnalistiky, názory lidí a vliv nových médií. Třetím úkolem, na který se bakalářská práce zaměří, bude odhalit, v čem tkví úspěšnost Josefa Klímy.

V bakalářské práci bude čerpáno z různých pramenů tiskových, knižních či internetových.

Součástí praktické části bakalářské práce je rozhovor s Josefem Klímou a dotazníkový výzkum. V obou částech jsou kladeny otázky, které nám mohou přiblížit názor jak Josefa Klímy, tak ostatních občanů, na investigativní žurnalistiku a reportáže. Velice důležitý je také pohled na investigativní žurnalistiku z politického hlediska.

Při zpracovávání tohoto tématu budu vycházeno především z odborné knižní literatury, zaměřené na problematiku novinářské práce. Na základě studia bude provedena literární rešerše, která je ve své podstatě obsahovou analýzou vybraných zdrojů. Pro aktuální informace ze sféry činnosti médií budou využity odborné internetové zdroje, jejichž autory jsou novináři, kterých se konkrétní případy týkaly či stále týkají.

Předpokládaným přínosem bakalářské práce bude přiblížení významné osobnosti investigativní žurnalistiky, jakým je Josef Klíma, rozbor jeho práce a názorů, které vychází ze zkušeností této „legendy.“ Podstatnou součástí je zmapování současné situace, vývoje médií a uplatnění investigativní žurnalistiky v současných médiích a také její budoucnost. Na základě výstupů z dotazníkového šetření bude přiblížen názor lidí na toto odvětví žurnalistiky a jejich názor na vliv a dopad kauz na společnost. Zajímavým výstupem dotazníkového šetření bude také rozdělení respondentů na skupinu, která se investigativními kauzami vůbec nezaobírá a na ty, které nejenže kauzy zajímají, ale sami jsou ochotni vyhledávat informace o nich, zvláště pak v nových médiích.

TEORETICKÁ ČÁST

1. INVESTIGATIVNÍ ŽURNALISTIKA

Před vymezením pojmu investigativní žurnalistika je zapotřebí definovat žurnalistiku.

Žurnalistika je druh komunikace, která vyhledává, zpracovává a distribuuje určitá sdělení, přináší informace o důležitých, zajímavých či významných událostech a pracuje s nimi.¹ Z klasické žurnalistiky je vydělována investigativní žurnalistika jako jedno z jejích odvětví. Překlad anglického „investigation“ - pátrání či vyšetřování, objasňuje tuto část žurnalistiky. Investigativní žurnalistika je tedy typ žurnalistického jednání, kdy novinář pátrá do pozadí a souvislostí případů veřejného zájmu.² Jak řekl Jaroslav Kmenta, jeden z investigavců, je to styl práce, metoda, díky níž dojdete k cíli, jímž je přijít na kloub nějakému složitému jevu, rozplést nekalé praktiky v politice, poukázat na zločin nebo korupci.³

Jejím úkolem je tedy plnit funkci „hlídacího psa demokracie“, v anglickém originále public watchdog.

V posledních letech nebyvale roste zájem veřejnosti o co největší počet informací. Majitelé médií jim vycházejí vstříc, protože dobře vědí, že zajímavé, rychlé a mnohdy informace typu různých „trháků“, velmi rychle zvyšují čtenost a sledovanost médií, která jim patří. Konkurence je velká. Trvalo mnoho let, než se žurnalistika dostala alespoň u části novinářů na vysokou úroveň. Vysoká kvalita práce, schopnost efektivní analýzy získaných informací, jejich zpracování, ověření a další vlastnosti, to vše je základem práce novináře, který se nespokojí pouze s tím, že ve své mateřské redakci odevzdá každý týden stanovený počet příspěvků, ale chce se stát novinářem, který bude ve veřejnosti pověstný kvalitou odváděné práce, bez emocí, mnohdy s důsledky pro svá pátrání a dobrání se pravdy.

¹ Jirák, Köpplová, 2009, str. 72

² http://www.cojeco.cz/index.php?detail=1&id_desc=389880&s_lang=2&title=investigativn%ED%20%9Eurnalistika

³ <http://www.kmenta.cz/cs/investigativni-zurnalistika/uvodem>

Vybudovat si kvalitní novinářskou pozici v redakci, získat si dobré renomé poctivého novináře u veřejnosti, není snadné. Před několika desítkami let byla práce novináře chápána jako povinnost pro redakci zajistit potřebný počet příspěvků, aby bylo možné připravit každé další vydání novin nebo časopisů. Postupně se činnost novinářů přesouvá do rozhlasu, ještě později do televizního vysílání a v současné době i na internetové stránky různých médií. Novinář, po mnoho let původně nazývaný žurnalista,⁴ musí být schopen svým pracovním nasazením a pracovními zkušenostmi zachytit situaci tak, jak se v reálu odehrává, zpracovat ji a předložit prostřednictvím zvoleného média veřejnosti. „Mnohdy nehotový a nedospělý stává se žurnalistou, pohyblivý život jej však zachvátí, on nabude leda povrchního, formálního vzdělání, stane se nádeníkem, proletářem duševním a zahyne buď tělesně, neb duševně co laciný prodajných nástroj jiných.“⁵ Tato slova Jana Nerudy nejsou příliš optimistická. Ale přesto věřil, že je možná náprava. „Život žurnalistický jest pestrým krásný, povolání žurnalistů vznešené a rovnající se všem jiným vznešeným povoláním, avšak dráha je zde kluzká a vyžaduje pevnou nohu, mnohému méně povolnému stala se krása a vznešenost tu již bídným hrobem.“⁶ Může se objevit otázka, proč se zde objevuje právě tato citace. Odpověď je snadná. Přestože Nerudovy vynikající fejetony dnes již patří do novinářské historie, tato slova jsou stále aktuální. Zejména druhá, pokračující citace, odpovídá realitě dneška v kontextu s prací investigativních novinářů.

Povolání investigativního novináře se řadí do kategorie rizikových. Na jedné straně vyzdvihovaná pro svá odhalení a přínos, na druhé straně jako jedna z těch tzv. „špinavých praktik.“ Nutno dodat, že takto je většinou vnímána ze strany osob, jichž se samotné vyšetřování týká.

Investigativní žurnalista by měl více jak klasický novinář rozumět právu a legislativě a správným právním postupům, pokud bude chtít např. použít skrytou kameru. Práce investigavce je někdy velice zdlouhavá a náročná, měl by tedy být trpělivý a vytrvalý. Měl by být připraven na časovou náročnost tohoto povolání. Neméně důležitou součástí jeho práce je i znalost určitých historických souvislostí a událostí, které patří do jeho

⁴ Tomuto pojmu dříve odpovídal název vysoké školy pro novináře – Fakulta žurnalistiky UK

⁵ Neruda in Osvaldová, 2007, s. 244

⁶ Tamtéž

oboru. Měl by být připraven na ohrožení i ztrátu soukromí. Měl by do důsledku promyslet vše, co hodlá zveřejnit, neboť současná média fungují velice rychle. Jak řekl Josef Klíma v rozhovoru, média a informace jsou natolik rychlé, že se může stát, že propásnete 10 vteřin určité reportáže, ať už jen ztratíte koncentraci či jdete na záchod, a uteče Vám důležitá informace. Tím ztrácíte orientaci v celé reportáži a spojíte si dohromady naprosto odlišné věci. Pak může klidně dojít k záměně podezřelého s nevinným.⁷

Pokud nastane situace, že nedopatřením či na základě špatného důkazního materiálu či z jiného důvodu novinář „pošpiní“ nevinného člověka, měl by svoji chybu uznat a vše uvést na pravou míru.

Investigativní žurnalista musí umět správně nakládat s informacemi, důvěrnými zdroji, jak soukromými, tak veřejnými. Vždy musí počítat s tím, že jeho zdlouhavé vyšetřování nemusí dojít do správného konce, že hodně věcí se nikdy nepodaří zjistit nebo prokázat. V případě, že dojde na vyhrožování nebo k jinému druhu ovlivňování spojeného s osobami, jichž se informace v investigativní reportáži dotýkají, měl by být dostatečně psychicky odolný. Jak říká Josef Klíma, nejlepší investigativní novinář je relativně mladý chlap, svobodný, s nadšením pro práci.⁸ Klíma také ve svém rozhovoru uvádí, jaký je rozdíl mezi investigativním a běžným žurnalistou. Zatímco žurnalista dostane informaci, ověří ji, zpracuje a vydá, investigativní novinář ji ověří, připraví, zpracuje a teprve potom jeho práce začíná.⁹

Investigativní žurnalista má být i dobrý psychologem. Jak Josef Klíma uvádí v rozhovoru (praktická část BP), mnohdy je velmi důležité lidi rozmluvit. A oni se bojí. Je zapotřebí je motivovat, ale zároveň nic neslibovat.

Klíčovým pojmem v investigativní žurnalistice byly a jsou informace. Za informaci lze v širším pojetí považovat jakoukoli „výpověď“ či sdělení o věcech, jevech, stavech, dějích, jež umožňuje jejich poznání¹⁰, v žurnalistickém pojetí pak jakékoli sdělení uvádějící konkrétní fakta o události. Vzhledem k tomu, jak moc média ovlivňují mínění

⁷ SAVIO, rozhovor s J. Klímou, 2014

⁸ Rozhovor s J. Klímou, praktická část BP

⁹ SAVIO, rozhovor s J. Klímou, 2014

¹⁰ Osvaldová et al. 2007, str. 91

a názor lidí, je potřebné, aby přinášela informace přesné, pravdivé, objektivní a ověřené. V opačném případě by mohlo dojít k naprosté dezinformovanosti. Pokud tedy médium použije nekvalitní, nepravdivou, nebo jinak zkreslenou informaci, jeho důvěryhodnost a potažmo sledovanost klesá.

Mezi řádné získávání kvalitních informací řadíme rešeršování. Je to jedna ze základních praktik žurnalistů. Za rešerši je považováno shromáždění faktů a informací, jejich vyhodnocení, ověření, zda jsou pravdivé, a to alespoň ze dvou spolehlivých a na sobě nezávislých zdrojů. Informace je možné získat z veřejně dostupných a důvěryhodných zdrojů. Další možností získání informací je přímé oslovení osoby, která tuto informaci může poskytnout. Za rešerši je možné pokládat i informaci od zdrojů, které si novinář za dobu svého působení vytvoří. Tyto informace nelze sice použít pro přímou potřebu reportáže, mohou však reportéra nasměrovat určitým směrem a pomoci mu získat informace, které použít může. Sám Josef Klíma říká, že každý novinář měl a má své policisty, kteří jim dávají tipy.¹¹

Velkou úlohu v získávání informací sehrávají také anonymní zdroje, tedy lidé, kteří nezveřejní svoji identitu. K těmto zdrojům je však zapotřebí přistupovat velmi opatrně. Lze říci, že využívání anonymních zdrojů může být oproti rešeršování kontroverzní.

Dalším možným zdrojem informací pro investigativní žurnalisty může být jejich účelové poskytnutí. Pak by se reportér mohl stát nástrojem určitých lidí či skupin, k prosazení jejich záměrů. Pokud si novinář není úplně jistý, může divákům nabídnout oba pohledy na věc a neměl by se bát téma zveřejnit.

Jak už vyplývá z předešlých řádků, dobrý investigativní novinář si vždy najde cestu k ověřeným informacím. Kromě zdrojů, které jsou zmíněny výše, prvotně používá kvalitní databáze, jako například Katastr nemovitostí, či databázi dlužníků, živnostenský a obchodní rejstřík apod. Hlavní zbraní dobrého investigativního novináře byl vždy papír a tužka a vlastní hlava. Společně s technickým pokrokem se jí stal počítač a neomezený přístup k sítím.

Jako další zdroj informací může investigativní novinář v dnešní době použít skrytou kameru. Skrytá kamera patří mezi výjimečné prostředky. Použití skryté kamery má také

¹¹ Klíma, 2008, s. 77

určitá pravidla a etické aspekty. Žádný investigativní reportér ji nepoužije, aby ztraktivnil svoji reportáž, ale zpravidla kvůli důkaznímu řízení. Jak se zmínil Josef Klíma v rozhovoru, který je součástí této bakalářské práce, skrytou kameru používá buď k prokázání trestného činu, například při prodeji drog, anebo k natočení skrytého rozhovoru, kde je však nutné neukázat totožnost natáčeného a změnit i jeho hlas. Josef Klíma také v souvislosti s použitím skryté kamery a etickými principy říká, že novináři odjakživa věděli, jak tuto metodu použít. Například když dostanou velmi věrohodnou informaci, že nějaký úředník bere úplatky, pošlou za ním figuranta se skrytou kamerou, který mu úplatek nabídne, aby pro svoje odhalení a reportáž měli důkaz. To ale nelze udělat jen tak, protože by mohlo dojít k situaci, že je úředník obviněn, za pokus podplácení. V takovém případě je nutné peníze v první řadě notarizovat, tzn. sepsat u notáře prohlášení, kdy, kde a z jakého důvodu bude nabídnuta určitá suma, který den a o jaké vysílání či reportáž či odhalení se jedná. Obálka musí být zapečetěna a teprve poté lze takový pokus se skrytou kamerou provést.

Taktéž, pokud jsou natočeni svědci různých událostí a vypovídají, musí být zakryta jejich totožnost, aby se posléze nemohli stát terčem útoků či nějakého jiného ovlivňování.¹²

Podle ustanovení § odst. 1 má autor novinářského příspěvku za povinnost chránit svůj informační zdroj. Tato povinnost se vztahuje na fyzické i právnické osoby. Jejím právem je odmítnout požadavek soudu nebo jiných státních orgánů o podání informace, kdo byl zdrojem jejich poskytnutí a co informace obsahovaly. Ustanovení odst. 2 deklaruje, že fyzická i právnická osoba, která byla iniciátorkou získání nebo zpracování konkrétních informací, které postoupila tisku ke zveřejnění, má právo soudu nebo jiným státním orgánům odepřít předložení věcí, ze kterých by bylo možné odvodit původ nebo obsah poskytnuté informace a prozrazení zdroje. Chránit svůj zdroj je nutné zejména u investigativních novinářů. Zákon č. 46/2000 Sb. obsahuje ustanovení, týkající se ochrany zdroje a obsahu informací. Podobně je formulována tato povinnost v zákonu č. 468/1991 Sb., týkající se provozování rozhlasového a televizního vysílání. Podle ustanovení § 16 odst. 1 má autor novinářského příspěvku za povinnost chránit svůj

¹² SAVIO, rozhovor s J. Klímou, 2014

informační zdroj. Z interpretace ustanovení vyplývá, že fyzická nebo právnická osoba, která se podílela na získávání nebo zpracovávání informací určených pro uveřejnění v periodickém tisku, má právo odeprít soudu, jinému státnímu orgánu nebo orgánu veřejné správy poskytnutí informace o původu či obsahu informací včetně odmítnutí předložit nebo vydat věci, které by umožnily identifikovat původ nebo obsah získaných informací. Ustanovení § 16 odst. 3 tiskového zákona stanoví, že nejsou dotčeny zvláštním právním předpisem stanovené povinnosti nenadržovat pachateli trestného činu a překazít nebo oznámit trestný čin ani povinnosti, které jsou stanoveny v trestním řízení. Že se jedná o poměrně citlivou záležitost, potvrdil příspěvek právníka. „Nejvyšší soud České republiky opět podlehnul pokušení zákony opravovat či vylepšovat, tvrdí v souvislosti s případem policejního odposlouchávání novináře Janka Kroupy právník Aleš Rozehnal.“¹³ Reagoval tak na rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky, že „právo na ochranu novinářského zdroje lze v některých případech prolomit, a to například tehdy, když vlivný člověk poskytne žurnalistovi tajnou informaci s cílem zmařit vyšetřování korupce nebo jiné závažné trestné činnosti ve státních strukturách.“ Výsledkem bylo vyjádření Nejvyššího soudu, že v takovémto případě nemůže být novinář chráněn a uskutečněný odposlech byl oprávněný. Za uveřejnění stojí další názor Nejvyššího soudu. „Nemůže být v zájmu demokratické společnosti chránit osobu působící ve státních strukturách, která neveřejnou informaci vyzradí s cílem probíhající šetření zkomplikovat či dokonce zmařit jeho úspěšnost anebo proto, aby tímto způsobem dosáhla svého obohacení.“ Naštěstí Ústavní soud byl rozumný, když uvedl, že orgány činné v trestním řízení nevyčerpaly všechny možnosti, které měly k dispozici, aby si opatřily dostatek informací. Ústavní soud ale také připustil, že „za určitých okolností může být omezeno právo na ochranu zdroje a svobodu projevu – zejména v situaci, kdy jsou ve hře vážné zájmy státu a jeho bezpečnosti. Mimochodem taková úvaha vzbuzuje pochybnosti, protože výjimky z ochrany zdroje jsou velmi detailně stanoveny zákonem.“ A. Rozehnal se domnívá, že právo na ochranu zdroje je koncipováno mimořádně široce a připouští velmi málo výjimek.

¹³ Rozehnal, 2015

2. VÝVOJ INVESTIGATIVNÍ ŽURNALISTIKY

Investigativní žurnalistika jako taková je specifickým druhem žurnalistiky. Úkol, který si vytyčuje je ve všech společnostech a zemích stejný, taktéž způsob, jak tento úkol splnit. Nicméně i tady je mnoho faktorů, které mohou investigativní žurnalistiku ovlivnit. Ten hlavní je politická ideologie, protože pro její rozvoj je důležitá demokracie.

2.1. PŘEDCHŮDCI INVESTIGATIVNÍ ŽURNALISTIKY

Vývoj investigativní žurnalistiky je neodmyslitelně spojen se vznikem reportáže.

Reportáž je jedním z nejčtenějších a současně nejnáročnějších publicistických žánrů. Nabízí čtenáři osobní svědectví o aktuálních i nevšedních skutečnostech. Je současně zprávou, sdělením faktu i analýzou. Je součástí mezilidské komunikace. Informuje o aktuálních událostech a i je komentuje. Její autoři popisují skutečnost a k tomuto popisu přidávají svůj postoj, rozum, emoce i svoje názory.

Jakákoli reportáž, ať je to reportáž v tisku, reportáž rozhlasová, reportáž televizní nebo reportážní portrét, je veřejností chápána jako každá jiná, nová informace. Reportáž se poprvé, jako velmi efektivní novinářský příspěvek, objevuje ve druhé polovině 19. století v anglicky psaném tisku.

V českých zemích byla předchůdcem reportáže črta. Jedná se útvar podobný povídce, jen její rozsah je menší. Popisuje osobu, situaci či místo, a je jedno, zda se jedná o děj smyšlený či reálný. Črta je zcela jednoduchý literární útvar, má velmi jednoduchý nebo vůbec žádný děj. Popisuje nějaký osobní prožitek, je podobná reportáži, jen je jednodušší. Mezi témata patří jak zážitky, tak třeba cestopisy. Črta byla velmi populární v 19. století, a to i v umělecké literatuře. Mezi zahraniční průkopníky tohoto stylu byli

například Charles Dickens, Maxim Gorkij. U nás se mu věnovali Božena Němcová, Karel Čapek a Jan Neruda.

Právě Jan Neruda je považován za českého zakladatele moderní reportáže, např. jeho *Dopisy z Vídně* a *Obrazy z ciziny*. Studiu Nerudových reportáží se věnoval Jiří Grygar, který v monografii díla Jana Nerudy vyzdvihl teoretický zájem Nerudy o prolínání teorie a literatury faktu. Po vyhlášení nové Československé republiky 28. října 1918 se začala odvíjet nová, samostatná kapitola české žurnalistiky. Zajímavá je skutečnost, že autorský kolektiv Jakuba Končelíka vyjmenovává tehdejší žánry, které byly nejvíce v tisku uplatňovány, a reportáž mezi nimi nebyla. „Deníkům kralovaly úvodníky a rozsáhlé komentáře, běžné byly soudničky, fejetony a glosy.“¹⁴ Neznamená to ale, že reportáže zůstaly stranou pozornosti některých novinářů. „V meziválečném období se reportáže staly doménou spojenou především s levicovým prostředím a tiskem.“¹⁵ Autoři následně jmenují např. Ivana Olbrachta, Jiřího Weila, Marii Majerovou. Méně výrazněji se podle jejich názoru v reportáži angažoval Karel Čapek, protože byl více dramatik a prozaik. Ve válečných letech se reportérem stal i Ernest Hemingway. Mimo válečnou zónu působil Richard Halliburton. U nás to pak byli Jan Neruda či František Feigel, který se věnoval psaní tzv. soudniček, což byly krátké zprávy ze soudních síní. Soustředil se vždy na daný případ a popisoval jeho průběh, jak se například tvářil obžalovaný, co kdo říkal apod. (obrázek 1)

Vůbec první stopu investigativní žurnalistiky na našem území zanechal německy píšící žurnalista Egon Ervín Kisch (29. dubna 1885 Praha – 31. března 1948 Praha). Při psaní používal různé novinářské žánry, ale nejvíce se věnoval reportáži. Patřila mezi jeho nejoblíbenější žánry. Již po mnoho let je považován za zakladatele moderní literární reportáže 20. století, jako samostatného literárního žánru. Jako reportér psal do berlínských a pražských (v německém jazyce vydávaných) novin, a navíc byl dramaturgem jednoho berlínského divadla. V roce 1929 vydal německy psanou knihu, nazvanou *Zuřivý reportér* soubor reportáží, kterou napsal v prvních dvaceti letech 20. století. Na tehdejší podmínky měla kniha úctyhodný počet stran – 268. E. E. Kisch byl později nazýván „zuřivý reportér“. Byl tím, kým ho bez jakéhokoli hanění kolegové

¹⁴ Končelík a kol., 2010, s. 37

¹⁵ Benešová a kol. 2016, s. 75

nazývali, ale také byl velkým teoretickým obhájcem tohoto žánru. Mimo to patří mezi spisovatele, kteří se zabývali nejen psaním fejetonů, povídek, divadelních her, ale i románů a črt. V roce 1911 byla vydána sbírka jeho črt s názvem *Z pražských uliček a nocí*.

Mezi jeho neznámější polemiky s jinými autory patřila ta, která se odehrávala na stránkách časopisu *Čin* (ale i dalších periodik). „Co si myslím o reportáži? Věřím, že je to literární strava budoucnosti. Ovšem reportáž kvalitní. Román nemá budoucnosti. Román je literatura minulého století. (...) Psychologický román? Ne. Reportáž. Pravdivá a skutečná velkorysá reportáž má budoucnost.“¹⁶ S jeho názorem nesouhlasil o 60 let později Ivan Klíma, reportér *Literárních novin*. Prohlásil, že návod na napsání dobré reportáže neexistuje, zrovna tak jako návod na napsání povídky apod. Konstatoval, že kdyby takový návod existoval, tak bude každý člověk reportérem.¹⁷ Jan Petránek (v době kdy příspěvek napsal, byl redaktorem *Reportéra* a později *obnovených Lidových novin*) uvedl, že „Novinářská reportáž je v době všudypřítomných televizních kamer stále obtížnější. Její síla musí být, vzhledem k tématu, už v samotném pojetí nosné myšlenky.“¹⁸

V roce 1920 vydal knihu *Pražská dobrodružství*, kde vylíčil historii své rodiny a léta svého dospívání v rodném domě U dvou medvěďů.

V roce 1934 byla vydána jeho sbírka reportáží, do níž byly zařazeny vedle dřívějších prací se židovskou tematikou i nové reportáže z cest nejen po Evropě, ale i po Africe a Číně. Kniha byla vydána v exilovém vydavatelství v Amsterdamu.

Kisch hodně cestoval. Kromě svých válečných misí v Srbsku, Rusku, Uhrách, pracoval také v Berlíně. Procestoval Čínu a USA. Po návratu do Prahy se zapojil do hnutí německých komunistů. Po vpádu nacistů se cítil ohrožen svým židovským původem a uprchl do Francie a potom do Mexika. Z jeho předchozích cest vznikly knihy *Americký ráj*, *Caři*, *popi a bolševici* a *Přistání v Austrálii*. Denně měl příležitost se setkávat se skutečným životem chudých lidí. Reportáž chápal jako umělecký žánr, ale s jednou podmínkou, že bude mít v sobě „nezbytný boj angažovanosti“. Jak sám uvedl,

¹⁶ Kisch, 1929, s. 121

¹⁷ Klíma in Osvaldová, 2007, s. 174

¹⁸ Petránek in Osvaldová, 2002, s. 156

zejména hrůzy chudoby na Cejlonu ho utvrdily v tom, že reportér nesmí podlehnout pokušení, aby se nedostal na hranu demagogie. „Je těžko postavit přesně pravdu bez újmy na vzletu a formě; reportáž znamená ukazování práce a života – což jsou často drsné, ponuré modely v dnešní době.“¹⁹ Jeho reportáž byla v roce 1955 uveřejněna v časopisu *Host do domu*.

Dalším známým novinářem byl František Feigl (18. září 1901 Město Albrechtice u Krnova – 17. října 1972 Praha), píšící pod pseudonymem František Gel, který se výrazně novinářsky angažoval v období první Československé republiky. Vrcholem jeho angažmá byly reportáže z Norimberského procesu pro Československý rozhlas, které ho proslavily po celé republice. Zprostředkoval z tohoto procesu zhruba osm set rozhlasových relací. Do roku 1969 přednášel na Institutu osvěty Univerzity Karlovy, obor žurnalistika. Poté byl z rozhodnutí úřadů penzionován. Mezi jeho žáky patřil například Rudolf Křest'an, novinář a reportér, který se později zařadil mezi špičkové reportéry.²⁰

V meziválečném období psal také své reportáže Julius Fučík (23. února 1903 Praha – 8. září 1943 Berlín). Kontroverzní postava díky tomu, jak se tehdejší Komunistická strana Československa po skončení druhé světové války doslova zmocnila jeho díla, vydaného pod názvem *Reportáž psaná na oprátce*, aniž znala tehdejší sled událostí, které se objevily na veřejnosti až později, když byl uvězněn. Nicméně v souvislosti s touto prací je Fučík chápán jako novinář, který měl v meziválečném období zásluhu na kritických reportážích ze života chudých lidí. Na druhou stranu byl velmi nekritický k událostem v tehdejším Sovětském svazu, kam odjel nejprve ilegálně, později jako dopisovatel Rudého práva, právě v období stalinských čistek ve 30. letech. Literární vědec Vladimír Macura, v kapitole nazvané *Fučík*, zpracoval podrobnou analýzu této knihy. V praktické rovině poukázal na to, jakým způsobem tehdejší komunistická vláda dokázala ideologicky zprofanovat toto dílo. Podle jeho názoru rozvinula „mytologické představy Fučíka jako věčně mladého, tragicky zemřelého hochy, ačkoli nad skutečnými okolnostmi jeho pobytu ve vězení gestapa se vznášejí otazníky.“²¹ Jiného

¹⁹ Kisch, 1955, *Host do domu*

²⁰ Benešová a kol., 2016, s. 77

²¹ Autorský kolektiv Macura a kol., 2008, s. 85-100

názoru byl další autorský kolektiv. Autoři se domnívají, že Fučíkovi šlo spíše o sepsání jakési apologie, závěti. Nemá za úkol informovat a popisovat, ale vydat svědectví člověka, který byl odsouzen na smrt.²² Ani v dnešní době se nechová společnost jinak. Internetové stránky, věnované dílu Julia Fučíka, se zabírají jeho Reportáží psané na oprátce tak, zda při výsleších gestapa mluvil či nikoli (prokázalo se až po roce 1989, že skutečně výslechy nevydržel), ale jen sporadicky se objevují analýzy jeho reportáží apod. Přitom napsal např. knihu Reportáže z buržoazní republiky, kde jsou nejen reportáže z různých bojů severočeských pracujících, stávek, procesů či srážek s četnictvem, ale i zprávy o stavu nezaměstnaných a chudých z let 1929-1934. Ty původně vyšly v časopisech Tvorba, Rudé Právo, nebo Rudý večerník. Dalším dílem z jeho pera je kniha Milujeme svůj národ, kde jsou shromážděny články z doby pomnichovské kapitulace a fašistické okupace. Její první část obsahuje Fučíkovy projevy z tzv. „druhé republiky“.

2.2. POČÁTKY INVESTIGATIVNÍ ŽURNALISTIKY

Investigativní žurnalistika se dnes využívá téměř ve všech demokratických zemích na světě. Původ je zapotřebí hledat v USA. Většinou bývá jako počátek investigace považována Aféra Watergate, které se tato práce věnuje v další kapitole. Nicméně již na počátku 20. století právě v USA vychází kreslený seriál Yellow Kid, který se částečně přikláněl na stranu bulváru, ale měl snahu i k rozkrytí něčeho skandalizujícího.²³ Aféra Watergate byla první a největší politická kauza, která vyústila k odstoupení prezidenta.

²² Benešová a kol., 2015, s. 78

²³ Verner, 2013, s. 60

2.2.1. AFÉRA WATERGATE

Aféra Watergate (případně skandál ve Watergate nebo pouze Watergate) byl skandál, který vypukl ve Spojených státech poté, co do sídla Demokratické strany v komplexu Watergate ve Washingtonu, D. C. v roce 1972 násilně vnikli pracovníci aparátu republikánského prezidenta Richarda Nixona. Ti byli pověřeni úkolem umístit do budovy odposlechy.

17. 6. 1972 zadržela policie 5 pachatelů vloupání do národního ústředí Demokratické strany ve washingtonském Watergate Building. Nixon kategoricky popřel, že by kdokoli z jeho štábu Bílého domu předem věděl o tomto zločinu a celá epizoda neměla žádný vliv na kampaň za jeho znovuzvolení. Nicméně Senát jmenoval sedmičlennou komisi pod vedením S. J. Ervina, aby prošetřila watergateskou záležitost a zjistila, zda v kampani 1972 nebyl porušen volební zákon. Další svědectví přinesla důkazy, že loupež plánovali a potom se snažili utajit H. R. Haldeman, J. Ehrlichman, L. P. Gray, J. Magruder, J. Dean, CH. Colson, D. Chapin, M. Stans a H. Kalmbach. Bylo zveřejněno, že na plánování toho, jak loupež utajit, se podílel Nixon. Poté se zjistilo, že Nixon systematicky zaznamenával od roku 1970 na magnetofon své rozhovory a telefonáty, Cox a Ervinův výbor shodně žádali, aby jim pásky s těmito záznamy byly předloženy. Nixon odmítal vydat pásky. Posléze však byly vydány a zjistilo se, že na klíčových místech jsou mezery. 30. 10. soudní výbor Sněmovny zahájil slyšení o tom, zda má být Nixon obžalován a odhlasoval doporučení, aby obžaloba (impeachment) měla tři body. Bránění spravedlnosti ve věci watergatského vloupání, zneužití pravomoci prezidenta a odmítnutí uposlechnout kongresové obsílky kvůli vydání důkazového materiálu. Na příkaz Nejvyššího soudu vydat všechny nahrávky rozhovorů v Bílém domě, které potvrzovaly obžalobu, reagoval Nixon 9. 8. 1974 rezignací.²⁴

Aféra patří dodnes k legendám světové žurnalistiky. „Role médií a novinářů v aféře Watergate je stále považována za příklad i důkaz toho, že média a novináři působí jako „hlídací psi demokracie“, kteří dohlížejí na chování mocných ve vyšších sférách.

²⁴ Thomas L. Purvis, 1999, str. 1

Watergate je dodnes významným precedencem v žurnalistické politice tzv. ochrany zdroje.²⁵

Odborníci hovoří o tom, že tato aféra položila základy nové investigativní žurnalistiky. Na jejím úspěšném dovedení do konce stavěli a stále staví nové základy další novináři dodnes.

2.3. ČESKÁ INVESTIGATIVNÍ ŽURNALISTIKA DO ROKU 1989

Vývoj české reportáže závisel vždy na politických podmínkách v zemi. První roky, kdy bylo cenzurními zásahy tvrdě potlačováno vše, co nebylo v souladu s tehdejší politikou KSČ, znamenaly zejména pro žánr reportáž problém. Poukazování a také kritizování jakýchkoli negativ se nepřipouštělo a bylo tvrdě trestáno. Uvolnění nastalo na počátku 60. let 20. století. Novináři opět začali intenzivněji využívat reportáže, zahraniční i domácí. Reportážní prvky začaly pronikat dokonce do krásné literatury.²⁶ Mezi nejznámější reportéry tehdy patřili Ivan Klíma, Karel Hvížd'ala a Ladislav Mňačko. Nelze opomenout vydávání časopisu Reportér, který vycházel v letech 1966-1969. Poté byl zakázán. Důvodem byla skutečnost, že se novináři věnovali na tehdejší poměry odvážným komentářům, rozhovorům, fejetonům. Netrvalo dlouho a po srpnových událostech roku 1968 nastala tvrdá normalizace. Znovu byla uplatňována cenzura. Možnost psát svobodně byla silně omezena. Přesto se novináři snažili popsat náznaky reality a doufali, že se čtenáři dovtípí.

Teprve až v 80. letech 20. století se situace začala pomalu měnit. V roce 1983 vydal svoji knihu Josef Klíma. Jmenovala se Náruživost. Vznikla mezi roky 1978, 1979 a byla to první mapa české narkomanie v tehdejším Československu. Josef Klíma v ní beletrizovanou formou příběhů popisuje osudy drogově závislých. Aby vůbec získal materiály ke své knize, žil po určitou dobu mezi těmito lidmi v přestrojení.

²⁵ Ftorek, 2010, s. 87

²⁶ Opelík, 1969, s. 102-116

V roce 1985 vydal knihu, týkající se reportáží v teoretické i praktické rovině, Karel Štorkán. Nebyl v lehké situaci a dobře si to uvědomoval. Pozorný čtenář mohl zjistit, že v první části jeho knihy jsou reportáže z 30. let 20. století, pomíjí 60. léta 20. století a přesouvá se do období pozdějšího. V knize vyslovil přání, že „reportér má nejen možnost, ale i povinnost těžit z nejrozmanitějších podnětů a opírat se o nejdůležitější fakta a pozorování tak, aby okolní svět vyvstal v jeho práci s co největší životní pravdivostí.“²⁷

V roce 1986 se v Mladém světě objevil článek, který se zabýval nejasnými aktivitami Ochranného svazu autorského s tím, že jsou honoráře rozdělovány na základě politické příslušnosti. Autorem nebyl nikdo jiný než Michal Horáček, z pohledu současnosti osoba, která se veřejně přihlásila ke kandidatuře na funkci prezidenta České republiky na počátku roku 2018. Horáček byl tehdy redaktorem Mladého světa. Místo získal na přímluvu již renomovaného redaktora Rudolfa Křesťana. Perestrojka ohlášená Michailem Gorbačovem přeci jen byla jakýmsi impulzem pro uvolnění situace, což se projevilo v narůstajícím rozvoji investigativní žurnalistiky. Za rozkrývání tohoto jevu si získal Michal Horáček první celonárodní slávu. „Článek OSA Nostra, jenž popisoval rozdělování peněz v Ochranném svazu autorském podle principu zasloužilým umělcům za nehratelná díla balíky, zatímco nejhranějším skladatelům popu jen drobné, se stal žurnalistickou bombou prvního řádu. Podobně jako jiný, který popisoval praxi dovozu a vývozu umělců v tehdy monopolní agentuře Pragokonzert.“²⁸

2.4. OSOBNOSTI 1968-1989

Po srpnových událostech roku 1968 začaly čistky mezi novináři, působícími zejména v celostátním tisku, rozhlasu a televizi. Postupně byla uvedena do života řada zákazů a nařízení, které vyvrcholily cenzurou. Média se v podstatě vrátila před rok 1968.

²⁷ Štorkán, 1985, s. 208

²⁸ Vlček, 2009

V prosinci 1970 Ústřední výbor KSČ přijal dokument, analyzující příčiny, průběh a řešení krize v roce 1968, nazvaný Poučení z krizového vývoje ve straně a společnosti po XIII. sjezdu KSČ. Tento dokument se stal na dalších téměř 20 let základním ideologickým východiskem komunistického režimu.²⁹ Český úřad pro tisk a informace zastavil vydávání desítek titulů, průběžně byla přijímána různá represivní opatření, jejichž důsledkem byla nařízena nutnost propouštění nepohodlných novinářů bez ohledu na to, zda působili v rozhlasu, televizi, nebo v tištěných médiích. Nastalo období normalizace, jak jsou tato represivní opatření nazývána. Propuštění novináři se stali nepohodlnými zaměstnanci jakýchkoli médií, šance na získání nového redaktorského místa byla mizivá. Přesto mnozí z nich svou novinářskou práci nevzdali. Zapojovali se do hnutí Charty 77, psali do samizdatových časopisů. Mnozí z nich byli po roce 1989 za svou odvahu oceněni.

2.4.1. MEDAILONY VÝZNAMNÝCH NOVINÁŘŮ

Hanák, Jiří, narozen roku 1938. V médiích začínal v roce 1967 v časopise Reportér, v období normalizace byl donucen se živit jako dělník. Je signatářem Charty 77. Od ledna 1988 působil v samizdatových Lidových novinách, do kterých psal sloupky. Po převratu v roce 1989 se v nich stal zástupcem šéfredaktora. Byl také redaktorem několika dalších novin. Byla mu udělena cena Ferdinanda Peroutky za rok 2005.

Sígl, Miroslav, narozen v roce 1926. Publicista a spisovatel. Po srpnu 1968 zůstal bez zaměstnání. Poté pracoval jako redaktor Mladé fronty, byl opět propuštěn z politických důvodů. Od roku 1971 pracoval jako dělník, ze zaměstnání byl vyhozen pro šíření samizdatových novin. Zakládající člen Syndikátu novinářů České republiky. Byl šéfredaktorem Mediažurnálu. Již nedokončil kolektivní monografii Soubor slova a obrazu s mocnými. Novináři a média v Pražském jaru '68. Zemřel v roce 2012.

²⁹ <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/1298949-pouceni-z-krizoveho-vyvoje-text-ktery-vedl-komunisty-po-dve-desetileti>

Uhl, Petr, narozen 1941. Novinář, bývalý disident, signatář Charty 77 a někdejší ústřední ředitel ČTK. Bývalý komentátor deníku Právo byl v minulosti také členem Rady ČT a Rady vlády pro lidská práva. Mnoho let vydával nezávislý časopis Informace o Chartě 77.

Nelze vyjmenovat všechny novináře, kteří se svou tvorbou v médiích podíleli na informování o tehdejších událostech. Sdělovací prostředky v té době byly pod přímým řízením totalitní moci. Nepřipouštěly se jakékoli názory, které nebyly v souladu s politikou strany a vlády. Ve všech médiích sáhodlouhé zprávy, čtení různých tiskových prohlášení, zpráv o ekonomických úspěších republiky. Čtenáři, posluchači, diváci byli většinou spokojeni, protože díky tvrdé cenzuře, rušení rozhlasových a televizních vln nic jiného neznali, neměli možnost srovnávat. Česká televize se snažila kromě Televizních novin ve zpravodajství vysílat politické komentáře s názvem „Tváří v tvář“ a další komentované pořady. Jenže politická situace přituhovala a zaměstnanci televize začali být propouštěni. Mezi nimi Kamila Moučková, která musela odejít na měsíční dovolenou. Postupně byli odejiti další redaktoři, např. Kamil Winter a Jaromír Štětina.

2.5. CENZURA DO ROKU 1989

Zrod české moderní žurnalistiky lze časově zařadit na přelom 19. – 20. století. Český národ se tehdy zformoval v habsburské mocnářství, a to se posléze změnilo na Rakousko-Uhersko, jehož byl český stát součástí. Mnoho nespokojených Čechů si však přálo uznání existence vlastního státu. Česko bylo v té době centrem nejen hospodářského rozmachu, ale i společenského a hlavně kulturního. A právě v této době sehrála velmi důležitou úlohu česká tištěná média. Češi se s žurnalistikou, potažmo žurnalistikou politickou, setkali již v přelomových letech 1848–1849, kdy byla mimo všechny ostatní politické události také zrušena předběžná cenzura.³⁰ Již tehdy vznikl

³⁰ Předběžná cenzura je cenzura, prováděná před vydáním periodika

první český deník Havlíčkovy Národní noviny a mimo něj ještě další periodika, jako Pražský večerní list, Noviny Lípy slovanské aj. Tyto listy vydávali radikální demokraté a ti se netajili demokratičtějšími až nerealistickými představami o českém státu. Avšak základ moderní politické žurnalistiky položil až Karel Havlíček Borovský.

V době Bachovského absolutismu, tedy v 50. letech 19. století načas vymizela některá nezávislá tištěná média. Bylo povoleno vydávat pouze vládní listy a český mediální svět byl tímto nařízením zcela paralyzován. Po roce 1859 došlo ke zhroucení bachovské režimu a v roce 1867 vzniklo Rakousko-Uhersko. A právě v tomto období došlo k velkému rozvoji českých tištěných médií. Vznikla mediální legislativa (Rakouský tiskový zákon a zákon o řízení tiskovém). Také používání předběžné cenzury již nebylo možné vzhledem k obrovskému nárůstu novinářské produkce. Přišel tedy na řadu náhradní nástroj, a to možnost konfiskace závadného spisu v případě, že státní správa sezná obsah tohoto média trestným. Byla tedy nastolena jakási tisková svoboda, která sice mohla být omezena, ale jen v případě vyhlášení výjimečného stavu.³¹ V roce 1861 vznikly Národní listy, zásluhou Julia Grégra, a staly se po další desetiletí nejúspěšnějším českým deníkem. Ty byly mimo jiné proslulé svými zábavnými články a skvělými fejetony, jejichž autorem byl Jan Neruda.

V temných letech okupace, mezi lety 1939–1945, musela česká protektorátní média pracovat ve prospěch nacistické okupační propagandy. Novináři byli vystaveni tlaku okupačních a protektorátních úřadů a museli vytvářet produkty, se kterými se většina z nich vůbec neztotožňovala.

Se státním převratem v únoru 1948 se komunisté ujali kontroly veškerých médií, která s malou přestávkou trvala až do roku 1989. Základním rysem této cenzury bylo uplatnit plnou kontrolu nad všemi komunikačními kanály a „ochránit“ občany před závadnými informacemi, a hlavně nasměrovat jejich myšlení a názory tím správným, tedy jejich směrem.

V letech 1967-1968, v období tzv. Pražského jara, došlo k úplnému zrušení cenzury. Svoboda posílila pozice novinářů a ti začali kritizovat státní správu. Nejznámějším žurnalistickým pokusem té doby se stal manifest Dva tisíce slov, který v rámci

³¹ Končelík, Večeřa, Orság, 2010, s. 35

československého roku 1968 představoval jeden z vrcholných projevů jeho zřejmě nejviditelnějšího pnutí: probuzení a formování veřejnosti, konstituování a posilování občanské společnosti, pozvolného vyvazování občana z reglementu struktur Komunistické strany Československa. Zásadní roli v tomto procesu sehrála média, která se během jara a léta 1968 postupně vymaňovala z nastavení charakteristického pro totalitní systém, s tím, jak se významně uvolňoval prostor pro novinářskou práci.³² Zrušení cenzury v těchto letech však mělo za následek situaci, kdy si KSČ uvědomila, že tím ztratila svoji vedoucí úlohu. O tomto stavu tehdy jednali s představiteli ostatních států Varšavské smlouvy a v konečném důsledku bylo zrušení cenzury jedním z důvodů vojenské intervence 21. srpna 1968. Poté došlo k ústupu od všech reforem, kterých se podařilo v období Pražského jara dosáhnout. V listopadu 1968 proběhlo tzv. listopadové plénum ÚV KSČ a tam byla ukončena naše cesta za svobodou projevu. 1. 1. 1969 vstoupil v platnost Ústavní zákon č. 143/1968 Sb., o československé federaci a pro kontrolu médií byl vytvořen Federální výbor pro tisk a informace (FVTI). Dosavadní ÚTI byl přejmenován na ČÚTI, tedy Český úřad pro tisk a informace.³³ Tyto úřady měly za úkol hodnotit a analyzovat činnost médií, sledovat dodržování tiskového zákona a řídit své „zmocněnce“ ve vybraných redakcích, vyhodnocovat zahraniční média a spolupracovat se zahraničními novináři. Kromě toho se staraly o tisk, o veškerou jeho agendu, jeho registraci, stanovení ekonomických nástrojů atd.³⁴

Cenzura byla legislativně upravena v roce 1966. Cenzurní orgán byl následně přejmenován na Ústřední publikační správu.³⁵ V roce 1968 byla Ústřední publikační správa zrušena (13. 6. 1968), zrušeny byly i všechny seznamy závadné literatury, a i směrnice pro práci s ní. Byla přijata novela tiskového zákona, která vyhlásila, že cenzura je „nepřípustná.“³⁶ Usnesením vlády ze dne 30. srpna 1968 byl zřízen Úřad pro tisk a informace. Ten měl mj. za úkol usměrňovat média. Dalším usnesením vlády byl zřízen Vládní výbor pro tisk a informace. Ten byl vydán 12. září 1968 a bohužel znovu

³² Končelík, 2008, s. 485

³³ Končelík, Večeřa, Orság, 2010, s. 194

³⁴ Tamtéž, s. 209

³⁵ Končelík, 2006, s. 15-16

³⁶ Zákon č. 84/1968 Sb., Zákon, kterým se mění zákon č. 81/1966 Sb., o periodickém tisku a o ostatních hromadných informačních prostředcích

umožnil cenzuru. V prosinci 1980 byl zákonem³⁷ zřízen Federální úřad pro tisk a informace, který veškerou cenzuru zastřešoval.³⁸

Do listopadu 1989 neměli novináři snadnou úlohu. Situace byla v mnoha ohledech tristní. Představa, že by bylo možné v tehdejší normalizační době plně rozvinout investigativní žurnalistiku, byla nereálná. Z hlediska historie lze snadno zjistit, že novináři po únoru 1948 neměli příliš příležitostí zabývat se problémovými tématy v dnešní podobě. Stručný tiskový zákon přizpůsobil právní stav realitě.³⁹ Novinářem mohla být pouze osoba, která se stala členem Svazu čs. novinářů (platilo do roku 1957). Usnesením vlády č. 17 ze dne 22. dubna 1953 vznikl Cenzurní úřad jako samostatný neveřejný orgán státní správy. Byla uplatňována předběžná cenzura. Veškeré zpracované materiály byly cenzurovány a opatřeny cenzurním číslem ještě dříve, než byly vypuštěny na veřejnost. Po přijetí Ústavy ČSSR v roce 1960 byla upravena legislativa týkající se Českého rozhlasu,⁴⁰ České televize⁴¹ a ČTK⁴². Byla zde také jasně definována vedoucí úloha KSČ, hned v hlavě první Společenské zřízení.

Dalším významným mezníkem se stalo založení Charty 77. Poprvé od začátku normalizace se sešla názorově různorodá skupina lidí. Zatímco doma měla společenský ohlas minimální, za hranicemi zajímala celý demokratický Západ. Díky Chartě 77 se aktivizoval československý exil. Samizdatová periodika se zvláště po jejím vzniku stala nedílnou součástí aktivit neoficiálních společenských struktur.⁴³ Režim tuto samizdatovou tvorbu označoval za ilegální, protizákonnou či závadnou. Jeho počátky sice spadají do první poloviny 50. let, ale obnovení cenzury a normalizace byly pro rozvoj samizdatové tvorby novým impulsem. Bylo zapotřebí se bránit komunistické propagandě, která byla obsahem všech oficiálních médií. Mezi samizdatová periodika patřily například tituly Vokno, Voknovin, Infoch, Ze zásuvky i z bloku, Komentáře, samizdatové Lidové noviny a třeba i specializované periodikum Spektrum.

³⁷ Zákon č. 180/1980 Sb. o zřízení Federálního úřadu pro tisk a informace

³⁸ Končelík, 2006, s. 16-18

³⁹ Zákon č. 184/1950 Sb., o vydávání časopisů a o Svazu československých novinářů.

⁴⁰ Zákon č. 17/1964 Sb., o Československém rozhlasu

⁴¹ Zákon č. 18/1964 Sb., zákon o Československé televizi

⁴² Zákon č. 123/1965 Sb., o Československé tiskové kanceláři

⁴³ Končelík, Večeřa, Orság, 2010, s. 218

K pomyslnému vrcholu dospěl počet samizdatových periodik ve druhé polovině 80. let, kdy podle odhadů vycházelo kolem 200 titulů.

K obnovení svobody projevu a ke zrušení cenzury pak došlo až po roce 1989. Konečně se lidé mohli svobodně vyjádřit, začali chodit do redakcí svěřovat se se svými problémy. „Někdejší oběti komunistického režimu, které teprve teď mohly volně promluvit. Lidé pronásledovaní StB, kteří si teprve teď mohli postěžovat a poukázat na metody organizace, o níž jsme nevěděli ještě nic. Svědci stranických majetkových čachrů, kteří si před tím neměli kde stěžovat a teď to chtěli dohonit.“⁴⁴ A mezi všemi těmito informacemi přicházely i ty varovné, že si bývalí funkcionáři nacházejí nové praktiky, jak si udržet blahobyt a moc.⁴⁵

2.6. ČESKÁ INVESTIGATIVNÍ ŽURNALISTIKA PO ROCE 1989

Česká investigativní žurnalistika se začala výrazně formovat až od roku 1989. Na jednu stranu to nebylo snadné, protože velká část novinářů po několik let podléhala vlastní autocenzuře, pokud se nechtěla dostat do existenčních potíží. Politická situace se uvolnila. Pro mnohé se nečekaně objevil prostor, ve kterém se mohou svobodně vyjadřovat, ale stále jen do určité míry. Chyběla praxe, ze které by si mohli odvodit, co je může čekat v případě, že spíše z neznalosti zákonů poruší některý z nich. S příchodem nadnárodních společností do České republiky přicházejí velké mediální společnosti, které začínají postupně mediální trh skupovat. Mediální trh byl sice charakterizován jako trh volný, nicméně nastupující krize médií jej výrazně poznamenala. Reportáž je žánr, který je velmi náročný na čas, To se novým vlastníkům médií nelíbilo, protože pro ně platilo anglické přísloví, že čas jsou peníze. Důsledkem bylo, že reportáže postupně z médií mizí, přednost dostává prostor určený pro krátké, aktuální zpravodajství. Výjimkou byl tehdy časopis Reflex. Jeho doménou po poměrně

⁴⁴ Klíma, 2008, s. 54

⁴⁵ Tamtéž, s. 55

dlouhý čas byla problematika drog, o které se v té době na veřejnosti příliš nemluvalo. Na ní pracovali redaktori Josef Klíma, J. X. Doležal, Pavlína Wolfová a další. V Lidových novinách začínala svou novinářskou kariéru Petra Procházková, která psala také pro časopis Týden. Nutno doplnit, že se v roce 2014 podařilo obnovit časopis Reportér, který navazuje na veleúspěšný časopis stejného názvu z 60. let 20. století.

V 90. letech 20. století se kromě podnikatelského racketeeringu⁴⁶, který se bezprostředně dotýká výhradně podnikatelského prostředí, začíná objevovat nový jev. Podle Pavla Žantovského „falešná investigace v politice, sloužení zájmům vybraných politických struktur a zapojení se do politického boje, což novinářům a médiím nepřísluší.“⁴⁷ Sem lze zasadit kauzu „Olovo“. Novináři deníku MF Dnes zveřejnili kompromitující materiál, který jim měl údajně předat poradce premiéra vlády Vratislav Šíma, který se k tomu ale nikdy nepřiznal. Cílem akce bylo zveřejnění kompromitujícího materiálu na funkcionářku ČSSD Petru Buzkovou. Aféra rozpoutaná v květnu 2000, skončila po roce bez výsledku.⁴⁸

O rok později byl případ Městským státním zastupitelstvím uzavřen. „Trestní stíhání bylo ve středu zastaveno, protože jednání, pro které byl stíhán, není natolik společensky nebezpečné, aby bylo trestným činem.“ Paradoxní ale bylo, že Šíma si stěžovat mohl, Buzková nikoli. Šíma mohl podat proti verdiktu městského zastupitelství stížnost. Poškozená podle stávajícího trestního řádu nikoli. Případnou nespokojenost mohla Buzková vyjádřit tím, že požádá Vrchní státní zastupitelství o přezkoumání rozhodnutí městského zastupitelství. Případ měl však další pokračování. „Redaktori Jiří Kubík a Sabina Slonková byli v kauze „Olovo“ stíháni za nadržování pachateli trestného činu. Odmítli totiž prozradit policii zdroj informací, tedy jméno člověka, který jim text materiálu hančího Buzkovou poskytl. Stíhání obou novinářů zastavil prezident Václav Havel. Redaktori však milost nepřijali, neboť chtěli dostat případ k soudu.“⁴⁹ Na rozdíl od tohoto případu měl vážnější vývoj další případ, který se dotýkal tehdejšího premiéra Stanislava Grosse. Novináři Jiří Kubík a Jaroslav Kmenta v roce 2005 uveřejnili případ nevysvětlitelných příjmů premiéra. Situace byla natolik vážná, že vyvrcholila krizí

⁴⁶ Vyděračství, vydírání, vymáhání například placené ochrany od soukromých osob

⁴⁷ Petr Žantovský, 2013

⁴⁸ Kubík a Slonková, 2000

⁴⁹ iDNES.cz a ČTK, 2001

vlády. Pavel Žantovský upozorňuje na to, že investigativní žurnalistika je v mnohém pro veřejnost zajímavá, protože díky novinářům obdrží informace, které by se k nim jinak nedostaly. Zároveň ale upozorňuje na to, že novináři jsou v mnoha případech ohroženi na životě. Uvedl případ již zmíněné redaktorky Sabiny Slonkové, která se stala terčem plánovaného pokusu o zabití.

2.7. OSOBNOSTI OD ROKU 1989

Po roce 1989 se začala postupně měnit celá mediální sféra. Bylo nutné mnohé napravovat již s ohledem na skutečnost, že v předcházejících letech byla nucena ukončit svou činnost média, která byla svým obsahem velmi kvalitní. Některá z nich se podařilo obnovit, na obnovu jiných již síly nestačily. Navíc se začala měnit situace na mediálním trhu vlivem nově přichozích nadnárodních společností, které byly ekonomicky velmi silné a postupně ukrajovaly stále větší koláč z rukou českých vlastníků. Zároveň bylo prolomeno informační embargo, začalo probíhat odstátnění médií, vznikala nová legislativa. Nově nastupují elektronická média, která se stávají nečekaně silným konkurentem. Mediální scéna se začíná velmi rychle měnit. Tomu se přizpůsobují tisk, rozhlas i televize. Lidé získávají stále více informací na internetu a vyvíjejí zákonitě tlak i na ostatní média, po kterých požadují aktuální informace, zajímavé zprávy, nové formy zpráv a dalších programů. Opadá zájem o kdysi zajímavé programy, které se již okoukaly, lidé vyžadují tvorbu zcela nových novinových, rozhlasových a televizních žánrů. Prudký rozvoj nastal v oblasti televizní tvorby do té míry, že televize rozšiřují počet svých vysílacích programů, na trh vstupují zahraniční vlastníci, kteří přicházejí s novými formami vysílání. Objevují se první investigativní novináři, např. Radek John, Josef Klíma, Janek Kroupa, Jaroslav Kmenta.

2.7.1. MEDAILONY VÝZNAMNÝCH NOVINÁŘŮ

Kmenta, Jaroslav, specializuje se na investigativní žurnalistiku, je autorem desítek článků o politickém zákulisí a okolnostech prorůstání organizovaného zločinu do politiky a státní správy. V roce 2010 získal prestižní cenu Karla Havlíčka Borovského za dlouhodobou a důslednou investigativní žurnalistiku.⁵⁰

Kroupa, Janek je investigativní novinář. Začínal na TV Nova v pořadu Občanské judo a Na vlastní oči, poté s Josefem Klímou uváděl publicistický pořad Soukromá dramata. Reportáže Janka Kroupy také otiskuje Mladá fronta Dnes. Proslavila ho zejména jeho investigativní práce v kauze Berdychova gangu. Je držitelem ceny Elsa a Novinářské křepelky.

Kubík Jiří v médiích začínal v roce 1991 v Lidových novinách. O tři roky později se přesunul do redakce MF Dnes, kde začínal jako politický zpravodaj, následně jako investigativec. Od roku 2007 je ve stejném deníku zástupcem šéfredaktora. Nadále pracuje jako investigativní novinář. Získal Novinářskou křepelku a cenu Ferdinanda Peroutky.⁵¹

Slonková, Sabina. Investigativní novinářka. Její příspěvky jsou vysoké angažované. Podílela se na vyřešení několika případů. Důsledkem bylo objednání její vraždy. V roce 2001 získala cenu Ferdinanda Peroutky za rok 2001, o čtyři roky později cenu Karla Havlíčka Borovského.⁵²

2.8. PRÁVNÍ VYMEZENÍ SVOBODY SLOVA

Listopadové události roku 1989 znamenaly pro tehdejší Československou republiku významný moment, který se vepsal do životních změn každého občana. Před novináře

⁵⁰ Mediamania, 2016

⁵¹ Mediamania, 2016

⁵² Mediamania, 2016

byla postavena možnost do jisté míry změnit zaměření jejich tvorby, a to nejen z hlediska námětů, ale především z hlediska obsahového. Je nutné si připomenout, že v době normalizace sehrál velmi negativní úlohu Český úřad pro tisk a informace.⁵³ Na základě jeho rozhodnutí bylo zastaveno vydávání desítek novinových titulů. Nad těmi, které tomuto osudu unikly, byla zajištěna pravidelná kontrola.⁵⁴ Investigativní žurnalistika, až na velmi vzácné výjimky, nemohla existovat. Přitom v tomto období zde žila a pracovala řada novinářů, kteří se snažili pro politické a také bezpečnostní složky psát pro ně přijatelným způsobem.

Listopadovými událostmi 1989 skončilo období, kdy se novináři museli při své tvůrčí práci zaměřovat na úspěchy budování socialistické společnosti a všechny jevy s tímto procesem související.

Následovalo období legislativních příprav a schvalování nových zákonů, zaměřených na odstátnění rozhlasu a televize. V říjnu 1991 byl přijat nový zákon.⁵⁵ Na rozdíl od dřívějších zákonů ho lze hodnotit jako značně liberální. Poprvé v historii Českého rozhlasu mohli licenci na vysílání získat kromě českých i zahraniční investoři, fyzické i právnické osoby. Po rozdělení České a Slovenské federativní republiky bylo nutné legislativně vyřešit problematiku médií. U zahraničního investora byla zákonem stanovena podmínka, že si musí v České republice založit obchodní společnost. Tento schválený zákon⁵⁶ měl v sobě také konkrétní pojistku pro případ, že by zahraniční subjekt překročil hranici 30% účasti na relevantním trhu. V takovém případě by ale musel získat souhlas dnes již neexistujícího Ministerstva pro hospodářskou soutěž. Nový ústavní zákon⁵⁷ zakotvil právo na svobodu projevu při poskytování informací různých žánrů a práva na informace veřejnosti poskytovaných novináři.

V roce 2000 byl vydán tzv. tiskový zákon (46/2000 Sb.). Celý název zákona zní zákon o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku a o změně některých dalších zákonů. Člení se na šest částí, pouze první část je ale samotný tiskový zákon a upravuje

⁵³ Zákon č. 127/1968 Sb., o některých přechodných opatřeních v oblasti tisku a ostatních hromadných informačních prostředků. Byl zrušen předpisem č. 86/1990 Sb.

⁵⁴ Končelík a kol., 2010, s. 209

⁵⁵ Zákon č. 468/1991 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání

⁵⁶ Zákon č. 63/1991 Sb., o ochraně hospodářské soutěže

⁵⁷ Zákon č. 23/1991 Sb., Ústavní zákon, kterým se uvozuje Listina základních práv a svobod jako ústavní zákon Federálního shromáždění České a Slovenské Federativní Republiky.

některá práva a povinnosti vydavatelů a dalších osob v souvislosti s vydáváním periodického tisku, který vychází nebo je šířen na území ČR. Periodickým tiskem se pak rozumí noviny, časopisy a další tiskoviny vydávané alespoň dvakrát ročně, jejich evidenci vede Ministerstvo kultury.⁵⁸

⁵⁸ Zákon 46/2000 Sb., Tiskový zákon

3. NOVINÁŘSKÁ PRÁCE V KONTEXTU LEGISLATIVY

V této kapitole přiblíží bakalářská práce zákony týkající se novinářské práce.

3.1. NOVINÁŘI A OCHRANA OSOBNOSTI DALŠÍCH SUBJEKTŮ

Novináři vytvářející kvalitní příspěvky, ve kterých mají ověřené informace týkající se případu, který chtějí prezentovat, se nemusí obávat nepříjemností a právních důsledků, které mohou postihnout novináře, přestože nemanipuloval se získanými prostředky, ale z jakýchkoli důvodů se znelíbil lidem, o kterých, byť zcela pravdivě a na základě ověřených důkazů, napsal článek, nebo připravil reportáž do programu některé televizní stanice. Autoři novinářských příspěvků jsou často žalováni na základě porušení osobnostních práv. V občanském zákoníku z roku 1964 se ochrany osobnosti dotýkalo sedm paragrafů. Od roku 1990 se ustanovení týkající se ochrany osobnosti měnilo pouze třemi novelami, což je v porovnání s jinými instituty velmi nízký počet. Nejdůležitější byla novela č. 87/1990 Sb. a její ustanovení § 13. Zavedla náhrady nemajetkové újmy v penězích, což byla v českém právním řádu novinka.

Základní právní úprava je obsažena v oddíle šestém (Osobnost člověka) v rámci druhé hlavy (Osoby) první části (Obecná část) – §§81 až §117 NOZ, v oddíle pátém (Jméno a bydliště člověka) v rámci druhé hlavy (Osoby) první části (Obecná část) – §§ 77 - 80 NOZ a v oddíle třetím (Způsob a rozsah náhrady) v rámci třetí hlavy (Závazky z deliktů) čtvrté části (Relativní majetková práva) – §§ 2951-2971 NOZ.

Doplňková ochrana osobnosti:

- Zákon č. 46/2000 Sb. zákon o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku, a o změně některých dalších zákonů (tiskový zákon) ze dne 22. února 2000 v platném znění.
- Zákon č. 231/2001 Sb., zákon o provozování rozhlasového a televizního vysílání a o změně dalších zákonů v platném znění. Potvrzuje mj. právo na odpověď a právo na uveřejnění dodatečného sdělení.

- Zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů v platném znění.
- Zákon č. 480/2004 Sb., o některých službách informační společnosti s důrazem na dodržování práva ve vztahu k internetovému prostředí.⁵⁹
- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník v platném znění.⁶⁰

Každý jedinec má právo na osobní svobodu. Pokud má konkrétní osoba pocit, že je jeho osobní svoboda omezena (např. uveřejněním, dle názoru dotčené osoby, nepravdivých informací, dle novináře pravdivých), fyzická osoba se může právně bránit a uplatňovat svůj nárok na přiměřené zadostučinění. Výjimku tvoří případ, kdy je fyzická osoba trestně stíhána a je jí soudem určeno, že nesmí opustit místo pobytu. Soud může také na základě svého rozhodnutí v tomto případě odebrat i cestovní pas. Nejrozsáhlejší jsou ustanovení nového občanského zákoníku⁶¹ týkající se práva na duševní a tělesnou integritu a zásah do integrity. Právo je chráněno veřejnoprávními prostředky (např. ochrana osobnosti normami správního práva, ochrana osobních údajů, ochrana jména, příjmení a rodných čísel, ochrana osobnosti ve vztahu k masmédiím) a dále soukromoprávními prostředky. V souvislosti s připravovanými příspěvky do tisku nebo do televizní reportáže je nutné upozornit na ustanovení paragrafů 84-90 týkající se podoby a soukromí. Zejména televizní diváci jsou často svědky, kdy se reportéři tzv. za každou cenu snaží oslovit a také natočit osoby, které se různým způsobem provinily proti zákonu. Mnoho let bylo možné fotografovat nebo natáčet na kameru osoby bez jejich výslovného souhlasu.

V novém občanském zákoníku v rámci ochrany osobnostních práv je výslovně zakotvena ochrana podoby a soukromí člověka. „K zásahu do soukromí jiného nikdo není oprávněn, ledaže by k tomu měl zákonný důvod (např. osobní nebo domovní prohlídka při respektování zákonných podmínek). Bez svolení člověka nelze narušit jeho soukromé prostory, sledovat jeho soukromý život nebo pořizovat z jeho soukromí zvukový či obrazový záznam.“⁶² V souvislosti s odpovědností médií je nutné

⁵⁹ Na nadnárodní úrovni problematiku řeší směrnice Evropského parlamentu a Rady 2000/31/ES ze dne 8. 6. 2000 o některých právních aspektech služeb informační společnosti, zejména elektronického obchodu, na vnitřním trhu.

⁶⁰ Viz např. § 184, odst. 1 Pomluva.

⁶¹ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník v platném znění

⁶² Novotný a kol., 2014, s. 32

připomenout si nové legislativní opatření, které se týká trestní odpovědnosti právnických osob.⁶³ S účinností od 1. ledna 2012 došlo v českém trestním právu k podstatné změně nahlížení na to, kdo všechno může být pachatelem trestného činu. Až dosud se vycházelo z principu individuální odpovědnosti konkrétní fyzické osoby. Nyní mohou být trestně stíhány osoby právnické, tedy obchodní společnosti, různé spolky, nadace atd. Z hlediska odpovědnosti konkrétních subjektů dále došlo k novele trestního řízení soudního, která umožňuje oběti trestného činu požadovat i náhradu za nemajetkovou morální újmu (k již existující majetkové).⁶⁴ Oba novelizované zákony se také vztahují na média, na jejich základní funkce a očekávání veřejnosti. Novináři mají velkou odpovědnost při zacházení se zjištěnými informacemi. To, aby když je někdo novinářem, mohl napsat cokoli jen proto, aby z jeho uveřejněného příspěvku byla senzace, není možné. Seriózní novináři si tuto skutečnost velmi dobře uvědomují. Majitelé médií a veřejnost také.

Při honbě za získáním stále vyššího počtu čtenářů, vyšší sledovanosti televize a většího zisku jsou někteří novináři ochotni publikovat své autorské příspěvky, které jsou často tzv. na hraně podle jednotlivých paragrafů tiskového zákona. Zveřejňování často nepravdivých, zkreslených a v mnoha případech dehonestujících informací vede často k tomu, že osoby, kterých se inkriminovaná informace dotkla, jsou mnohdy společensky a lidsky znemožněny. Tiskový zákon⁶⁵ nabízí v rámci právní ochrany právo na odpověď a dále právo na dostatečné sdělení. Právo na odpověď umožňuje § 10 odst. 1 - 4. v odst. 1 ustanovení deklaruje, že v případě sdělení obsahující skutkové tvrzení, které se dotýká cti, důstojnosti nebo soukromí, jména atd., má osoba, které se to týká, právo požadovat na vydavateli uveřejnění odpovědi. Vydavatel je povinen na žádost této osoby odpověď uveřejnit. V ustanovení § 3 se konstatuje, že pokud vydavatel odpověď podle zákona uveřejnil, osoba nemůže požadovat uveřejnění v pořadí již druhé své odpovědi. Důležité je ustanovení odst. 4 téhož paragrafu, ve kterém se uvádí, že „Po smrti fyzické osoby přísluší právo podle odstavce 1 jejímu manželu a dětem, a není-li jich, jejím rodičům.“

⁶³ Zákon č. 418/2011 Sb. o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

⁶⁴ Zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád, novelizovaný zákonem č. 181/2011 Sb.

⁶⁵ Zákon č. 46/2000 Sb., Zákon o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku a o změně některých dalších zákonů (tiskový zákon) v platném znění.

Druhá možnost obrany, kterou je dodatečné sdělení, je obsahem ustanovení § 11. Odst. 1 a popisuje povinnosti, které jsou s možností spojeny. V případě, že bylo v tisku uveřejněno sdělení o trestním řízení anebo řízení ve věci správních deliktů vedené proti fyzické nebo právnické osobě, které nebylo ukončeno pravomocným rozhodnutím, tato osoba má podle zákona právo požadovat na vydavateli, kterému konkrétní tisk patří, uveřejnit informace, jak celý případ skončil formou dodatečného sdělení.

3.2. PRÁVNÍ OCHRANA NOVINÁŘE

Prvním úkolem pro novináře po roce 1989 byl jejich postup při spolupráci s cílem prolomit informační embargo, které podle cenzurních institucí před rokem 1989 bylo zaměřeno na doslovné profesionální znemožnění řady novinářů. V roce 1990 byl novelizován tiskový zákon.⁶⁶ Pro novináře bylo důležité ustanovení § 12: „Šéfredaktor a ostatní redaktoři požívají při výkonu své činnosti ochrany podle platných předpisů proti všem formám nátlaku směřujícího k maření jejich činnosti.“ Ve srovnání se zněním předchozích tiskových zákonů v tomto byla znovu po dlouhé době deklarována ochrana novinářů bez ohledu na pracovní pozici, kterou v redakcích zastávali. Příprava novelizace zákona probíhala pod poměrně velkým tlakem, protože se jednalo o období, kdy se naplno rozbíhal transformační proces ekonomiky. V důsledku vzniklé situace byla zrušena ustanovení, která měla přímou souvislost s ústavou. Rozsah původního tiskového zákona se také příliš neměnil. Jednalo se spíše o pouhou operativní změnu pro nejbližší období, protože vláda republiky si uvědomovala, že tiskový zákon bude nutné vypracovat jako zcela nový, legislativní dokument.⁶⁷

⁶⁶ Zákon č. 86/1990 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 81/1966 Sb., o periodickém tisku a o ostatních hromadných informačních prostředcích, z 28. března 1990.

⁶⁷ Benda, 2007, s. 34

4. INVESTIGATIVNÍ NOVINÁŘ JOSEF KLÍMA

4.1. ŽIVOTOPIS JOSEFA KLÍMY

Josef Klíma se narodil 19. 3. 1951. Je dobřichovským rodákem, již čtvrtým pokračovatelem v rodině Klímů. Josef Klíma je ženatý a má dvě dospělé děti, Kryštofa a Kristýnu.

Říká o sobě, že je introvert, realista, který se občas dojde. Používá tzv. přístup „relativizace tragédie“, tzn., že automaticky porovnává nešťastné příběhy lidí s těmi ještě horšími, jichž byl někdy svědkem. Jeho prvotiny z dětství již tehdy naznačovaly talent a smysl pro pátrání, pro psaní detektivek a možná i vyšetřování, tedy investigaci. Děj těchto povídek se většinou odehrával na kosmických lodích, kde se zpravidla střetl americký hrdina s Čechem nebo Rusem.⁶⁸

Absolvoval gymnázium v Radotíně a v roce 1969 byl přijat do nultého ročníku Fakulty žurnalistiky. V rámci povinné praxe přišel jako mladý a nezkušený začínající novinář do redakce Mladého světa, kde se ho ujal tehdy náš nejlepší novinář Rudolf Křest'an. Ten v něm vycítil talent a uvedl ho do velkého světa žurnalistiky a hlavně reality. Pro Josefa Klímu byli v té době novináři vcelku nedůležití lidé. Až později zjistil, že reálné příběhy jsou mnohem zajímavější než ty smyšlené, které psal prakticky od malička. Po absolvování vysoké školy nastoupil na vojnu, k bojovému útvaru. Až později začal pracovat v armádním časopisu Obrana lidu a poté v časopisu Československý voják. Po vojně nastoupil do časopisu Květy (obrázky 6, 7, 8 a 9), a z něj odešel zhruba v roce 1984 tzv. na volnou nohu. Protože před listopadem 1989 televizní investigativní žurnalistika u nás takřka neexistovala, neboť televize byla nástroj komunistů, začal se věnovat literární práci, z níž postupně vznikla velmi plodná a úspěšná spolupráce s filmovými a televizními studii. Z počátku jeho tvorby lze najít scénáře k psychologickému příběhu Kamenný orchestr J. Matějovského, pro úspěšný kriminální film Davida Kleina Radikální řez. V roce 1990, těsně po „sametové revoluci“, stál u zrodu nového týdeníku Reflex. Zahajoval jeho vydání svojí reportáží o „rudých

⁶⁸ Josef Klíma-novinář, spisovatel, televizní reportér-rozhovor

baretech“ (obrázek 10 a obrázek 11). V té době se dohodli s českou televizí, že na jejich programu poběží v krátkých upoutávkách reportáže, které byly v Reflexu v psané podobě. Po odchodu z Reflexu ho požádal kolega Radek Bajgar, jestli by mu nepomohl založit investigativní pořad na právě vznikající televizi, která ještě neměla ani jméno. Tehdy se všechny pořady dělaly dokumentárně, a proto společně vymysleli novou koncepci pořadu, něco podobného jako americký 60 minutes. V roce 1994 tedy založili investigativní pořad Na vlastní oči (kapitola 4.6), kde Klíma působil jako reportér a zároveň moderátor dlouhých 15 let. Tento pořad se stal průkopníkem v televizním byznysu. Byl to první reportážní pořad, kde se použil tzv. stand-up (reportér se stal i moderátorem a průvodcem celým pořadem) a kde se použila hudba k reportážím. Poté, od ledna 2010, vystupoval na Public TV ve svém týdenním talkshow Očima Josefa Klímy. V současné době působí na TV Prima, v novém investigativním pořadu Očima Josefa Klímy.

V sobotních Lidových novinách měl do roku 2016 vlastní rubriku s názvem Poslední slovo. Je si však vědom, že v dnešním světě médií má psané slovo již daleko menší sílu. Televizní reportáž okamžitě zasáhne. Josef Klíma si vzpomíná na dobu, kdy večer odvysílali pořad a on měl sledovanost přes milion diváků a druhý den se o kauze všichni bavili. Takový dosah psané slovo nemá. A už ani televize. Její sledovanost průběžně klesá s prudkým rozvojem internetového zpravodajství.

Před několika lety odešel od velkých kauz, od té největší zločinnosti, z kauz, kde se pohybují částky kolem 300 až 500 milionů. Kde panuje podsvětí a strach. Měl pocit, že na světě už existují jen zlí lidé a uvědomil si, že se v tomto světě pohybuje už velmi dlouho a že by ho mohl úplně pohltnout. Odešel, jak sám říká, z vlastního pudu sebezáchovy. Přesto jsou u něj investigativní kauzy na prvním místě. Jak podotýká, investigativní novinář v televizi se něco dozví, ověří si to, zjistí, jak to doopravdy je a teprve v té chvíli začíná pracovat. A to je na tom to krásné. Oproti tomu investigativní žurnalista tištěných novin něco zjistí, pak to ověří, napíše a má odpracováno.⁶⁹

⁶⁹ SAVIO, rozhovor s J. Klímou, 2014

Je nositelem novinářské Ceny Ferdinanda Peroutky, Ceny Jana Beneše, ceny Filmové a televizní akademie Elsa (za scénář Svědomí Denisy Klánové) a držitelem několika cen TýTý za publicistiku.

Byl hostem pořadů Krásný ztráty Michala Prokopa, Všechnopárty Karla Šípa, Uvolněte se prosím Jana Krause, nebo v Reportérech ČT či Faktech Barbory Tachecí.

4.1.1. MLADÝ SVĚT A JOSEF KLÍMA

Mladý svět byl založen v roce v roce 1959 jako mládežnický tisk, spadající pod Československý svaz mládeže ČSM. Josef Klíma do redakce Mladého světa nastoupil hned po vysokoškolských studiích a publikoval zde své první literární počiny na poli redaktorském.

Před okupací vojsky Varšavské smlouvy, kdy se začala společenská atmosféra uvolňovat, vystoupal Mladý svět na první ze svých vrcholů. V době okupačního týdne vycházel každý den, celkem 5 speciálních osmistran. Do redakce postupně přichází Karel Hvížd'ala, Rudolf Křesťan, Jiří Černý a v roce 1969 i Josef Klíma. Ze zmíněných zde však po okupaci zůstali jen Křesťan a Klíma. Postupně se v redakci vystříдалo mnoho reportérů a novinářů, včetně Radka Johna, Michala Horáčka, Jaroslava Vozobule a dalších.

Bohužel po nástupu svobodného mediálního trhu a zároveň s četnými změnami majitelů klesala jeho úroveň a v roce 2005 přestal vycházet úplně. Předplatitelé do schránek dostali časopis Instinkt, ovšem s přebalem, který vypadal jako Mladý svět. Instinkt se tak stal nástupníkem Mladého světa.

4.2. JOSEF KLÍMA JAKO REPORTÉR

- **Reportáž o Jiřím Kajínkovi**

Asi nejznámější z reportáží Josefa Klímy. Na této kauze pracuje již řadu let a stále doufá, že se dopátrá pravdy, že se objeví nějaký nový svědek a konečně se svět dozví,

zda je Jiří Kajínek nevinný zlodějček, nebo nájemný vrah. Josef Klíma již v reportážích v pořadu Na vlastní oči v roce 2004 dokázal, že celá situace okolo vražd, za které byl Jiří Kajínek odsouzen, nebyla správně vyšetřena, a že zde existuje mnoho nejasností, zvláště týkajících se tehdejší plzeňské kriminálky. Jak mohlo například dojít k situaci, že kriminalisté, kteří byli v této kauze podezříváni, celý čin vyšetřovali? Josef Klíma našel i očitého svědka, který se jednoznačně postavil na stranu Jiřího Kajínka. Přestože reportéři nikoho nepřesvědčovali o Kajínkově vině, naopak se chtěli dopátrat pravdy, z Kajínka se stal hrdina, neprávem uvězněný a velmi populární. Kde je tedy pravda, když každý nastupující ministr spravedlnosti chce kauzu otevřít a každý ji nakonec nijak nedořeší. Kdo stojí za těmito vraždami? Investigativní žurnalistika byla v tomto případě použita k „detektivní práci“ reportérů, avšak zatím jediný její dopad na veřejnost lze vidět ve vyvolání pochybností o vině či nevině, v zmedializování celé kauzy, bohužel ne však úplně správným směrem, neboť z doživotně uvězněného Kajínka se stal hrdina a rytíř v plně zbroji. Jak řekl Josef Klíma v jednom z rozhovorů, „romantizaci vrahů nezabráníte.“⁷⁰ Snad čas a neustálý tlak přinesou v budoucnosti rozuzlení tohoto případu, protože je klidně možné, že mezi námi svobodně žijí vrazi a ve vězení sedí nevinný člověk. Josef Klíma na to, podle vlastních slov, čeká a je přesvědčen, že se tak stane, že možná některý svědek bude chtít na smrtelné posteli ulevit svému svědomí a konečně vyjde pravda na povrch.

Na internetu existují webové stránky www.jirikajinek.cz, kde je dopodrobna popsáno vše, co se kolem našeho nejznámějšího trestance událo a kde lidé podporují Jiřího Kajínka a věří v jeho nevinu.

- **Reportáž „Romové jdou do Kanady“- exodus Romů do Kanady**

Tato reportáž byla odvysílána dne 5. srpna 1999 v pořadu Na vlastní oči v televizi NOVA. Celá reportáž pojednávala o bezstarostném životě českých Romů v Kanadě. Josef Klíma v ní ukázal, jak v Kanadě žijí romští žadatelé o azyl. V reportáži bylo poukázáno zcela idylicky na dobré životní podmínky Romů, kteří do Kanady odešli a zažádali tam o azyl. Poselství reportáže znělo: "Romové, sbalte se a přijďte do Kanady." V romské komunitě tato reportáž vyvolala velkou pozornost, vyvolala příslib

⁷⁰ SAVIO, rozhovor s J. Klímou, 2014

nádherné budoucnosti v pro ně zaslíbené zemi. Došlo k velkému stěhování celých romských rodin z Ostravy, Mostu, Rokycan a jiných měst. Romové začaly rozprodávat majetek a ve velkém nakupovat letenky. Přestože se okamžitě po odvysílání k této reportáži vyjádřili jak kanadská ambasáda v Praze, tak česká ambasáda v Kanadě, nepodařilo se již zastavit mohutný exodus romské komunity. Letecké společnosti zaznamenaly nárůst prodeje letenek do kanadských provincií a v Kanadě došlo v rapidnímu nárůstu žadatelů o azyl.

S nadsázkou lze říci, že tato reportáž Josefa Klímy mohla za znovuzavedení kanadských víz pro české občany.

- **Reportáž o požáru Ústavu sociální péče na Měděnci**

Druhá, tzv. osudová reportáž byla pro Josefa Klímu v jeho tvůrčí a reportéřské práci velmi složitá. Snažil se v ní napravit obrovskou chybu, kterou kdysi udělal. Reportáž se týkala ničivého požáru Ústavu sociální péče v Měděnci, kde zemřelo 26 nevinných obětí. Josef Klíma tuto kauzu použil v sedmém příběhu ve své knize Brutalita. Příběh ho natolik upoutal, že se pokusil ve své knize nalézt viníka. Bohužel v té době neměl všechny podklady a policejní protokoly, a přijal oficiální stanovisko vyšetřovatelů a soudců, kteří se v něm pokusili zahladit stopy o rozkrádání socialistického majetku a o omylu v umístění jedné z chovank, která nakonec měla ústav zapálit. Tento příběh se stal námětem pro Filipa Renče a ten podle něj natočil film Requiem pro panenku, který v roce 1991 sklídl obrovský úspěch. Drama, kde vychovatelky týraly a zneužívaly své chovanky, byl sice filmově přibarven, nicméně podstata a činy zůstaly. Až později se k Josefu Klímovi dostaly materiály, které vypovídaly o něčem jiném, a on zjistil, jak moc odsouzeným vychovatelkám ublížil. A právě proto natočil tuto reportáž. Jako omluvnou, aby měl možnost zveřejnit pravdu. Setkal se s nimi, některé se bály, jiné omluvu přijaly, nicméně dopad nepravdivých nařčení, měsíce nebo léta strávená ve vyšetřovacích vazbách či ve věznici, jim nikdo vrátit nemůže. Na tomto příběhu je vidět, jak obrovský dosah média mají a jak moc dokáže slovo vyřčené v kterémkoliv z médií. Ze zločince jako je Kajínek se stane český hrabě Monte Christo a z nevinných žen zločinci.

4.3. JOSEF KLÍMA JAKO SPISOVATEL

Josef Klíma je všestranný reportér, je považován za zakladatele investigativní žurnalistiky u nás, podílel se na stovkách reportáží, napsal nespočet knih a televizních scénářů. Je autorem knih *Advokát a jeho pán*, *Angolská anabáze*, *Boží mobil*, *Brutalita*, *Hořká vůně orientu*, *Jiří Kajínek: vrah, nebo oběť*, *Jsi mrtvej, tak nebreč*, *Kus Ameriky*, *Lod' s otroky*, *Na stopě pašeráků*, *Mrtví milovat nemohou*, *Nahota na prodej*, *Náruživost*, *Noční obřad*, *Pět misek bez dna*, *Pistole pro dvě ruce*, *Pravda o Kajínkovi*, *Radikální řez*, *Recept na odvalu*, *Ruka na zdi*, *Skvrny na svědomí*, *Smrt podle druidů*, *Splátka životem*, *Tranzit*, *Vlastníma očima*, *Vlna*, *Zbláznil se svět, anebo já?* a *Život reportéra*. Josef Klíma odešel z redakce časopisu *Květy* na „volnou nohu“, aby začal psát detektivky. A také jeho první knížky jsou buď s detektivní zápletkou, nebo cestopisy, neboť Klíma je i vášnivým cestovatelem. Až později, v osmdesátých a devadesátých letech se začal více specializovat na tzv. „svá“ témata, na problematiku drog a na romskou otázku. I tento přerod žurnalisty ve spisovatele se odráží v jeho knihách. Také s postupem času získával více zkušeností jako investigativní reportér, tím i více námětů pro reportáže, a tyto náměty mnohdy použil i ve svých knihách, nebo scénářích. Dokázal z každé kauzy, námětu, nebo třeba i z přírodní katastrofy jako vlna tsunami, vytěžit maximum a použít důležitá fakta pro svá díla. Kauza Kajínek, jak už bylo řečeno výše, se stala jeho osudovou, a proto se jí věnoval hned ve dvou svých knihách a při natáčení filmu působil jako odborný konzultant.

- **Hořká vůně Orientu (1977)**

První Klímova detektivka, která pojednává o životě dívky, pocházející z tehdejší ČSSR, která si díky své naivitě zničí život a velice těžce hledá cestu zpět, ke skutečnému štěstí.

- **Recept na odvalu (1978)**

Jedna z Klímových naučných knih. Autor v ní vypráví o náročném výcviku výsadkářů, tankistů a pilotů, o práci pyrotechniků a psovodů. V knize jsou jak humorné, tak dramatické příběhy z výcviku těchto vojenských profesí.

- **Radikální řez (1980)**

Detektivka pojednávající o brutální vraždě mladého hochy, která se stala v cikánské čtvrti.

- **Náruživost (1983)**

Kniha formou příběhů pojednává o světě drogově závislých lidí.

- **Mrtví milovat nemohou (1984)**

Dva příběhy, v obou je hlavní hrdina nedobrovolně uveden do role hledače pravdy. Sám je pln pochyb, nejistot a strachu. V obou příbězích se hraje o lidské životy, se stupňujícím se napětím a nečekanými zvraty.

- **Angolská anabáze (1985)**

Kniha popisuje události únosu československých odborníků povstalci UNITA v Angole v roce 1983.

- **Pět misek bez dna (1989)**

Podtitulem knihy je Indie, Bangladéž, Nepál, Barma a Thajsko. Jedná se o cestopis a Josef Klíma jej napsal na své cestě Asií. Věnuje se v ní jediné a těžko řešitelné problematice, a tou je hlad.

- **Brutalita (1990)**

Kniha je složena z osmi příběhů, kde se Josef Klíma zabývá problémem mládežnické brutality a agrese. Autor před jejich napsáním strávil několik měsíců na internátu jednoho nejmenovaného učiliště, kde se snažil nejen načerpat podklady pro svoji knihu, ale zabýval se těmito jevy, snažil se je analyzovat, vysvětlit jejich příčiny. Další podklady pro svoji knihu získával z policejních spisů a výslechů. Od odborníků, pachatelů i obětí. Každý z příběhů popisuje jednu osobu, jeden případ brutality. Josef Klíma v knize používá fiktivních jmen. Mezi těmito osmi příběhy je pro popis činnosti, života a kariéry Josefa Klímy velice důležitý jeden, a to sedmý s názvem Šestadvacet mrtvých. Tento příběh, na jehož základě natočil Filip Renč film Requiem pro panenku, byl pro autora osudovým. Dodnes však nikdo nezná pravdu.

- **Nahota na prodej (1993)**

Josef Klíma zde vychází ze skutečné události. Mladý novinář se spolu se studentkou a soukromým detektivem Poldou vydávají na vlastní pěst po stopách zmizelé dívky, která se dostala do spárů pasáků. Bohužel na ně dolehne vliv mafií, které se neštítí ničeho.

- **Skvrny na svědomí (1991)**

Kniha kriminálních a detektivních povídek, netypická svými hrdiny. Není zde detektiv, který pátrá. Jsou to příběhy obyčejných lidí, kteří se sami dostali do úzkých a sami se stali detektivy, a to jak v případě vraždy, tak například v příběhu o „posedlé staré“ dámě.

- **Život reportéra (1996)**

Autor popisuje svůj životní příběh, svoji práci, svůj náhled na svět.

- **Jiří Kajínek: vrah, nebo oběť? (2000)**

Klímová celoživotní kauza. Kniha pojednává o odsouzeném Jiřím Kajínkovi, jeho případu a vyšetřování. Klíma zde dělí lidi na dvě skupiny. Jedna, kteří mají zájem na došetření celé kauzy, chtějí buďto dokázat, že vraždil Kajínek, nebo najít nové důkazy a skutečného vraha. Druhá skupina si zachovává odstup, nechce už slyšet o ničem, co se Kajínka týká, možná i díky osobnímu zájmu na nenalezení pravého vraha.

- **Lod' s otroky (2002)**

Detektivní román, situovaný do doby po sametové revoluci. Zobrazuje tehdejší společnost, popisuje, jak se formují pravidla demokracie a tržní mechanismy a odkrývá tajemná místa v politice. Hlavním hrdinou je investigativní novinář, který pracuje pro komerční televizi a je již unaven z nedořešených zločinů a zákulisních her, kde vždy zvítězí ten, kdo má peníze. Ve svém novém případě, o kterém kniha vypráví, se dostává do smrtelného nebezpečí, neboť se tam kříží vysoká politika s organizovaným zločinem.

- **Boží mobil (2003)**

Klímová kniha fejetonů, které mnoho let publikoval v periodickém tisku. Josef Klíma v nich s nadhledem, shovívavostí a humorem píše o každodenní tvrdé realitě, se kterou se setkává investigativní žurnalista.

- **Jseš mrtvej, tak nebreč (2004)**

Další z Klímových detektivek. Příběh plný nečekaných zvrátů a napětí, odehrávající se v prostředí předrevolučních „kšeftařů“, veksláků a podvodníků. Drama dvou lumpů a jedné křehké dívky zavádí čtenáře do konce 80. let. Kniha rozebírá základní konflikt doby, ve které postavy žijí, setkávají se zde hrubý materialismus dvou podvodníků a ideály křehké dívky.

- **Zbláznil se svět, anebo já? (2006)**

Kniha vyšla v roce 2006 a Klíma do ní shromáždil velkou sbírku fejetonů, ministories a sloupků, námětově tak inspirující a bohaté, že vydají na novelu.

- **Vlna (2008)**

Kniha patří mezi dobrodružné thrillery. Byla napsána na základě skutečných událostí. Hlavním hrdinou je pražský podnikatel Adam Klein, který se vydává na luxusní dovolenou do Thajska. Zde potkává dávného kamaráda z mládí, Roberta (Boba) Krause. Vrací se vzpomínkami do mládí a částečně Robertovi závidí jeho bezstarostný život. Zároveň se však na scéně objevuje jakýsi mladík, Marek. Ten je důvodem hádky Adama a jeho ženy Veroniky. Nečekaně však přijde ničivá vlna tsunami (rok 2004) a Adam je jako jediný z nich zachráněn. Trpí však ztrátou paměti a jemu mu přiřazena identita jeho kamaráda Roberta. V Čechách se k němu začne hlásit údajná dcera Roberta Marcela Krausová a Adamovi se postupně začnou vracet vzpomínky. A začne přicházet na to, kdo mu usiloval nejdříve o firmu, posléze i o život.

- **Vlastníma očima (2009)**

Knihu „Vlastníma očima“ napsal Josef Klíma ve chvíli, kdy bylo na televizi Nova ukončeno vysílání jeho pořadu Na vlastní oči. Jedná se o tzv. bilanční knihu. Klíma se pořadu věnoval 15 let, natočil kolem 380 reportáží. V knize popisuje nejen svoji novinářskou a investigativní práci, ale i zákulisí soukromé televize.

- **Pravda o Kajínkovi (2010)**

Jiří Kajínek, jeden z našich nejznámějších vězňů. Nikdo dodnes neví, jestli opravdu spáchal činy, ze kterých byl obviněn, nebo se stal jen nepohodlným svědkem tehdejších policejních mafií v Plzni. Jako jedinému zločinci se mu zdařil útěk z Mírova a poměrně

dlouho policii unikal a skrýval se. V té době se o něj začali zajímat dva novináři, Janek Kroupa, a právě Josef Klíma. Kajínkův osud je zaujal natolik, že se mu i po mnoha zveřejněných reportážích, věnují dodnes. Jdou ve stopách jeho života, dokládají různá svědectví a důkazy. Opakovaně se ptají, jestli je za mřížemi neprávem, rozebírají vyjádření obhájců, zabývají se tím, proč se každý bojí znovu otevřít tento případ. To vše vkládají to této knihy. Josef Klíma bere tuto kauzu za svou, stala se z ní vlnková loď jeho reportáží. Tvrdí, že se svým kolegou Jankem Kroupou udělali vše, co mohli, a přesto je v případě stále mnoho nejasností. Sám pořád doufá, že se ještě přihlásí nějaký svědek, někdo, kdo konečně promluví, kdo bude chtít ulevit svému svědomí.

- **Advokát a jeho pán (2013)**

Otázkou, která se prolíná celou knihou, je: „Kdo dnes vládne? Velcí zločinci? Nebo naopak jejich právníci?“ Josef Klíma v knize řeší, co se stane, když se slavný advokát a mocný mafián rozhádají. Jestli zvítězí brutalita zločince či právnícký intelekt a lest. Bohužel si ani jeden z hlavních hrdinů neuvědomí, jak moc stejní jsou ve skutečnosti.

Josef Klíma chtěl poukázat na nešvar současné doby, na skoro nejzákladnější otázku současné společnosti. Kdo má větší moc? Právník či mafián?

- **Smrt podle druidů (2014)**

Detektivní román ze života, kde Klíma použil motivy z reportáží, které zpracovával jako investigativní novinář, a to záhadné „vidění“ se zakrytými očima „novokeltismus“, kterému propadá stále více lidí. Hlavní představitelka komisařka Bláhová není zdaleka „neohrožená“ policistka, je spíš zaměstnanou matkou autistického syna. Přesto jí pracovní osud do cesty postaví sériového vraha, který popravuje své oběti podle rituálního klíče.

- **Splátka životem (2016)**

Knihka napsaná jako reakce na provalenou aféru naší hokejové ikony Vladimíra Růžičky. V létě roku 2015 se veřejnost dovídá, že trenér Růžička přijal potají půlmilionový úplatek od jednoho z otců mladého hokejisty. Na povrch vyplouvají zvláštní poměry a závažné skutečnosti ze zákulisí našeho národního sportu. Knihka je napsaná velmi poutavě, na pomezí thrilleru a psychologické sondy. Klíma se snaží

vyzpovídat lidi okolo hokeje, naráží však na mlčení, strach, a zhrzené mladé hráče, jejichž rodiče nemají tolik potřebné peníze...

4.4. JOSEF KLÍMA JAKO SCÉNÁRISTA, ODBORNÝ KONZULTANT A HEREC

Josef Klíma je kromě spisovatele, reportéra, novináře také úspěšným scénáristou a autorem mnoha filmů, dokumentů i dramát.

- **Radikální řez (1983) - námět**

V ruině starého domu je nalezen mladík, syn vlivného architekta, člověka, který vypracoval projekt na zbourání cikánské čtvrti. Cikáni se bouří, nechtějí se stěhovat a logicky se tedy nabízí jako motiv pomsta na synovi architekta, který za „vše“ může. Poté, co zmizí i druhý architektův syn se tímto směrem ubírá celé pátrání. Kriminalisté pomalu rozkrývají všechny souvislosti, seznámí se s cikánkou Nahou a zjistí, že mrtvý nebyl žádné nevinátka. Po smrti Nahy, která se stala druhou obětí, se vyšetřovatelé dostávají na správnou stopu a zjišťují, že důvody k vraždám vznikly v jejich vlastní romské komunitě.

- **Requiem pro panenku (1991) - námět**

Toto psychologické drama bylo inspirováno skutečnou událostí, kdy v roce 1984 uhořelo dvacet šest chovank Ústavu sociální péče v Měděnci. Příběh vypráví o dívce, která byla administrativní chybou umístěna do domova pro mentálně postižené. Zjišťuje, že život v ústavu je doslova peklo. Sadistické vychovatelky týrají dívky, drží je pod velkým množstvím medikamentů. Dívka se snaží uprchnout, a to se jí skutečně podaří. Bohužel je však chycena a je donucena k návratu a sahá po té nejhorší variantě. Založí požár.

Příběh natočil Filip Renč a film měl obrovský úspěch.

- **Nahota na prodej (1993) – námět a scénář**

Film z roku 1993, ve kterém byl Josef Klíma jak autorem námětu, tak i scenáristou. Odehrává se v prostředí romské pasácké mafie. Mladý novinář Egon zde se svou kamarádkou a soukromým detektivem hledá ztracenou dívku. Dostávají se do prostředí plného prostituce, pornografie, podvodů, nedovoleného ozbrojování atd. Film se zdá být skutečný, neboť do jedné z rolí je obsazen neherec a majitel tehdejšího Discolandu Ivan Jonák, odsouzený za objednání vraždy své manželky.

- **Černý slzy (2002) - námět**

Tzv. Romeo a Julie třetího tisíciletí. Milostný příběh o mladých lidech na počátku dospělosti. Hrdinové, cikánka Darja a „bílý“ kluk Vítek se do sebe na jedné z tancovaček zamilují, aniž by si uvědomili, v jakém světě žijí a že barva pleti může u druhých vyvolávat pocity nenávisti a touhu po pomstě.

- **Rána z milosti (2005) - scénář**

Příběh úspěšného čerstvého padesátníka, ředitele okresní policie. V den jeho narozenin se odehraje dopravní nehoda, kterou způsobí šéf místního podsvětí, jeden z hostů oslavy. Ten také požádá policistu, aby vše jako vždy „přikryl.“ Vše také vychází do chvíle, než se policista dozví, že při nehodě byla zraněna dívka, láska jeho syna, který k němu vzhlíží jako k čestnému muži. Kolem policejního ředitele se začíná stahovat smyčka. Nikdo neví lépe než on, jak složité jsou vztahy mezi státní mocí a podsvětím.

- **Vlna (2007) – scénář**

Detektivní třídlíný film, vyprávěný na pozadí ničivé vlny tsunami v Indickém oceánu v roce 2004. Do Prahy je přivezen muž se ztrátou paměti, který sice má doklady na jméno Robert Kraus, nic si však nepamatuje a nepoznává ani svoji údajnou dceru. Postupně se mu vrací vzpomínky na úplně jiného muže a na dovolenou, kterou právě v Thajsku trávil. A začíná si také uvědomovat, že kromě tsunami nebylo nic náhoda.

- **Expozitura (2009) – námět, scénář**

Kriminální seriál z roku 2009, natočený na motivy kriminálních činů Berdychova gangu (k němuž Klíma společně s Kroupou natočili investigativní reportáž). Josef Klíma je nejen autorem námětu a scénáře, ale je zde i obsazen do role faráře. V každém díle jsou

řešeny jednotlivé případy a mladá policistka se do nich vrhá po hlavě, bohužel však zjišťuje, že ne vždy jsou odsouzeni viníci a stává se nepohodlnou pro celý gang i pro špičky policie, které byly s Berdychovým gangem propojeny.

- **Svědomí Denisy Klánové (2009) – scénář**

Příběh mladé poslankyně Denisy Klánové, která se snaží ovlivnit odhlasování připravovaného trestního zákoníku, neboť je přesvědčena, že se v něm skrývá past v podobě paragrafu, který by povolil beztrestné tunelování. Ti, kterým právě na tomto paragrafu záleží, rozehrávají nelítostný boj.

Scénář Josefa Klímy k tomuto filmu vyhrál ve scénářistické soutěži Centra dramatické tvorby v roce 2006.

- **Vetřelci a lovci (2010) – scénář**

Televizní miniseriál, v každém z jeho tří dílů se odehrává samostatný příběh. Režie se ujal Filip Renč. Snažil se natočit nový typ detektivky, ve kterém nejsou mrtvoly ani střelení. Klímu zde inspirovaly skutečné příběhy lidí, s nimiž se setkal jako novinář. Na scéně se totiž kromě obvyklých zločinců objevuje nová skupina lidí, kteří vnikají do cizích životů a chovají se v něm jako paraziti. Nositel zahyne, oni přežijí.

- **Jseš mrtvej, tak nebreč! (2010) – námět, scénář, hudba**

Dvoudílný televizní film natočený podle detektivního románu Josefa Klímy. Film je situován do Prahy osmdesátých let. Hlavními hrdiny jsou úspěšný vekslák a křehká dívka, mezi nimiž vzniká zvláštní pouto. On bývalý vysokoškolák, který díky všem možným obchůdkům a vekslování využívá a utrácí spousty peněz, se dostává do úzkých a útočiště hledá u své bývalé spolužačky, která je jakoby dobrou „neposkvrněna“, je plná ideálů, moudrosti, velkorysosti a životních zkušeností. Zvláštním prvkem je ve filmu vnitřní hlas hrdiny, který komentuje a hodnotí vše, co se okolo něho děje.

Josef Klíma se ve filmu zhostil i hudebního doprovodu a je autorem Písně „Moje Bohemia.“

- **13. komnata (2010) – účinkující**

Dne 12.2.2010 byl odvysílán další díl z cyklu 13. komnata, tentokrát s Josefem Klímou. Josef Klíma zde mluví o své největší novinářské chybě, které se dopustil při popisu

událostí požáru Ústavu sociální péče v Měděnci. Tehdy díky malému množství zkreslených informací zveřejnil verzi, která posléze, umocněna filmem Requiem pro panenku, přinesla vazbu a odsouzení vychovatelkám, které tam pracovaly. Když Klíma zjistil pravdu, natočil opravnou reportáž a s ženami se setkal, vrátit to však nemůže. Ve 13. komnatě jsou shrnuta fakta a sestřihy z jeho reportáže, s jeho komentářem.

- **Atentát (2015) – scénář**

Seriál Atentát volně navazuje na příběhy postav, které jsou známi z Expozitivity. Hlavní hrdinka získává místo v prezidentově ochrance a po pokusu o atentát začne rozplétat složité zločinecké vazby. Klíma zde jako scénárista použil množství námětů právě probíhajících či ukončených kauz, jako je prodej vysokoškolských diplomů, přípravy zbrojních zakázek na míru, předražené stavební zakázky i nelegální financování politických stran.

- **Reportérka (2015) – námět, scénář**

Třídílná televizní minisérie, ve které Josef Klíma čerpá ze skutečných novinářských kauz. Hlavní hrdinka nastupuje do redakce a zároveň s ní přichází jako zástupce šéfredaktora ambiciózní muž, jehož touha po úspěchu je natolik velká, že se neštítí ničeho.

Josef Klíma chtěl vytvořit jakýsi mezižánr. Všechny díly mají jedno společné silné téma, jako je boj s ekonomickými tlaky, bulvarizace apod., a zároveň každá epizoda má svůj malý krimipříběh. Chtěl diváka vtáhnout do zákulisí vzrušující novinářiny. Nesnaží se nijak ozvláštnit postavu policisty, jak tomu v poslední době bývá. Snaží se vycházet z reality.

4.5. JOSEF KLÍMA JAKO HUDEBNÍK

Rodiče Josefa Klímy ho od školních let nutili hrát na piano. On toho však o několik let později zanechal, zapomněl noty a v pubertě začal hrát na kytaru. Byla to doba Beatles, mladé kapely vznikaly a zanikaly, a Klíma, tehdejší gymnazista, začal zpívat nejprve

v kapele The Spots, později v The Hexedance, společně s populárním Honzou Hrubým (obrázek 12). Ten také Klímu znovu naučil hrát na piano. Josef Klíma však v dalších 20 letech dal přednost žurnalistice a k hudbě se vracel jen sporadicky, nebo ve filmech, ke kterým napsal scénář.

V současné době se Klíma vrací k hudbě, ke koncertování i skládání písniček. Jak sám říká, hudba mu pomáhá načerpat nové síly. V prosinci měl společně se svými kolegy recitál v hospůdce Balbínka. Mezi jeho známé písně patří Bohemia, Noví hoši či Ženy středních let.

Spolupracoval se skupinami PKS, Klíma band, vydal CD Na vlastní uši, kde je autorem textů i hudby.

4.6. POŘAD NA VLASTNÍ OČI

S prvním nápadem na investigativní pořad přišla hned po svém vzniku televizní stanice Nova. Tehdy byl uveden na televizní obrazovky první televizní investigativní pořad s názvem Na vlastní oči. Jeho název vymyslel právě Josef Klíma, neboť chtěl na televizních obrazovkách ukázat, že se lze dopátrat pravdy, že ji lze zveřejnit, odhalit a potrestat. Společně s Radkem Bajgarem začali pracovat na reportážích, které se staly součástí tohoto pořadu. V první fázi vysílání obsahoval vždy jednu současnou, velkou aféru, typu atentát na Jonáka. Druhá reportáž se většinou týkala problému např. ve zdravotnictví či školství a třetí reportáž bývala o nějakém člověku či skupině lidí s ne zcela typickým způsobem života.⁷¹ Díky první části, tedy díky tehdy současné kauze se stal pořad Na vlastní oči velmi oblíbený a těšil se obrovské sledovanosti. Z počátku byl dělán improvizovaně, prakticky „na koleně.“ Všichni se učili. Postupně zkoušeli, jak se chovat za i před kamerou, jak pracovat se skrytou kamerou, jak dělat rozhovory. Tehdejší ředitel TV Nova Vladimír Železný chtěl vytvořit úplně nový typ reportérů, který u nás dosud nebyl, tzv. reportéry před kamerou. Pozitivní bylo, že každá reportáž

⁷¹ Klíma, 2008, s. 19-21

měla svůj rukopis, rukopis „svého“ reportéra. Hlavní zásadou také mělo být, že se netočí, co se stalo, ale co se právě děje.

Pořadem prošlo mnoho redaktorů a reportérů. Kromě původních Bajgara, Klímy a Johna to byli Motl, Sobotková, Kroupa, Ditrichová, Tomanová, Vacina, Březina, Wolfová, Rejniš a další. Mezi nejznámější kauzy patřily Berdychův gang, Kajínek, Pět českých na stole, Gross, Jonák, jihlavské katakomby, filipínské léčitelé i odjezd Romů do Kanady. Postupně však opadával zájem lidí a sledovanost klesala, až Nova pořad zcela stáhla. To mu však prvenství nijak nepoznamená. Byl nepřetržitě vysílán od roku 1994 do roku 2009, kdy byl poprvé stažen z obrazovek. Jeho pozdější comeback již neměl takový úspěch a pořad definitivně zmizel z televizních obrazovek. Nicméně Josef Klíma pokračuje ve své práci dál, změnil působiště, a na TV Prima vysílá Očima Josefa Klímy. Strukturou se jedná o podobný investigativní pořad, neboť také obsahuje 3 reportáže. Josef Klíma se kromě svých investigativních kauz věnuje více i sociální a lidské problematice. Odhaluje problémy a nešvary společnosti, upozorňuje na mezery ve vyhláškách a zákonech.

Pořad je společně s Reportéry ČT velmi sledovaným.

4.7. POROVNÁNÍ POŘADŮ NA VLASTNÍ OČI, SOUKROMÁ DRAMATA A OČIMA JOSEFA KLÍMY

Všechny tři investigativní pořady vycházejí ze stejných principů. Předlohou jsou jim americké pořady. Jedná se o asi hodinový pořad se třemi hlavními reportážemi. První bývá velká, současná, dramatická, aby upoutala co nejvíce lidí. Druhá se většinou zabývá nějakým zdravotním či sociálním problémem a poslední bývá klidná, nejlépe nějaká zajímavost, odlehčená. Většinou jediným rozdílem bývají finance, náklady a počet lidí, kteří na pořadu spolupracují. V komerčních televizích si také nelze dovolit řešit kauzu, na jejíž přípravě tým pracuje třeba půl roku. Za takovou dobu vytvoří několikrát víc reportáží, a osloví nebo pomůže většímu množství lidí. Také se za léta vysílání mění skladba příběhů. Dříve bylo možné odhalit politické kauzy, prohřešky

politiků. Teď si dávají pozor, nikdo na nikoho nic neřekne.⁷² Naopak přibývá nešťastníků, konkrétních lidí, kteří jsou napáleni, podvedeni a policie nebo úřady jim nepomohou. Ti jsou pak námětem reportáží Josefa Klímy. Josef Klíma dokáže využít a zužitkovat události běžného života. To se také odráží v jeho knihách (Vlna), scénářích (Expozitura), nebo v rozhovorech.

4.8. POHLED JOSEFA KLÍMY NA ETICKÉ PRINCIPY

V posledních letech se často hovoří o nutnosti respektovat etické kodexy. Pro novináře to platí dvojnásobně. „V případě České republiky jsme zdědili systém, který byl podle všech dostupných indicií značně občansky nevyzrálý, jako dat z minulosti si neseme permanentní nedůvěru k politickým stranám, převládá i nadále nezáměr o věci veřejné a typický způsob českého „švejkování“.⁷³ Veřejnost velmi citlivě vnímá nejen kvalitu práce novinářů, ale posuzují také jejich chování, vystupování na veřejnosti při různých příležitostech apod. Etické kodexy nejsou žádnou zákonnou normou, představují prezentaci, jak by měl novinář pracovat a také se chovat. Z tohoto důvodu je nutné uvést, že neobsahují výčet jednotlivých povinností, ale dávají pouze obecná doporučení, jak postupovat při konkrétně vzniklé situaci.⁷⁴

Josef Klíma na etický kodex pohlíží jako na něco, co vždy potřebovali ti, kteří si nebyli jisti. Podle něho existuje řada etických kodexů, např. BBC má skvělý etický kodex, ale pokud by podle něj postupovali čeští novináři, nikdy by nic nenatočili. BBC se totiž pohybuje v terénu, kdy novinář je opravdu v centru dění. Něco vypátrá, popíše to, ale už nemusí tlačit na to, aby na základě jeho podnětu bylo zahájeno řízení orgány činnými v trestním řízení. Oni sami začnou jednat, a tak právě správně funguje „hlídací pes“, jak je investigativní žurnalistika nazývána. Například jde zloděj, pes zaštěká, páníček vyběhne z domu a zloděje zažene nebo chytí a potrestá. U nás investigativní žurnalisté

⁷² Rozhovor s Josefem Klímou

⁷³ Růžička, 2011, s. 52

⁷⁴ Bednář, 2012, s. 27

štekají pořád, mají hlasivky ochraptělé a páníček nejde, a když už vyjde, podá si se zlodějem ruku a obejmě ho. Terén, ve kterém se pohybují čeští investigativní novináři, je úplně jiný, a tudíž nelze uplatňovat etické principy BBC. Naši novináři, jak říká Josef Klíma, si vytvořili svůj etický kodex sami v sobě během své novinářské praxe. Například v Reflexu nikdy nikdo nemluvil o etickém kodexu, bylo všem jasné, co smí, co nesmí, co je trestuhodné, co je novinářský zločin a co je naopak novinářská čest. Jsou noviny, které mají jasný etický kodex a dodržují ho a zároveň je z nich cítit manipulace někým jiným, např. vydavatelem. I Andrej Babiš pochopil, že noviny nejsou továrna na okurky a že on nemůže mluvit do všeho, a že existuje nějaký etický kodex, který mu jako majiteli zabraňuje mluvit do obsahu novin. Ale co to udělá uvnitř hlav novinářů? Autocenzura je totiž daleko horší než cenzura.⁷⁵

⁷⁵ SAVIO, rozhovor s J. Klímou

PRAKTICKÁ ČÁST

První součástí praktické části bakalářské práce je rozhovor s Josefem Klímou. Rozhovor se uskutečnil 17. listopadu 2016 v Praze. Otázky v něm kladené byly pečlivě vybrány. Měly za úkol jednak přiblížit osobnost Josefa Klímy, ale také získat jeho názory na současné kauzy, politiku a s tím související vývoj investigativní žurnalistiky a její budoucnost. Jeho názory a odpovědi slouží také při zodpovězení hypotéz, kladených v úvodu této bakalářské práce. Přepsaný rozhovor je přílohou A této práce.

Druhou součástí praktické části bakalářské práce je výzkum. Výzkum probíhal elektronicky od 1. prosince 2016 do 15. ledna 2017. Byl vytvořen na survio.com. Zúčastnilo se ho celkem 165 respondentů. Obsahoval 21 otázek, všechny byly povinné. Otázky v dotazníku byly voleny tak, abych získala co nejpřesnější informace o názoru lidí na investigativní žurnalistiku, investigativní žurnalisty a jejich práci. Zároveň se otázky týkaly osobnosti Josefa Klímy a jeho tvorby. Některé otázky byly položeny tak, abych mohla porovnat názor Josefa Klímy (na základě rozhovoru) a vzorku respondentů, kteří se zúčastnili mého výzkumu. Výzkum je přílohou B této práce. Datová matice, vytvořená na základě výzkumu, je přílohou C.

Seznam otázek:

1. Do jaké věkové skupiny patříte?
2. Říká Vám něco pojem investigativní žurnalistika?
3. Znáte nějakou světovou či českou investigativní kauzu?
4. Vzpomenete si na nějakou jinou českou investigativní kauzu, která teď nebo v nedávné době proběhla?
5. Víte, jak tato kauza dopadla?
6. Je zveřejnění těchto kauz pro společnost přínosné?
7. Ve kterých médiích byste očekávali jejich zveřejnění?
8. Myslíte si, že rozvoj internetu ovlivňuje investigativní žurnalistiku?

9. Je pro Vás zveřejnění určité kauzy důvodem k získávání vlastních informací k ní?
10. Myslíte si, že je investigativní žurnalistika propojená s politickou mocí?
11. Myslíte si, že může být investigativní žurnalistika zneužitelná jiným nepolitickým subjektem?
12. Myslíte si, že námětů pro práci investigativního žurnalisty je v posledních letech:
13. Vzpomenete si na nějaký investigativní pořad v TV?
14. Víte, čím je známý Josef Klíma?
15. Znáte nějakou investigativní reportáž Josefa Klímy?
16. Ovlivnila Vás nějak?
17. Líbí se Vám styl Josefa Klímy?
18. Četl/a jste nějakou knihu, jejímž autorem je Josef Klíma?
19. Oznamkujte knihu, kterou jste četl/a hodnocením jako ve škole?
20. Myslíte si, že má investigativní žurnalistika oporu v policii?
21. Je podle Vás práce investigativního žurnalisty nebezpečná?

Na základě odpovědí 165 respondentů je možné zodpovědět tyto otázky:

1. Jaký věkový vzorek respondentů se zúčastnil výzkumu?

Otázka č. 1

2. Jaké je povědomí lidí o investigativní žurnalistice a investigativních reportážích obecně?

Otázka č. 2, 3, 4, 5, 13

3. Jaký je přínos a vliv investigativních kauz na veřejnost?

Otázka č. 6, 9, 16

4. Jak respondenti vnímají zasahování vnějších vlivů do investigativní žurnalistiky?
Otázka č. 10, 11, 20
5. Ve kterých médiích respondenti očekávají zveřejnění kauz?
Otázka č. 7
6. Je investigativní žurnalistika ovlivněna masovým šířením internetu?
Otázka č. 8
7. Číhá na investigativní žurnalisty nebezpečí, mají se čeho bát?
Otázka č. 21
8. Znají respondenti Josefa Klímu?
Otázka č. 14, 15
9. Jak hodnotí styl práce a tvorby Josefa Klímy?
Otázka č. 17, 18
10. Ztotožňují se názory Josefa Klímy s názory respondentů?
Otázka č. 12

Hlavním bodem, ve kterém se respondenti s Josefem Klímou rozcházejí, je otázka ovlivňování investigativní žurnalistiky. Zatímco Josef Klíma ovlivňování televizí či jinými subjekty rázně popírá, více jak 80 % respondentů je přesvědčeno, že je investigativní žurnalistika ovlivněna politickými i nepolitickými subjekty, navíc 59 % respondentů si myslí, že investigativní kauzy nemají oporu v policii.

Záměrem výzkumu tedy bylo potvrzení nebo vyvrácení některých uvedených Klímových odpovědí. Zajímalo mě obecné povědomí lidí o investigativní žurnalistice, kauzách, přínosu či ovlivnění investigativní žurnalistiky. Také jsem chtěla zmonitorovat investigativní žurnalistiku v souvislosti se změnou a vývojem užívaných médií a v neposlední řadě názory lidí na možnost ovlivnění investigativního novináře.

ZÁVĚR

Předložená bakalářská práce se zabývala tématem, které je z hlediska pohledu současnosti stále aktuální, i když vývoj žurnalistiky probíhal v poměrně dlouhém časovém úseku. Novinářská práce se z pohledu čtenářů, posluchačů rozhlasu a diváků televizních programů může zdát velmi snadná, ve stylu přišel, viděl, napsal a vydal. Ale to je velký omyl. Novinář, který pracuje zodpovědně, takto nepostupuje. O to více to platí v případě investigativních novinářů. Vyhledávání zdrojů, zpracovávání získaných informací, jejich důsledné ověřování, opětná případná úprava, konzultace s právníky, to vše tvoří kvalitní základ jeho práce. Je nezpochybnitelné, s jakou úctou kvalitní čeští novináři současné doby pohlížejí na české průkopníky novinářské, a hlavně investigativní práce. Neopomíjejí ty, kteří stáli u zrodu české žurnalistiky a často je ve svých pracích připomínají. Jedná se o novináře, kteří položili základ moderní české žurnalistiky v revolučním roce 1848. Vývoj českého tisku probíhal v mnoha etapách, a každá měla svou charakteristiku. Nelze však opomenout vliv politické situace na jeho rozvoj. Komunismus tuto „pátou“ velmoc značně zbrzdil.

Práce se věnovala v prvních kapitolách historii vývoje českých médií. Novodobou historii rozdělila do období před rokem 1989 a následně po roce 1989. Listopadové události roku 1989 jsou chápány jako konkrétní mezník vývoje českých médií. Každá etapa je charakteristická určitým procesy. Podkladem byla kniha autorského kolektivu Končelík, Večeřa, Orság „Dějiny českých médií 20. století“.

Práce také podrobně popisuje rozdíl mezi žurnalistikou a investigativní žurnalistikou. Je zde popsána legislativa, která se bezprostředně dotýká práce novinářů. V práci bylo nutno zmínit i historický a současný vývoj žurnalistiky, neboť každá z těchto událostí ovlivnila buď předchůdce Josefa Klímy, nebo jeho samotného. Také zmínka o některých vydávaných periodikách, či výběr reportáží, je pro Josefa Klímu a jeho tvorbu zásadní. A v neposlední řadě poznatek, že investigativní žurnalistikou se nelze zabývat od počátku zahájení novinářské práce po skončení studia. Investigativní žurnalistika vyžaduje doslova letité zkušenosti z novinářské práce (kladné i záporné), pracovat s týmem ověřených spolupracovníků mimo redakci, mít ověřené kontakty na různých institucích (neplést s podplácením), kontakty na právníky apod. Investigativní

novinář se také musí vyvíjet, přizpůsobovat době. V současné době by měl být technicky zdatný, vytrvalý, zdravý, trpělivý, zvědavý, zajímat se o společenské dění, umět se ptát. Novinář, který toto splňuje a který se touto problematikou zabývá, je dnes oprávněně považován za skutečnou novinářskou elitu a tím Josef Klíma bezpochyby je.

Úkolem bakalářské práce bylo nastínit, v jaké situaci se právě teď nachází investigativní žurnalistika v České republice.

Přesto, že se může zdát, že investigativních kauz je stále dostatek, investigativní žurnalistika upadá. Na základě studia historických souvislostí, rozhovoru i výzkumu, který je součástí této bakalářské práce, vyplývá, že více než 80 % respondentů ví, co je investigativní žurnalistika, znají nějakou kauzu z minulosti, ví, že její zveřejnění je přínosem pro nás všechny, ale chtějí veškeré informace hned, žádné další již nevyhledávají. Ti, kteří pojem investigativní žurnalistiky znají, se také dobře orientují v kauzách ať už z minulosti, tak těm nedávným. Mají také povědomí o díle a práci Josefa Klímy. Bohužel více než 81 % respondentů je ale přesvědčena, že je investigativní žurnalistika propojena s politickou mocí, že může být zneužitelná i nepolitickými subjekty, že nemá oporu v policii a prakticky na ně tyto zveřejněné kauzy nemají žádný vliv. Zájem o investigativní reportáže klesá, lidé jsou buď otupělí, nasyceni informacemi, nebo jednoduše nevěří, že publikované kauzy budou dotaženy do konce, že viník bude potrestán (např. kauza Ráth a jeho rozhovor v časopisu Týden ze dne 6. 2. 2017 či kauza podplácení v hokeji a Vladimír Růžička). Na základě rozhovoru s Josefem Klímou lze říci, že velké politické kauzy prakticky nejsou. A pokud přijde nějaký námět, jsou politici natolik šikovní, že nelze najít důkazy.

Také úpadek televize jako média a stále vzrůstající zájem o informace na internetu či sociálních sítích tomuto faktu nahrává. Vždyť i sledovanost pořadu Josefa Klímy postupně upadala a pořad byl stažen z vysílání. Obnovené vysílání pořadu Na vlastní oči mělo sledovanost 684 tis. diváků.⁷⁶ Ve stejnou dobu vysílaný bulvární pořad Topstar

⁷⁶ http://www.tyden.cz/rubriky/media/televize-a-radia/obnoveny-porad-na-vlastni-oci-odstartoval-uspesne_245901.html

měl sledovanost 604 tis. diváků.⁷⁷ Tato čísla dokládají situaci, a hlavně jsou výchozími pro komerční televize. Pro ty je poté jednodušší koupit americký seriál, který mohou vysílat několik let bez dalších nákladů než financovat investigativní pořad, u kterého je sledovanost stejná, ne-li nižší a stojí je více peněz.

A v neposlední řadě fakt, že mezi mladými novináři již není takový zájem o investigativní žurnalistiku, nahrává názoru, že investigativní novinařina upadá. Josef Klíma v rozhovoru sám říká, že současná generace investigativních novinářů je už stará, a noví, zapálení pro pátrání, nepřicházejí.

Dalším úkolem bakalářské práce bylo zjistit, jakou budoucnost má před sebou investigativní žurnalistika, to vše na základě studia vývoje této novinářské práce, ale i na základě dotazníkového šetření uvedeného v praktické části bakalářské práce a rozhovoru se samotným Josefem Klímou.

Vzhledem k vývoji, kdy jsou lidé zklamáni současnou politickou situací tím, že většina zveřejněných kauz zůstane nedořešena (Nagyová, Ráth, Růžička), lze říci, že pokud nepřijde nějaká „megakauza“ typu Watergate, uchýlí se investigativní žurnalistika jen k sociálním reportážím typu, „pomůže někdo ztracené holčičce“ či „byly všechny volební lístky ve vesničce s 1000 obyvateli opravdu platné?“ Politici a zákonodárci vše lépe skrývají, nelze jim prakticky nic dokázat, a i když se důkazy najdou, jsou po sedmi letech soudních tahanic smeteny ze stolu a dotyčný je volný, ba právě naopak je možné, že vysoudí odškodné za dobu, kdy byl ve vazbě, nebo podezříván.

Taktéž rychlost informací a tím i rychlost médií je již tak vysoká, že může častěji dojít k omylu, nebo dezinformaci. To je daň média, říká Klíma. Dochází i ke změně médií, která se promítla i do odpovědí v dotazníkovém šetření. Ubývá lidí, kteří sledují TV, a naopak přibývá těch, kteří chtějí informace okamžité, rychlé a zpracované na nových médiích. Lidé dávají přednost sociálním sítím a tam může kdokoliv cokoliv zveřejnit, informace se obrovskou rychlostí rozšíří a nikoho již nezajímá, jestli vůbec někdo hledal důkazy nebo zda proběhlo vyšetřování. Takže je nezbytně nutné, aby se

⁷⁷ http://www.tyden.cz/rubriky/media/televize-a-radia/obnoveny-porad-na-vlastni-oci-odstartoval-uspesne_245901.html

opravdové investigativní reportáže začaly šířit za pomoci internetu a sítí, protože pokud investigativní novináři nezačnou využívat toto médium, investigativní žurnalistice, tak jak ji známe, hrozí zánik. A to platí i pro Josefa Klímu, který je také dosud nevyužívá.

Posledním úkolem bakalářské práce byl rozbor díla a reportážní činnosti Josefa Klímy, jeho novinářský vývoj a snaha odhalit, v čem tkví jeho úspěch a dlouholeté prvenství v tomto typu novinářiny.

Josef Klíma je bezpochyby vzdělaný a zkušený reportér. Vzhledem k tomu, že tato bakalářská práce se zabývá právě jeho životem, kauzami, tvorbou, názory i zkušenostmi, které jsou navíc podloženy jeho knihami i rozhovory, lze říci, že kromě talentu a umu byl Josef Klíma „ve správnou dobu na správném místě.“ V době Pražského jara nastoupil jako mladý elév na praxi do Mladého světa, kde získával své první zkušenosti od našeho „elitního“ novináře Rudolfa Křesťana. Po roce 1969, v době studií na fakultě žurnalistiky, se postupně vypracoval, během vojny působil v časopisech Obrana lidu a Československý voják. Tam se setkal mimo jiné s pány Petrem Hájkem a Petrem Skarlantem, s nimiž také ušel část své novinářské kariéry. Z časopisu Květy, kde právě s Petrem Hájkem působil, odešel na volnou nohu a začal se věnovat psaní detektivek. Tím jen zdokonalil svoji tvůrčí vyzrálou a potenciál. Protože před rokem 1989, vzhledem k cenzuře, investigativní žurnalistika neexistovala, velkou výhodou byl právě fakt, že ve chvíli, kdy nastala svoboda slova a tisku, byl již vyzrálým zkušeným reportérem. Pro svou profesi spojil své zájmy, cestování, psaní detektivek a novinářinu, a po založení Reflexu přichází do povědomí jako již zkušený a ostřílený reportér. Další náhoda mu do života přihrála vizi nově vznikající soukromé televize Nova, která chtěla prorazit s americkým modelem reportáží, a pořad Na vlastní oči si Klíma společně s Bajgarem prakticky vytvořili pro sebe. A to vše v době, kdy se televize jako médium dostávala na svůj vrchol, zatímco internet byl ještě v plenkách. Ještě po přelomu století měl pořad Josefa Klímy, Na vlastní oči, 2,5 mil. diváků, dokonce v roce 2004 speciální díl, věnovaný Jiřímu Kajínkovi, měl 3,1 mil. diváků.⁷⁸ Sledovanost současného Klímova pořadu Očima Josefa Klímy se pohybuje okolo 600

⁷⁸ http://www.tyden.cz/rubriky/media/televize-a-radia/obnoveny-porad-na-vlastni-oci-odstartoval-uspesne_245901.html

tis. diváků a je považována za výbornou, což je také jedním z důkazů o úpadku investigativní žurnalistiky.

Další z Klímových předností je fakt vytěžit maximum z jakékoliv kauzy, informace či zprávy, a zpracovat je do knihy nebo scénáře. Také zde se projevuje jeho pohotovost a zkušenost.

A neposlední z jeho kladů je schopnost jezdit po republice a mluvit s dospělými i dětmi, pořádat besedy a diskuze, neboť to mu přináší zpětnou vazbu, a může zde i získat námět pro nějakou další reportáž.

Pokud tedy lze shrnout, co vše stojí za úspěchem Josefa Klímy, je to píle, nápady, vytrvalost, ale také obrovské štěstí na lidi, dobu i politickou situaci.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

- BEDNÁŘ, Vojtěch. *Krizová komunikace s médii*. Praha: Grada, 2012. Žurnalistika a komunikace. ISBN 978-80-247-3780-5.
- BEDNAŘÍK, Petr, Jan JIRÁK a Barbara KÖPPLOVÁ. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Praha: Grada, 2011. Žurnalistika a komunikace. ISBN 978-80-247-3028-8.
- BENDA, Josef. *Vlastnictví periodického tisku v České republice v letech 1989-2006*. Praha: Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-1387-1.
- BENEŠOVÁ, Michala, Renata DYBALSKA a Lucie ZAKOPALOVÁ. *Fenomén: polská literární reportáž*. Praha: Karolinum, 2016. ISBN 978-80-246-3282-7.
- FUČÍK, Julius. *Reportáž psaná na oprátce*. Praha: Torst, 2016. ISBN 978-80-7215-257-9
- FTOREK, Jozef. *Public relations a politika: kdo a jak řídí naše osudy s naším souhlasem*. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-3376-0.
- GRYGAR, Mojmir. *Umění reportáže*. Praha: Československý spisovatel, 1961.
- JIRÁK, Jan. *10 let v českých médiích*. Praha: Portál pro Newton Information Technology 2005. ISBN 80-7178-925-9.
- JIRÁK, Jan a Barbara Köpplová. *Média a společnost*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007. ISBN 80-736-7287-1.
- KISCH, Egon Ervin. 1929-1930. Román? Ne, reportáž. *Čin*, roč. 1929-1930, s. 7, s. 121.
- KISCH, Egon Ervin. *Reportáž jako forma umění a forma boje*. *Host do domu*, 1955, č. 4, s. 179-180.
- KLÍMA, Josef. *Advokát a jeho pán*. Praha: Andrej Šťastný, 2013. ISBN 978-80-867-3956-4
- KLÍMA, Josef. *Vlna*. Praha: Česká televize, 2008. ISBN 808-50-0595-0
- KLÍMA, Josef. *Pravda o Kajínkovi*. Praha: Daramus, 2010. ISBN 978-80-874-2300-4
- KLÍMA, Josef. *Josef Klíma*. Praha: Andrej Šťastný, 2008. ISBN 978-80-867-3938-0

- KOLEKTIV AUTORŮ. *Dějiny českých médií v datech: rozhlas, televize, mediální právo*. Praha: Karolinum, 2003. ISBN 80-246-0632-1.
- KOLEKTIV AUTORŮ. *Z vůle médií: stati k novinářské teorii a praxi*. Praha: Hermés, 2006. ISBN 80-903852-0-6.
- KONČELÍK, Jakub, Pavel VEČEŘA a Petr ORSÁG. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-698-8.
- KONČELÍK, Jakub. Cenzura. In: *Slovníková příručka k československým dějinám 1948-1989*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2006, s. 562-565.
- KONČELÍK, Jakub. Dva tisíce slov: zrod a důsledky nečekaně vlivného provolání. *Soudobé dějiny*, 2008, roč. 15, č. 3-4, s.485-544
- KUBÍK, Jiří a Sabina SLONKOVÁ. Operace Olovo měla znemožnit Buzkovou. *MF Dnes*. Dne 16. 5. 2000. ISSN 1210-1168.
- MACURA, Vladimír, KOUBA, Karel, Vít SCHMARC a Petr ŠÁMAL (eds.). *Šťastný věk (a jiné studie o socialistické kultuře)*. Praha: Academia. Šťastné zítřky (Academia), 2008. ISBN 978-80-200-1669-0.
- NOVOTNÝ, Petr. *Nový občanský zákoník*. Praha: Grada, 2014. Právo pro každého (Grada). ISBN 978-80-247-5163-4.
- OPELÍK, Jiří. Reportáž v teorii a praxi. In *Nenáviděné řemeslo*. Praha: Československý spisovatel, 1969.
- OSVALDOVÁ, Barbora a Jan HALADA. *Praktická encyklopedie žurnalistiky a marketingové komunikace*. 3., rozš. vyd. Praha: Libri, 2007. ISBN 978-80-7277-266-7.
- PURVIS, T. L. *Encyklopedie dějin USA*, Praha: Ivo Železný, 1999. ISBN 80-240-0294-9
- RŮŽIČKA, Vlastimil. *Politika a média v konzumní společnosti*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3667-9.
- ŠTORKÁN, Karel. *O reportáži prakticky i teoreticky*. Praha: Novinář, 1985.
- URBAN, Lukáš, DUBSKÝ, Josef a Karol MURDZA. *Masová komunikace a veřejné mínění*. Praha. Grada, 2007. ISBN 978-80-247-3563-4.
- VERNER, Pavel. *Vývojové trendy v českých médiích po roce 1989*. Praha: UJAK, 2010. ISBN 978-80-7452-007-5
- ŽANTOVSKÝ, Petr. *Česká politika a média po roce 1989*. Praha: Institut Václava Klause, 2013. ISBN 978-80-87806-02-9.

Seznam použitých zahraničních zdrojů

MEYROWITZ, Joshua. *Všude a nikde. Vliv elektronických médií na sociální chování*. Praha: Karolinum, 2006. ISBN 80-246-0905-3.

RAMONET, Ignacio. *Tyranie médií*. Praha: Mladá fronta, 2003. ISBN 80-204-1037-6.

THOMPSON, John B. *Média a modernita. Sociální teorie médií*. Praha: Karolinum, 2004. ISBN 802-246-0652-6.

Seznam použitých internetových zdrojů

ČTK, IDNES.CZ. *V USA zboří garáže, kde vznikala aféra Watergate*. [online]. 16. 6. 2014. [cit. 2016-10-15]. Dostupné z http://zpravy.idnes.cz/garaze-afera-watergate-zbori-dg8-/zahranicni.aspx?c=A140616_074235_zahranicni_skr

IDNES.cz, ČTK. *Aféra Olovo končí bez viníka a trestu*. [online]. 14. 6. 2001. [cit. 2016-10-15]. Dostupné z http://zpravy.idnes.cz/afera-olovo-konci-bez-vinika-a-trestu-dsl-/domaci.aspx?c=A010614_171540_domaci_mhk

KUBÍK, Jiří a Jaroslav KMENTA. *Gross utratil víc, než vydělal*. [online]. 29. 1. 2005. [cit. 2016-10-15]. Dostupné z http://zpravy.idnes.cz/gross-utratil-vic-nez-vydelal-dkz-/domaci.aspx?c=A050128_224658_domaci_miz

MEDIAMANIA. *Medailonky novinářů*. [online]. © 2016. [cit. 2016-10-15]. Dostupné z http://mediamania.tyden.cz/medailonky-zurnalistu_1022_stranka.html

ROZEHNAL, Aleš. *Ochrana novinářského zdroje – od komanda na Kavčích horách k odposlechům Janka Kroupy*. [online]. 13. 5. 2015. [cit. 2016-10-15]. Dostupné z <http://hlidacipes.org/ochrana-novinarskeho-zdroje-od-komanda-na-kavcich-horach-k-odposlechum-janka-kroupy/>

RŮŽIČKA, Daniel. *Vzpomínky redaktora zpravodajství Čs. televize Jaroslava Svejkovského*. [online]. © 2016. [cit. 2016-10-15]. Dostupné z <http://www.ceskatelevize.cz/vse-o-ct/historie/ceskoslovenska-televize/1968-1969/1968/vzpominky-redaktora-zpravodajstvi-cs-televize-jiriho-svejkovskeho/>

VLČEK, Josef. *První podnikatel*. [online]. 20. 11. 2009. [cit. 2016-10-15]. Dostupné z <http://www.reflex.cz/clanek/causy/73606/prvni-podnikatel.html>

ČESKÝ ROZHLAS/Czech Radio, 1997 /2017, dostupné z <http://romove.radio.cz/cz/clanek/18731>

SAVIO, *Josef Klíma, Investigativní reportér a jeho nezávislost v moderním světě*, dostupné na <http://www.youtube.com/watch?v=82mow98j7PA>

DESATERO Investigativního novináře dostupné na <http://www.kmenta.cz/cs/investiagati-vni-zurnalistika/desatero>

MLADÝ SVĚT, dostupné na <http://www.reflex.cz/clanek/causy/73836/mlady-svet>

PALÁN, Zdeněk. Academia, 2002. *Andragogický slovník*, dostupný na <http://www.andro-media.cz/andragogicky-slovník/hromadne-sdelovaci-prostredky-masmedia>

<https://www.fdb.cz/lidi-filmografie-zanrova/19876-josef-klíma.html>

<https://www.novinky.cz/zena/styl/328920-josef-klíma-hudba-cisti-dusi.html>

www.impuls.cz/clanky/2009/05/josef-klíma-novinar/?force=1page=17

http://www.tyden.cz/rubriky/media/televize-a-radia/obnoveny-porad-na-vlastni-oci-odstartoval-uspesne_245901.html

Dokumenty

Zákon č. 184/1950 Sb., o vydávání časopisů a o Svazu československých novinářů. In *Sbírka zákonů České republiky*. 1964, částka 71, s. 716-717. Dostupné z http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=184/1950&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy. ISSN 1211-1244.

Zákon č. 17/1964 Sb., o Československém rozhlasu. In *Sbírka zákonů České republiky*. 1964, částka 10, s. 54 -55. Dostupné z http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=17/1964&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy. ISSN 1211-1244.

Zákon č. 18/1964 Sb., zákon o Československé televizi. In *Sbírka zákonů České republiky*. 1964, částka 10, s. 55-56. Dostupné z http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=17/1964&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy. ISSN 1211-1244.

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník. In *Sbírka zákonů České republiky*. 1964, částka 19, s. 201-248. Dostupné z http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=40/1964&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy. ISSN 1211-1244.

Zákon č. 123/1965 Sb., o Československé tiskové kanceláři. In *Sbírka zákonů České republiky*. 1965, částka 51, s. 707-708. Dostupné z http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=123/1965&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy. ISSN 1211-1244.

Zákon č. 84/1968 Sb., Zákon, kterým se mění zákon č. 81/1966 Sb., o periodickém tisku a o ostatních hromadných informačních prostředcích. In *Sbírka zákonů České republiky*. 1968, částka 26, s. 238. Dostupné z http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=84/1968&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy ISSN 1211-1244.

Zákon č. 127/1968 Sb., o některých přechodných opatřeních v oblasti tisku a ostatních hromadných informačních prostředků. In *Sbírka zákonů České republiky*. 1968, částka 36, s. 348. Dostupné z http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=127/1968&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy ISSN 1211-1244.

Zákon č. 180/1980 Sb. o zřízení Federálního úřadu pro tisk a informace. In *Sbírka zákonů České republiky*. 1980, částka 45, s. 852. Dostupné z http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=180/1980&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy. ISSN 1211-1244.

Zákon č. 86/1990 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 81/1966 Sb., o periodickém tisku a o ostatních hromadných informačních prostředcích, z 28. března 1990. In *Sbírka zákonů České republiky*. 1990, částka 19, s. 374-375. Dostupné z http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=86/1990&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy. ISSN 1211-1244.

Zákon č. 87/1990 Sb., občanský zákoník, kterým se mění a doplňuje občanský zákoník. In *Sbírka zákonů České republiky*. 1990, částka 19, s. 376. Dostupné z http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=86/1990&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy ISSN 1211-1244.

Zákon č. 23/1991 Sb., Ústavní zákon, kterým se uvozuje Listina základních práv a svobod jako ústavní zákon Federálního shromáždění České a Slovenské Federativní Republiky. In *Sbírka zákonů České republiky*. 1991, částka 8, s. 11. Dostupné z http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=23/1991&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy ISSN 1211-1244.

Zákon č. 63/1991 Sb., o ochraně hospodářské soutěže. In *Sbírka zákonů České republiky*. 1991, částka 14, s. 298-302. Dostupné z http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=63/1991&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy ISSN 1211-1244.

Zákon č. 46/2000 Sb. - Zákon o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku a o změně některých dalších zákonů (tiskový zákon). In *Sbírka zákonů České republiky*. 2000, částka 17 s. 586-593. Dostupné z http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=46/2000&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy ISSN 1211-1244.

Zákon č. 418/2011 Sb. o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. In *Sbírka zákonů České republiky*. 2011, částka 146, s. 5442-5453. Dostupné z http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=418/2011&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy ISSN 1211-1244.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník v platném znění. In *Sbírka zákonů České republiky*. 1912, částka 33, s. 1-344. Dostupné z ISSN http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=89/2012&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy 1211-1244.

Nález č. 6/1996 Sb. Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 8. listopadu 1995 ve věci návrhu na zrušení ustanovení § 17 zákona České národní rady č. 40/1993 Sb., o nabývání a pozbývání státního občanství České republiky.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A - Rozhovor s Josefem Klímou.....	I
Příloha B - Výzkum – dotazníkové šetření.....	XVI
Příloha C - Datová matice.....	XXXVII
Příloha D – CD.....	XXXVII
Příloha E – Obrázky	XL

Příloha A

Rozhovor

P⁷⁹: První otázku začnu citací: „Jste považován za legendu českých investigativních novinářů a reportérů a za fenoména české publicistiky.“ Nezní to, v uvozovkách, moc staře... legenda?

K⁸⁰: Ale... já hlavně nemám rád ty legendy, to už je jako odchod do důchodu. Je ale fakt, že já jsem s investigací tady začínal. Já jsem s ní začal ještě dříve, než před devětaosmdesátým, protože první knížka, kterou jsem napsal jako investigativní žurnalista, byla Náruživost. Vznikla někdy kolem roku 1978 a byla to první mapa české narkomafie. To jsme se s Radkem Johnem ještě neznali. On psal v té době Memento, jako fiktivní román. Já jsem šel jinou cestou a psal jsem důsledně faktografii, příběhy narkomanů tehdy a to byla moje první knížka. Tři roky čekala, než vůbec mohla vyjít, pak tam sehnali nějakého člověka z ÚV KSČ, který byl rozumný, a který napsal doslov, že i negativní vlivy je nutno publikovat, aby se proti nim mohlo bojovat. Takže ona vyšla asi v roce 1983 a to byl vlastně začátek investigativní žurnalistiky, protože tenkrát jsem tam byl opravdu v přestrojení, s korálky, měl jsem velký háro a pohyboval jsem se v těch prostředích. Ty poslední byli legrační, protože to byla opravdu pro mě uzavřená skvadra lidí, kteří jednak testovali marihuanu a jednak čichali různý tolueny a všechny ty věci, které byly nebezpečné, a pervitinem zásobovali jen okruh kamarádů. Pak jsem začal dělat knihu Brutalita, ta vyšla až po revoluci. Já ji vlastně psal od šestaosmdesátého roku a tam jsem se zase vnořil do kauz a bylo to docela obtížné. A bylo tam podezření, jestli nedělám pro nějaké disidenty.

A pak už byl Reflex, kde nejsem zakladatelem...to byl Petr Hájek s Davidem Šťastným, který je fotografem, ale já to odstartoval reportáží o červených baretech a tam šlo už o investigativní reportáž. Takže pravda je, že jsem stál u zrodu.

⁷⁹ P=Petáková

⁸⁰ K=Klíma

P: Ale ač jste legendou, je velice těžké o Vás najít životopis, já jsem se o Vás nejvíce dočetla v knížkách.

K: Já jsem se narodil v Dobřichovicích, kde do dnes žiju, jsem tam čtvrtá generace, chodím tam i na pivo, je to prostě můj domovský přístav. Na gympl jsem chodil v Radotíně, protože my jsme tam přináleželi a Radotín, gymnázium, byla taková sběrna neúspěšných studentů z Prahy. Pak jsem se dostal na žurnalistiku jen díky tomu, že jsem maturoval v roce 1969 a to byl jediný rok, kdy nerozhodoval sociální původ k přijetí na takovou fakultu, protože mému dědečkovi sebrali komunisti hospodu... Naštěstí mě vzali do nultého ročníku, musel jsem na praxi, a drze jsem šel do Mladého světa, tam jsem zařukal a náhodou jsem narazil na tehdy našeho nejlepšího novináře a to byl Rudolf Křesťan. A on ve mně vycítil nějaké embryo reportéra, vzal si mě jako eléva a ten mi vlastně otevřel prostor reálného světa. Protože já jsem si do té doby psal sci-fi romány, někdy už od 6 let, pak povídky, takové hodně umělecké, dodnes jim moc nerozumím...třeba jsem v nich zlikvidoval slovesa a tak. Spíš jsem v té době považoval novinářinu za něco podřadného. Ale pak jsem si říkal, že bych měl studovat nějakou školu, která souvisí se psaním...Ale ještě když jsem šel do Mladého světa, tak jsem pohrdal novináři a až tam jsem pochopil, že ty reálné příběhy jsou mnohem zajímavější než ty vymyšlené. Takže Ruda mi vlastně otevřel takové ty první dveře a pak už to šlo ráz na ráz. Já jsem se brzo oženil, pak hlavně přišla vojna, po škole. A já jsem nebyl ve straně, tak jsem nemohl jít do Obrany lidu, a šel jsem nejdříve do bojového útvaru do Klimentova... takže takové ty noční poplachy si pamatuji. Pak si mě asi po půl roce stáhli do Obrany lidu, potom jsem ještě nějaký čas zůstal v časopisu Československý voják. Tam se sešla taková zajímavá skvadra lidí, jako byl Petr Hájek a Petr Skarlant, básník... Pak jsme s Petrem Hájkem přešli do Květů a z Květů jsem šel na volnou nohu...někdy v osmdesátém čtvrtém, když mě začali nutit vstoupit do strany, protože to jsem nechtěl...a pak už jsme založili Reflex a pak Nova. Tam jsem spoluzakládal pořad Na vlastní oči a prostě to jelo.

P: A co říkáte na dnešní mladou generaci? Oni vlastně nevědí vůbec nic o tom, co bylo například před rokem 1989, co vůbec bylo za komunistů, a mají pocit, že teď, když se jim něco nedaří, že by ten komunismus byl dobrá volba, protože se všichni měli dobře...

K: Já občas dělám besedy pro děti...ohledně kriminality mládeže a oni mají šanci se ptát. Také jsem párkrát dostal otázku, jestli to za komunistů nebylo lepší. A já nevěděl, jak jim to mám co nejlépe vysvětlit. Tak jsem jim říkal, že to samozřejmě nebylo lepší. Nejen že se nedalo sehnat nic v krámech, ale že oni půjdou klidně dnes před dům a bez pasu stopem za 2 dny dojedou do Barcelony, nebo do Říma. Nikde je nikdo nezastaví. My jsme tenkrát směli jen do NDR, Polska a Bulharska. Pas nám vlastně nikam neplatil. To jsou prostě věci, které oni nechápu a komunisti získávají větší a větší prostor. Já jsem teď zpovídal do našeho pořadu poslance, protože mě zajímal jejich názor, když Semolová řekla, že Horáková bylo odsouzená právem, jestli si to myslí všichni komunisti. Odchytil jsem je v Parlamentu...Někteří jako Dolejš to popřeli, ale pak tam byli tací, kteří řekli, že kdyby byla vinna? A já jsem říkal: „Jak kdyby byla vinna? Myslíte, že byla vinna?“ a oni jen no.....A místopředseda komunistické strany Josef Skála začal najednou vážně mluvit o tom, že ona s těmi cizími velmocemi opravdu spolupracovala. Tak jsem mu říkal, jestli to tedy znamená, že by jí nedal trest smrti, ale třeba jen 10 let v Jáchymově? A odpověď zněla, že měla dostat regulérní proces. Tak jsem oponoval, že přeci podle komunistů regulérní byl.....A tohle, když on říká lidem, kteří nedovedou argumentovat, tak je může dokonale zblbnout. A blbnou je...Vždyť jsou dnes druhá nejsilnější strana. A exkomunista Babiš je nejmocnější pán v politice, exkomunista Zeman sedí na Hradě, tak čeho jsme se dočkali 27 let po revoluci?

P: Jak jste si představoval Vy demokracii? Do roku 1989?

K: To, co jsem viděl v Německu, nebo v Americe. Já jsem o ní měl přesné představy. Měl jsem idealizované představy o demokracii za 1. republiky, protože jsem se postupně dovídal to, jak se tam v Parlamentu hádali. Ti politici byli stejně rozhádaní, jako ti dnes, prostě si jeli po krku. A na druhé straně tady byl Masaryk, který byl prostě autorita nezpochybnitelná a ten stát demokratický byl. Ale hlavně jsem prostě viděl, jak to funguje v Německu, nebo v Rakousku, to byla pro mě demokracie.

P: Hned po revoluci jste měl pocit, že to všechno přišlo, podle Vašich představ? Nebo jste byl zklamaný, že to není ono?

K: Hned po revoluci to bylo ono, dva tři roky byly bezva...a ono je to bezva do dneška, ale nechápal jsem postupně, proč tam ti poslanci sedí a vymýšlí, když mohli všechno vzít

třeba zrovna z Německa, nebo Rakouska. Ty zákony, které fungují, přeci nemuseli znovu vymýšlet. Do dneška vymýšlejí kravinu, a zatím vedle to funguje... Ted' jdu zrovna z případu, ze schůzky s právníkem, který zastupuje nějakého klienta, který tvrdí, že nepodepsal 9 směnek, které na něj někdo vytáhl. Je tam jenom podpis, nejsou tam žádní svědci, není tam žádný notář. A já jsem se ptal, proč tedy nefunguje směnečné právo na základě nějakých dalších mechanismů a on mi řekl, že prostě u nás ne. Čili to jsou takové drobnosti, které mě vždycky rozčílí.

P: Já, když jsem se snažila dohledat rozsah Vašich reportáží, co jste natočil, kdy, kde, a zjistila jsem, že je tam velmi málo politických reportáží. Nechce se Vám do velkých politických kauz?

K: Ne. Kdyby nám je někdo nadělil, tak jo. Tak ať nám je někdo přihraje. To není otázka nechce. My je nemáme. Politici se stali samozřejmě opatrnější, obezřetnější, dělají to líp, není to tak vidět a hlavně nám to už nikdo nepráskne. Kdy byla poslední velká politická kauza?

P: Nevím. Ráth?

K: Ano, Ráth. Ale jenom ten soud už probíhá asi 5 let a vyšetřování běželo 2 roky, tak je to 7 let, co to na něj prasklo. A nic z toho nebude. A Babiš nekrade. Babiš si akorát přihrává zákony, které mu umožňují získávat legálně peníze na úkor jiných. Legální cestou. Co se tam dá skandalizovat?

P: Ovlivňuje Vás nějak televize, ted' myslím třeba vedení televize Prima?

K: Ne ne. Oni neví, co budu vysílat.

P: A setkal jste se s tím, že by od Vás chtěl někdo reportáž na objednávku?

K: Ne! Já bych ho poslal někam...Takhle, když mi někdo přihraje téma, které je samo o sobě důležité, tak ho udělám.

P: A existuje reportáž na objednávku u jiných reportérů nebo v jiných televizích?

K: U mě ne, to je můj pořad. Do jiných nevidím. Já to nevím.

P: Vy teď v pořadu Očima Josefa Klímy používáte hodně skrytou kameru.

K: Používáme, ale tam dodržujeme určitá pravidla.

P: Jde mi o to, jestli je nějaká etická hranice, nebo jestli má Josef Klíma nějakou svou hranici, přes kterou by nešel?

K: My jsme si už před lety vytkli jasná pravidla u skryté kamery. A podle toho ji i používáme. To znamená, že se skrytou kamerou většinou dokumentujeme trestnou činnost. Když si půjdete koupit drogy, tak to musíte natočit skrytou kamerou, protože jedině tak to můžete ukázat. Když ale půjdete natočit svědka trestného činu, který je sám o sobě nevinný a za nic nemůže a mohl by být identifikovaný, a mohl by se mu ten pachatel pomstít, tak si ho můžete vzít tou skrytou kamerou. Ale nesmíte ho ukázat, musíte mu zmodulovat hlas, aby ho nemohl nikdo identifikovat. Anebo když jsme dělali pokusy, které jsme natáčeli skrytou kamerou, tak ty lidi musíme seznámit s tím, že byli natáčeni, aby mohli říct, že si tam nepřejí být, třeba... Čili to jsme vždy dodržovali, že ta konfrontace tam byla. Natáčení skrytou kamerou má svá pravidla, které ani nejsou dané zákonem, jsou dané letitými pravidly.

To druhé, ukazovat kruťárny, to je případ od případu a chůze po tenkém ledě.

P: Já jsem spíš mířila na to, jak se mění společnost a děti. Snesou víc a víc, koukají na horory, věci, kterých my jsme se báli, je ani nerozhodí. Jestli se ta hranice posunuje?

K: To je pravda, oni si myslí, že mají sedm životů, to mají z počítačových her. Směšné je spíš to, že Vám v pět hodin odpoledne opakují americkou kriminálku, kde vidíte rozřezaný a spálený tělo na pitevním stole, ale večer nesmíte říct ani „debil“ a nesmíte v podstatě ukázat zakrvácenou oběť dopravní nehody. Čili po této stránce se tam na to dbá až příliš. Ale pravda je, že se vžil ten úzus, že se obličej zakryje, ale krev se ukáže.

P: Mně připadá, že Vy se tomu vyhýbáte. Ve Vašich reportážích se s tím neseťkávám, bývá to spíš stín, nebo obraz v obraze...

K: V našich ano, my se tomu vyhýbáme. Já jsem před tímhle problémem stál poprvé v roce 1994, kdy jsem lezl v Ostravě na strom a snažil jsem se spoutat a zároveň upálit.

Ano... Já jsem měl fotku toho kluka, od policajtů, a samozřejmě měl jsem velké cukání jí tam dát, a zároveň jsem měl rodiče a věděl jsem, že se na to budou dívat. Tak jsem jí tam nakonec prolnul asi na 3 vteřiny, a i ten strom, a ona se tam jako by mihla. A to byl vlastně takový první pokus o rekonstrukci případu v pořadu.

Ted' jsem měl fotky holky, která se propíchla devětkrát nožem, a pořád jsou pochybnosti, jestli si to udělala sama. Byly to pitevní fotky, tak jsem je zase aspoň odbarvil a změnil jsem jejich strukturu, aby to vypadalo jako umělecké dílo, jako rytina... není tam krev. Většinou s tím děláme různé věci, abychom tomu odlomili ten moment hrůzy, prostě to, co si pak užívají perverzní lidi.

P: Když natočíte reportáž, ted' třeba pro pořad Očima Josefa Klímy, dostane se k Vám nějaká zpětná reakce, jestli reportáž měla úspěch, jestli ovlivnila lidi at' tak či tak, nebo nějaká statistika?

K: To už lítá v noci... maily začnou chodit hned po vysílání. Ty přicházejí prakticky okamžitě a já už na ně i třeba v noci odpovídám. To jsou maily od diváků. Ale co se týče opravdu těch zpětných reakcí – já dělám besedy po celé republice, kolem škol, i pro dospělé. A ted' jsem byl třeba v Karviné, a tam bylo asi 300 lidí v kulturáku a ti mi to řeknou. Oni mi přesně řeknou, co se jim líbilo, co ne, co jsme zvorali, co jsme naopak měli ještě udělat, proč se nevracíme k tomu a k tomu. Takže já mám zpětnou vazbu z toho.

P: Kde je Vaše hranice, do čeho byste už nešel?

K: Já nevím, já jsem ještě před tou hranicí nestál.

P: Kdybyste měl kauzu a zjistil, že hrozí nebezpečí rodině, Vám, dětem, vnoučatům?

K: To dopředu nevíte. Vy jdete do kauzy, která se nějak vyvíjí, a vy třeba zjistíte, že je nebezpečná... ale jak to máte v tu chvíli zastavit? Už to máte roztočený, už je to nějak zahájený, už to má nějaké číslo. Přece to nestrhnu, já nemám důvod to stopnout. Ještě si pomyslí, že mě někdo podplatil. Prostě zkoumám dál.

P: Dá se vůbec skloubit rodina s touto prací? Teď už máte děti velké, ale když byly malé?

K: Kdysi jsem radil Josefu Formánkovi, ať se nežení. Jeho žena mě za to neměla ráda. On mně za 5 let řekl, že jsem měl pravdu... Takže, některé věci se nedají dělat dohromady. Já jsem bohužel už byl ženatý, měl jsem děti, když vypukla revoluce.

P: Vy sám jste se dostal do nebezpečí, měl jste bodyguardy. Janek Kroupa taky musel stěhovat rodinu. Jaký máte teď vztah s Jankem Kroupou? Jste kamarádi, přátelé?

K: My jsme se teď dlouho neviděli, ale zatímco s Radkem Johnem jsem se rozešel názorově, tak s Jankem jsem se názorově nerozešel, já jsem se s ním rozešel akorát v názoru na to, že když nás podruhé zrušili na Nově, tak on nechtěl jít do Primy za těch podmínek, které nám Prima nabízela. Teď mluvím čistě o technickoorganizačních podmínkách. A on chtěl i nadále držet statut toho reportéra, který nehledí na čas, zavrtá se do něčeho na 3 neděle nebo měsíce, a pak z toho udělá výstup. A ten výstup má stejnou stopáž, jako výstup, který my musíme týden co týden vyplodit. Je na to prostě daleko méně času. Proto šel do rozhlasu. A díky tomu jsme se akorát technicky neviděli. Ale jinak nejsme v žádném nepřátelství, nebo tak.

P: Vy jste se již dříve v rozhovoru zmiňoval o tom, že investigativní novinářina už není takový hit, že už tolik neláká mladé průbojné novináře. Že už není atraktivní a že byste potřebovali do redakce nějaké mladé kluky. A zmínil jste se právě o Janku Kroupovi, že už je vlastně starý. Ale ono je mu teď zhruba stejně jako Vám, když jste začínal s pořadem Na vlastní oči...

K: To ano, ale já jsem v té době začínal, protože jsem nemohl dříve. Kdybych mohl začít o 20 let dříve, tak to bylo něco jiného. Ale on je starý proti tomu, jaký byl, když začínal on sám. Protože on nastoupil v roce 1997... asi... a je ročník 1974, čili mu byl 23 let. Z tohoto pohledu je dneska starý. A my, když jsme vyhlásili konkurz na reportéry, tak se nám přihlásilo 42 žen a 3 chlapi. A ty ženské by tam taky chtěly mladého kluka. Mladý kluk se může s úplně jinou vervou pustit do spousty věcí, nemá rodinu, nemá děti,

nemusí se ničeho bát. Ale oni nejsou... Pak se nám ozvali dva, udělali jsme s nimi nějakou reportáž, a zase zmizeli.

P: Musí být investigativní reportér i psycholog?

K: Já si myslím, že musí. Musíte lidi rozmluvit. Protože oni se bojí, stydí, ženské se většinou stydí, že vypadají blbě, což se dá zvrátit. Chlapi se většinou bojí, co si o nich pomyslí v hospodě. Tam je problematičtější jim to vysvětlit, protože někdy jsou za blbce, když jsou obětí nějakého podvodu, když je někdo napálí. Půlka lidí si o nich opravdu řekne, no to je tedy vůl. A on to ví. Ale vy ho potřebujete, máte-li vyprávět ten příběh. Ten vyprávíte od oběti. „Mě poškodil tenhle pán, a mě taky.“ A vida, tady máme podvodníka, který pracuje nějakou metodou, a my potřebujeme, aby nám to ty lidi popsali. Jinak z toho nemáte reportáž. Ale bez toho ani oni nemají reportáž. A oni se chtějí svěřit právě proto, že je někdo podvedl, policie na to kašle, nebo to vyšetřuje blbě, soudy to nesoudí, nebo to soudí blbě. A v tu chvíli jsou tu jako poslední záchrana média, aby jim umožnily si postěžovat světu. Čili tam musíte být psycholog, musíte těm lidem vysvětlit, že jim to pomůže. A zároveň nic neslibovat. Aby si nedělali zbytečné naděje. Pokud není jisté, že jim to pomůže, tak jim to musíte říct.

P: Na začátku jsme tady říkali, že jste legenda a průkopník investigativní žurnalistiky. A pořad na vlastní oči byl průkopnický úplně ve všem. Vy jste vlastně byli první, co použili hudbu k reportážím, první stand-up...

K: To byla velká legrace. My jsme měli zákaz používat hudbu, to bylo někdy v roce 1995. A já jsem to prolomil, protože jsem tehdy točil reportáž o bílých koních na Ostravsku, kteří tam mizeli... do teď jsou tam někde v lagunách... a připadalo mi, že to chce ještě něco. A protože jsme hudbu nesměli používat, a my tam měli nahrané železárny, tak jsem použil zvuk těch železáren, jako rytmizující prvek do reportáže. A tím se vlastně jako by do pořadu dostala hudba. A příště už jsme ji mohli použít.

P: A proč se před tím nesměla, nebo nemohla používat?

K: Tehdejší programový ředitel byl velký estét a tvrdil, že hudba patří k dokumentům, ale ne do reportáží, protože to je publicistický žánr. Stejně jako nepatří do zpravodajství, protože v tu chvíli tu informaci nemáte mít zabarvenou. Ta informace má

být holá, ta má mluvit pouze obsahem, tam nemá mluvit emocionální hudba. Ale já to prostě tak cítil, že by tam ta hudba měla být. Ve zprávách to tak necítím. A bohužel už dávají hudbu i do zpráv.

P: Jak na tu dobu vzpomínáte? Nostalgicky, nebo s radostí? Nebo je Vám to líto?

K: Hezky, jsem šťastný, že jsem to zažil. Komu se podaří zažít v životě dvě takhle opojná období? První opojné období-Reflex, 3 roky, úplná nádhera a jste na vrcholu vlny. Jen ten pocit, že si to lidi otevřou, když nesměli nic... to bylo opojné... A druhá byla éra Na vlastní oči, když najednou vidíte, že máte 2 miliony diváků. To už dneska neznáme. Čili já zažil taková dvě období, a hlavně zažil jsem televizi na vrcholu, protože televize upadá. A je to logické. Nejdřív šel rozhlas nahoru, dosáhl někdy ve čtyřicátých letech vrcholu, pak nastoupil film a ten začal upadat s nástupem televize. A televize vrcholila s nástupem svobody, protože televize musí být svobodná. To je podstata jejího fungování. A to my jsme zažili. Teď jde televize jako médium dolů, přicházejí sítě, jejich rozvoj, nikdo se v nich pořádně nevyzná, mnoho informací a dezinformací, které všude probleskují.

P: Když se vrátím k Vaší velké novinářské chybě., Vy jste natočil reportáž o požáru sociálního domu v Měděnci a Filip Renč k tomu natočil Requiem pro panenku?

K: Ale moje reportáž, to už byla pravda. Já jsem původně ve své knize Brutalita měl jako jeden z příběhů tenhle požár v Měděnci. A měl jsem tehdy omezený přístup ke zdrojům. To znamená, ty ženské, které byly v kriminále, k těm mě nepustili. Měl jsem naopak tu hodnou, která se ale později ukázala, že nebyla hodná. A měl jsem nějaký soudní spis a z toho jsem nabyl dojmu, že tam opravdu docházelo k nějakému sadistickému vyžívání se na těch chovankách. Filip Renč to pak vzal a ještě přitvrdil. Bylo to po revoluci, takže to bylo i o svobodě. A já jsem se po deseti letech dozvěděl, že to bylo všechno jinak. Nebo že to možná bylo všechno jinak. Tak jsem udělal všechno, co by měl každý udělat a jel jsem se o tom přesvědčit. A sedl jsem si s těmi sestrami z domova do pizzerie v Ostrově nad Ohří, tam mě obklopily a začaly to na mě sypat. A já jsem pochopil, že jsem se opravdu spletl.

P: A co se tedy doopravdy stalo?

K: Ta hodná vychovatelka, ta vlastně byla hodná jenom proto, že s tou chovankou, kterou hraje Aňa Geislerová, měla lesbický vztah. Ona jí slíbila, že ji na Vánoce vezme domů, vzala, ale to stvoření bylo naprosto nezvladatelné - ona se i později nechala přeoperovat na chlapa, později ve vězeních demolovala matrace a tak, čili žádná nevinná oběť. A když byl průšvih, tak se to svedlo na ty ženské, které za to nemohly. A ty metody, které používali, byly sice drsné, ale tehdy se používaly. Takže ony to nepoužívaly ze sadismu, ale proto, že se to tehdy takto dělalo. A tím pádem já jsem jim strašně ublížil, protože ony nebyly takové.

P: Oni je u soudu osvobodili, nebo ne?

K: Ne ne, dvě byly odsouzené, jedna byla ve vazbě a jedna dostala podmíněný trest. Ta se mnou tenkrát nechtěla mluvit, ta se bála. Ale byl za tím vším okresní stranický funkcionář, který když to shořelo, tak se bál, protože tam léta nebyly provedené kontroly a revize, rozkrádalo se tam všechno, a on to právě shodil na ty vychovatelky. Takže já jsem po té době natočil opravnou reportáž, kde jsem tohle všechno uvedl, a stejně jsem potom dostal dopisy, proč si sypu popel na hlavu, že to byly sadistické svině. Takže já do teď nevím, jak to doopravdy bylo.

P: Když dotočíte nějakou reportáž, případ je dotažen do konce a dojde k soudu, chodíte se tam podívat?

K: Někdy, když jsou velké kauzy, točíme pokračování, ale zase, vy natočíte happy end, jak lumpa odsoudí, a já se pak dozvím, že se odvolal a za rok ho osvobodí. Samozřejmě jsou procesy, jako Ráth, kde to sledují všichni. Ale jsou procesy, kde se to nesleduje, lidé na něj zapomenou, mezitím se vynoří další. My bychom se k tomu samozřejmě chtěli vracet, ale nemáme na to kapacity. A abych se tam šel sám ze zvědavosti podívat, na to většinou nemám čas.

P: Ještě se vrátím k pořadu Na vlastní oči. Vy jste řekl, že nejromantičtější reportáže byli hledači pokladů.

K: No ano, tomu taky rozuměli všichni chlapi v hospodě, fotbalu a pokladům.

P: Máte nějaké zprávy, co teď dělají Genzel a Mužík?

K: Nevím... Genzela jsem teď potkal, když jsem natáčel reportáž na Hradištku, tak tam nějakí Němci s ním natáčeli. Říkal mi, že žije v Americe v Las Vegas, že se mám zastavit, až pojedu okolo. Ale nevím, co dělá. A Mužík, ten měl obrovské dluhy a nevím, kde skončil. Taky jsem ho neviděl celá léta. Myslím, že jestli tam ty poklady jsou, tak tam zůstanou hodně dlouho.

P: Vždyť ten štěchovický kopec musí být úplně provrtaný.

K: Tam je spousta míst ještě.

P: A nejsou další hledači? Vždyť si musí říct, že už tam díry jsou, tak jenom vrtnu a vytáhnu poklad?

K: Jenže teď to máte složitější. My jsme se tenkrát nezabývali nějakými vlastnickými právy, geotechniky, pyrotechniky. Dneska byste na to musela mít projekt, který by Vám musel schválit stavební úřad, k tomu by musela mít EJA připomínky, jestli tam nenavrtáte nějakého brouka. Takže dneska je to v podstatě nemožné.

P: Jste pořád v práci, k počítači se dostanete v noci, měl jste už pocit „vyhoření“, jak se dnes tento termín často používá?

K: On to není syndrom vyhoření. Trefně to pojmenoval můj kamarád kněz, který teď už je v penzi, ale byl 23 let vězeňský kněz, u vrahů ve Valdicích. A ten říkal: „My se nepotřebujeme nabýt, nám by stačilo se vyčistit.“

P: To jste použil i v knížce, v Lodi s otroky?

K: Ano, tam ho cituju. Dobrá čtenářka... On to vystihnul. My nemáme syndrom vyhoření jako manažeři, my máme syndrom zakalení. To znamená, že cítíte, že jste po krk ve špíně a už se nemůžete hnout. A musíte se jít někam tzv. osprchovat. Takže, to já mám pořád. A už i poznám, že to přichází a umím s tím nějakým způsobem zacházet.

P: Na Seznamu běží investigativní cyklus Sabiny Slonkové a Jana Kubíka. Teď tam byl myslím Gross, má tam být Klausova amnestie. Líbí se Vám?

K: Díval jsem se a líbí. Oni to dělají jiným způsobem.

P: Mně se tam totiž nelíbí ten jejich rozhovor mezi... jak se ptají svědků a vyšetřují, a pak si mezitím povídají a jakoby objasňují celý případ.

K: Tuhle šablonu vymyslel Remunda. Oni ten rozhovor mezi sebou používají místo komentářů. Mně to připadá zajímavé, je to prostě jejich styl.

P: A co si myslíte o reportáži s Grossem? Myslíte si, že ho opravdu otrávil?

K: Ne, myslím si, že ne. Když budu hodně cynický, oni s tím dramaturgicky mohli pracovat líp. Oni to vyvrátili hned na začátku a pak pátrali dál. A tím, že mi to řekli hned, mě už to dál nebavilo. Já bych to stříhal tak, že bych to nechal otevřené děle, probral bych všechno, a teprve na konci bych to vyvrátil.

P: Já jsem právě do konce čekala, jestli se to ještě neotočí.

K: Právě, já bych to stříhal opačně. Jakoby větší oblouk. Já jsem se teď díval na dokument o Heleně Kánové, točila to Neužilová, bylo to na dvojce, hodinový dokument o Berdychovo gangu a právě o ní, jako policistce, která je dostala. Tam je vidět, že si s tím dala práci. Ale ona tam strašně prezentuje sama sebe. Tam prostě polovina filmu byla o tom, že ona někam jde, jako režisérka, a přemýšlí. Říká tam, že jde za nějakým kriminálním a bojí se. Ten dokument nemá být o ní, ale o té věci, o které točí. A ona do toho vstupuje se svým názorem na tu věc. Ale přece tam nebudu popisovat, jak se mi při tom chtělo na záchod. Čili v tomto případě mi to vadilo. Na to, jakou práci si s tím dala, a měla na to zřejmě rok, což je nádhera, já bych to zdramaturoval na půlku. Popsal bych tam jenom tu věc.

P: Ted' další díl tohoto seriálu má být Václav Klaus a amnestie 2013. Myslíte si, že za touto amnestií opravdu někdo stál?

K: Já pochybuju, že by byla náhodná. Myslím, že tam omilostnili tolik lidí, kteří měli dobrý důvod za to zaplatit, že si nemyslím, že byla náhodná. Víím, že tam bylo podezření, že za tím stojí Kovarčík, který tak záhadně zemřel, když padnul na umyvadlo a dlouho ho nikdo nenašel.

P: Ještě se zeptám na Váš názor na současnou politiku. Myslím tím, co teď proběhlo. Herman, Dalajláma...

K: Víte, já nemám rád, když se řeší věci hystericky. To je zase ta věc z buddhistického kláštera. I ten Buddha říká, zlatá střední cesta je nejlepší. A nikdy to není černobílé a vadí mi ta hysterie vyhrocená jak na jedné, tak na druhé straně.

P: Mně trošku vadilo, jak mu najednou všichni dali ceny a předbíhali se, kdo dřív...

K: Heleďte, je mu 88 let. Takže není jasné, jestli mu státní vyznamenání ještě stihne dát jiný prezident. Státní vyznamenání si bezpochyby zaslouží. Má zásluhy v celém světě. To vyznamenání měl dostat už dávno. Jestliže mu ho Zeman nedal, tak ať už mu ho chtěl dát, nebo nechtěl, je to ostuda. Jak tuhle ostudu vykoupit? Jedině tím, že mnoho jiných objektů méně významných mu dá najevo, že si ho váží. A to tomu starému pánovi udělali. Jinak v tomhle sporu věřím Hermanovi proto, že on je kněz. A on nemůže lhát. Čili já mu věřím.

P: Co Váš názor na novelu zákona o hanobení hlavy státu? Bude to mít opravdu výchovný efekt?

K: Ne, je to hloupost. To je prostě komunistický systém, že nemůžeme hanobit naše papaláše. Vždyť i Zeman to říkal přesně. On sám by byl souzený za hanobení prezidentského úřadu. To by byl stíhaný 4x za rok. To, co on řekl všechno, udělal, to jak nerespektuje zákony, za to by ho okamžitě žalovali. Já to považuju za pitomost a za další pokus o návrat do totality.

P: Máte čas číst? Co máte teď na nočním stolku?

K: Teď jsem dočetl Houellebecqa. Já jsem od něj přečetl Podvolení, což se mi moc líbilo. Je to román o tom, jak se v roce 2022 Francie naprostou legální cestou stane muslimským státem. Tam vidíte, jak to funguje. Le Penovci a socialisti získají stejný počet hlasů, tak se socialisti spojí s umírněným muslimským bratrstvem, které chce jenom školství. A oni přes to školství promění během několika měsíců Francii v muslimský stát. A je to prostě dokonalé. A teď jsem od něj včera dočetl Elementární

částice a ty mě zklamali, ale mám už připravenou a těším se na to knížku, Fenomén Churchill, od londýnského starosty, Johnsona.

P: A nejbližší plány? Knížka, reportáž, scénář?

K: Já mám trošku problém... Například Nova ode mě chtěla seriál. Napsaný strašně rychle. Takže jsem musel psát každých 14 dní jeden díl. Já to opravdu zplodil, oni mi to zaplatili a řekli, že to teď natáčet nebudou. Čili mně tam teď leží 16 dílů seriálu. Další přijatý scénář leží v České televizi. Ti už před léty koupili moji knížku Advokát a jeho pán. A že by se chystali to zfilmovat v dohledné době, to nevypadá. Takže mně to bere chuť do další tvorby. Protože toho mám hodně přijatého, a nějak se to nenatáčí.

P: Teď když jste mluvil o své knížce, napadla mě ještě jedna otázka. Teď otevírá policie znovu případ Mrázek a jeho 14 vražd. Co vy na to?

K: To my jsme kdysi udělali s Kroupou.

P: A teď se k tomu vlastně vrací.

K: A kde jste to viděla?

P: Na Vašem Facebooku. Vy tam sdílíte policejní skupinu Tempus, která to vyšetřuje.

K: Na našem?? Očima Josefa Klímy?

P: Ne, přímo na Vašem, když jsem si vyhledávala materiály o Vás.

K: Já ale nemám Facebook.

P: Já Vás našla. I tu policejní skupinu Tempus.

K: Ale já vůbec žádný nemám. Jak se k tomu dostanu?

P: Tak to Vám asi někdo založil. Jen mě překvapilo, že tam sdílíte takové informace.

K: To mi říkáte úplnou novinu. To já vůbec nevím. To je ale strašný. To jsem v šoku. To jste mi vyrazila dech.

P: Teď jsem našla 2 Vaše profily na telefonu. A tady máte ten třetí s Tempusem.

K: Ježíši marjá. To mi musel někdo založit. Já vůbec tyhle fotky nemám. A kdo vůbec ví, že dělám Tempus. To je tajné. To je ale hrozný. Tam může být cokoliv a já to nevím. Vy jste mě teď na něco upozornila, co je hrozné. To musím nějak zjistit.

P: Tak já Vám budu držet palce do dalších let, reportáží a práce, a děkuji Vám za poskytnutý rozhovor.

K: Děkuji.

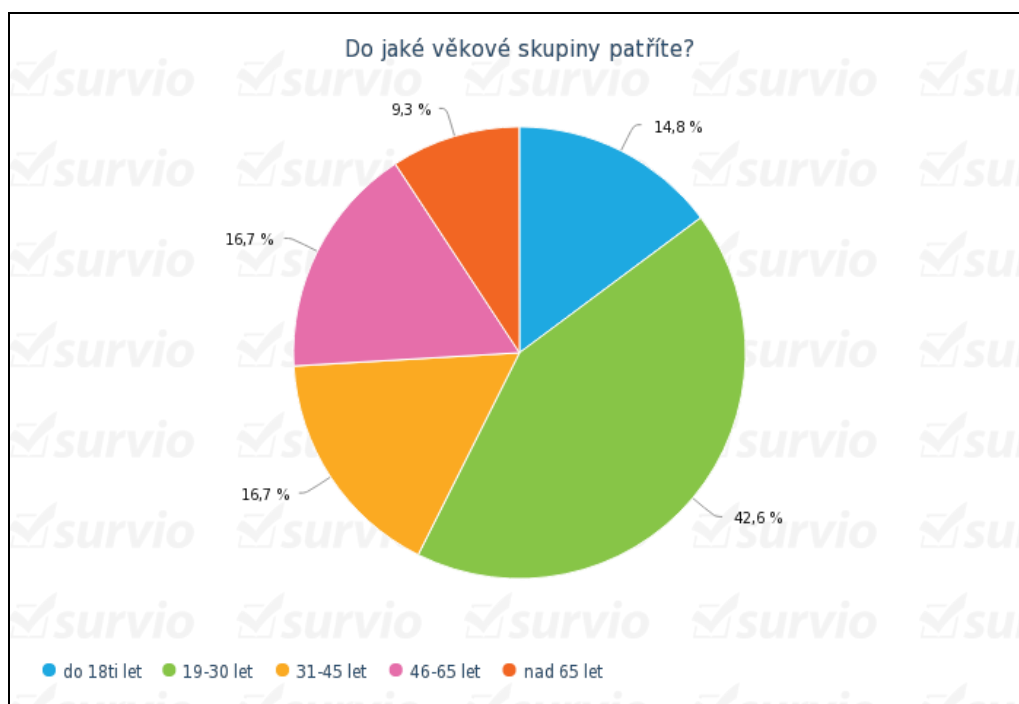
Příloha B

Výzkum

Otázka č. 1: Do jaké věkové skupiny patříte?

Tato otázka byla zvolena pro lepší celkový přehled. V otázkách ohledně investigativní žurnalistiky není nutné znát pohlaví respondentů, avšak věkové rozpětí může významně ovlivnit výsledek dotazníkového šetření. Z tohoto grafu vyplývá, se na dotazník odpovídali nejvíce lidé mezi 19-30 lety.

Graf 1: Věková struktura respondentů

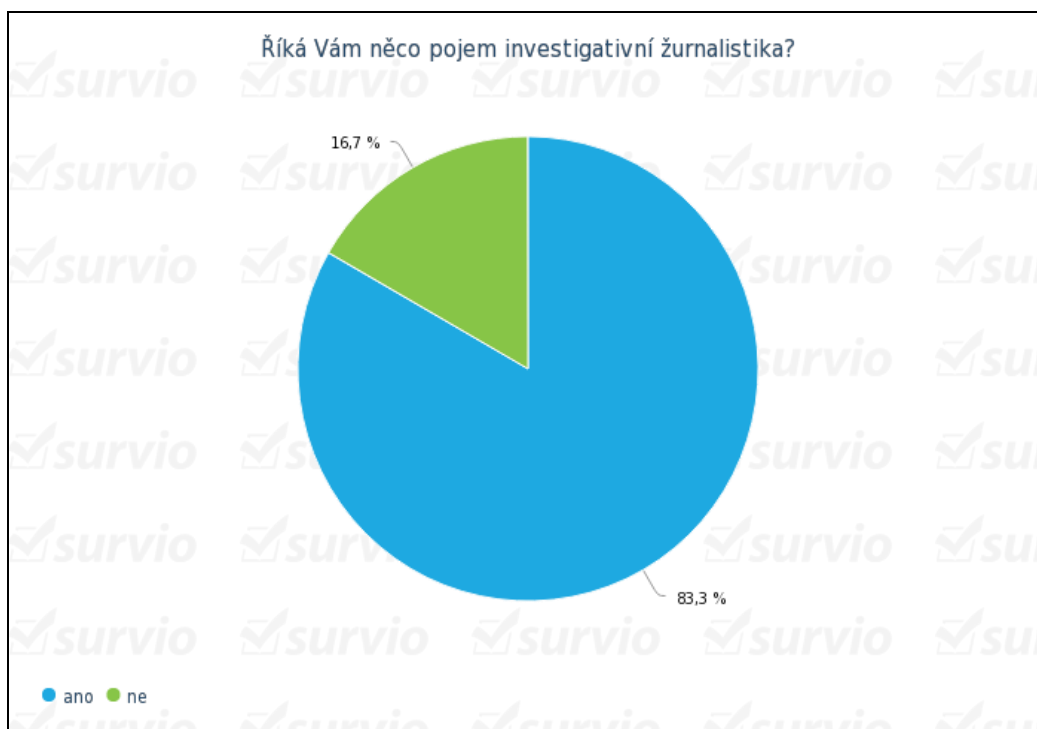
Zdroj⁸¹

⁸¹ Lucie Petáková, 2017 (vlastní šetření)

Otázka č. 2: Říká Vám něco pojem investigativní žurnalistika?

Graf ukazuje, že většina odpovídajících (83,3%) má povědomí o tom, co je investigace a investigativní žurnalistika.

Graf 2: Pojem investigativní žurnalistika

Zdroj⁸²

Otázka č. 3: Znáte nějakou světovou či českou investigativní kauzu?

50 % ano, 50 % ne. Vyrovnaný výsledek. Respondenti uvádí kauzu Orlických vražd. Nesprávně uvedeni jsou zde Reportéři ČT, což je pořad vysílaný na ČT1. Z výstupních dat výzkumu je vidět, že respondenti zmiňují starší kauzy z pořadu Na vlastní oči.

⁸² Lucie Petáková, 2017 (vlastní šetření)

Graf 3: Povědomí o investigativních kauzách

Zdroj⁸³

Pokud ano, jakou?

25x Kauza Orlík

19x Berdychův gang

15x Jiří Kajínek

14x Radovan Krejčíř

14x Panama Papers

12x Watergate

10x New York 9/01

1x Viktor Kožený

1x Vlčí děti

1x Ráth

1x Promopro

⁸³ Lucie Petáková, 2017 (vlastní šetření)

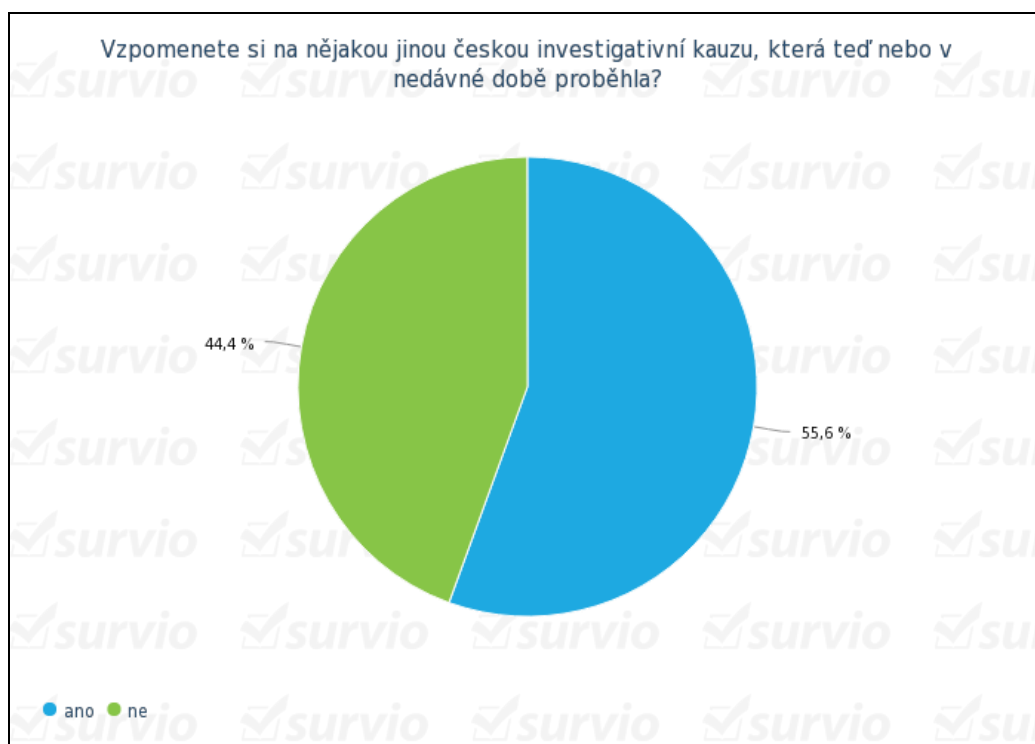
1x Daňové podvody s ropou

1x Reportéři ČT

Otázka č. 4: Vzpomenete si na nějakou jinou českou kauzu, která teď, nebo v nedávné době, proběhla?

Nadpoloviční většina (55,6%) má přehled o vzniku, odvysílání či průběhu nějaké kauzy. To, že si na nějakou vzpomenou, znamená, že lidé přeci jen čekají na odhalení „nepravd“ a třeba i věří, že zveřejnění pomůže.

Graf 4: Povědomí o českých investigativních kauzách

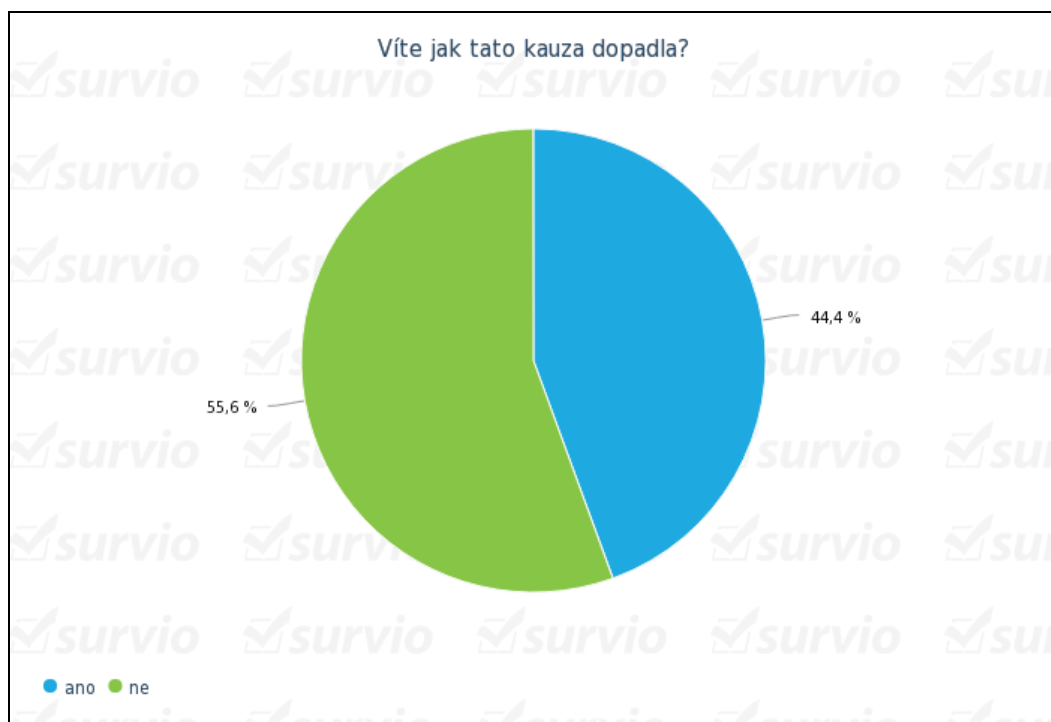
Zdroj⁸⁴

⁸⁴ Lucie Petáková, 2017 (vlastní šetření)

Otázka č. 5: Víte, jak dopadla tato kauza?

Lidé jsou otupělí, přesyceni a zklamaní výsledky předešlých případů, takže je ani nezajímá, jak zmíněná kauza dopadla.

Graf 5: Znalost výsledku určité kauzy

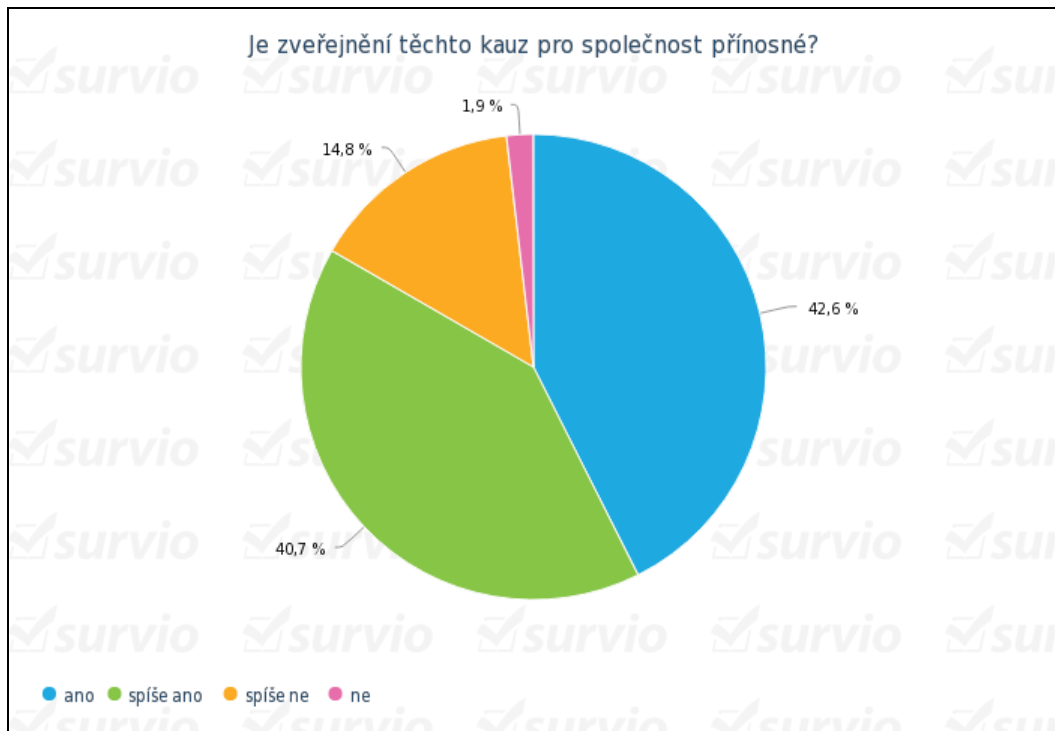
Zdroj⁸⁵

Otázka č. 6: Je zveřejnění těchto kauz pro společnost přínosné?

Většina respondentů odpověděla „ano“, nebo „spíše ano.“ V současné době, kdy hodně lidí na zveřejňování těchto kauz pohlíží značně skepticky, je tak velké procento kladných odpovědí velice důležité a zavazující pro investigativní žurnalisty.

⁸⁵ Lucie Petáková, 2017 (vlastní šetření)

Graf 6: Přínos zveřejnění

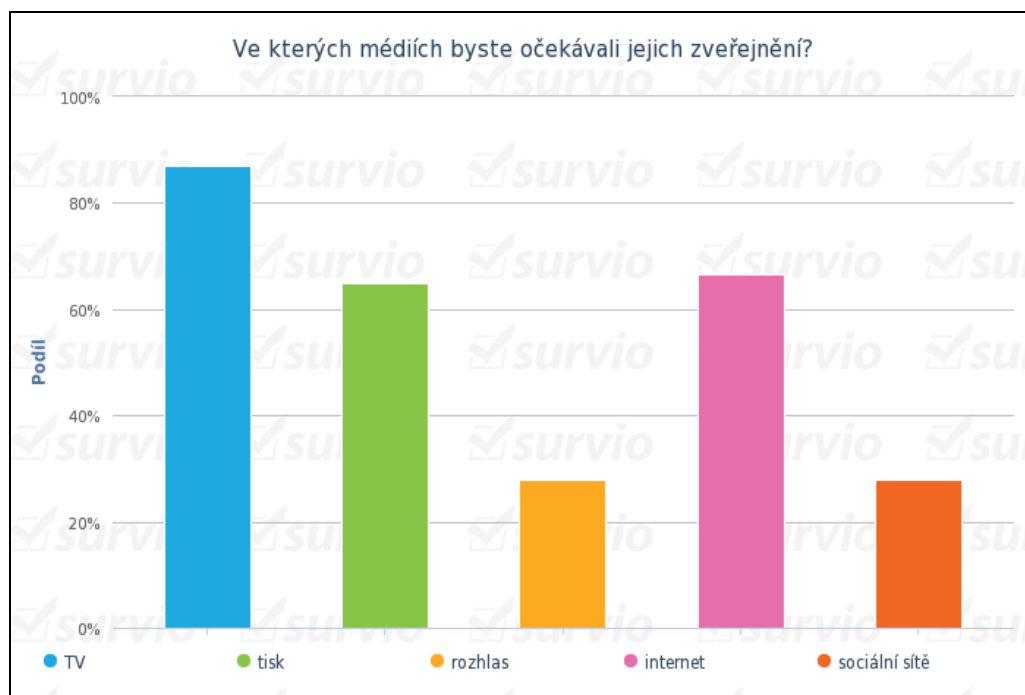
Zdroj⁸⁶

Otázka č. 7: Ve kterých médiích byste očekávali jejich zveřejnění?

U této otázky mohli lidé zvolit více než jedno médium. Největší procento respondentů se přiklání ke zveřejnění kauz v televizi před novými médii. To že vítězí internet nad tiskem, i když jen o malé procento, jen potvrzuje názor Josefa Klímy, že tištěná média „umírají.“ Více je vidět na grafu odpovědí v další otázce.

⁸⁶ Lucie Petáková, 2017 (vlastní šetření)

Graf 7: Zveřejnění v médiích

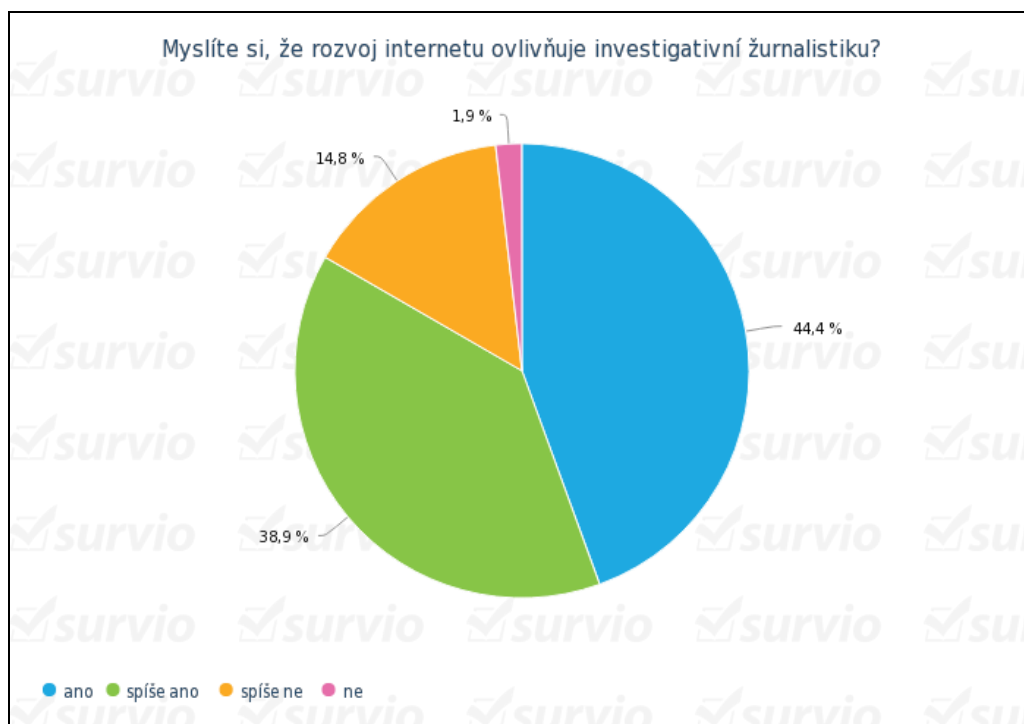
Zdroj⁸⁷

Otázka č. 8: Myslíte si, že rozvoj internetu ovlivňuje investigativní žurnalistiku?

Zde je vidět, že většina respondentů si myslí, že internet významně ovlivňuje investigativní žurnalistiku.

⁸⁷ Lucie Petáková, 2017 (vlastní šetření)

Graf 8: Vliv rozvoje internetu na investigativní žurnalistiku

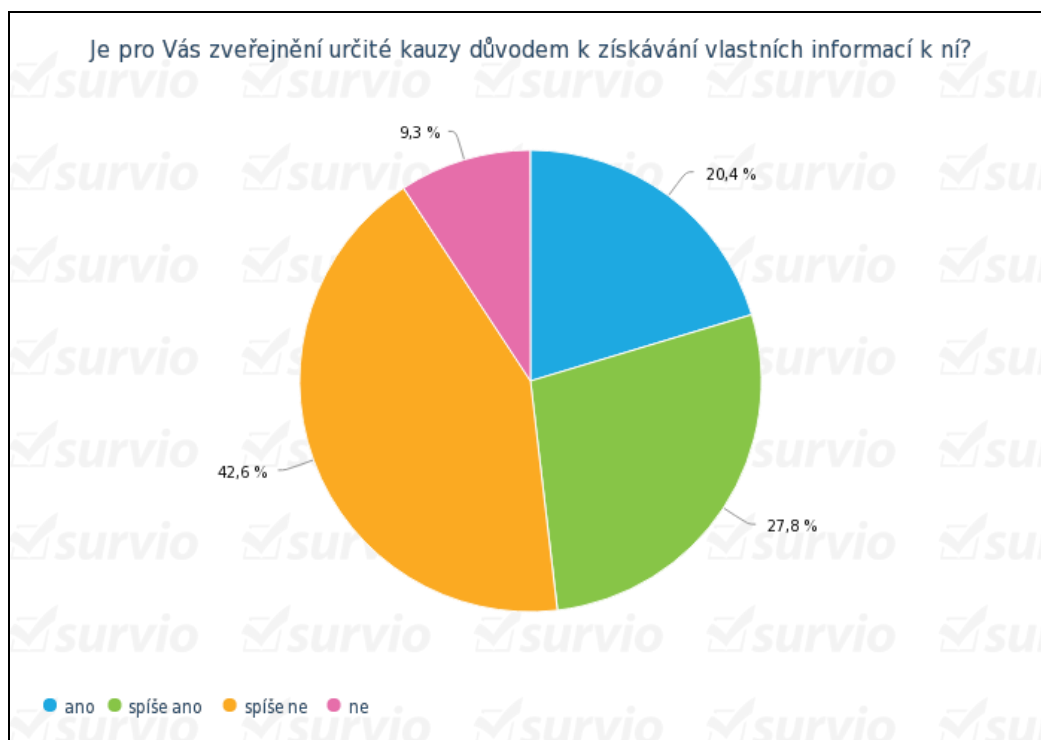
Zdroj⁸⁸

Otázka č. 9: Je pro Vás zveřejnění určité kauzy důvodem k získávání vlastních informací k ní?

Jen 9,3 % lidí zúčastněných v tomto výzkumu se přiznalo, že další informace by nehledali.

⁸⁸ Lucie Petáková, 2017 (vlastní šetření)

Graf 9: Motiv ke zjišťování vlastních informací o kauze

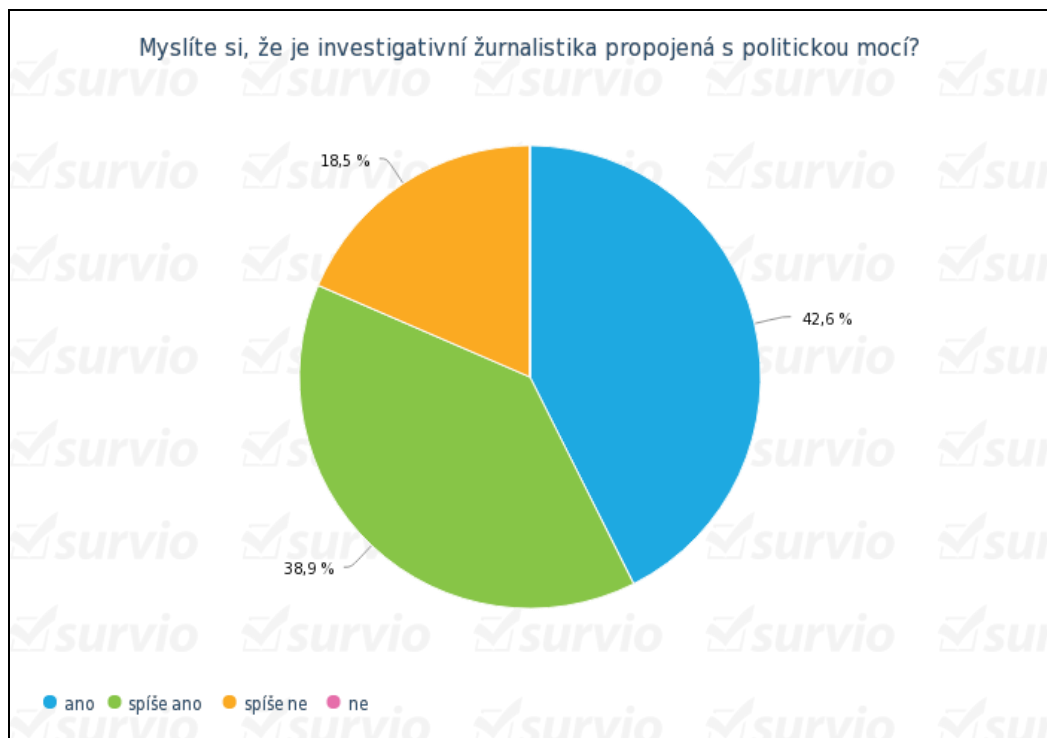
Zdroj⁸⁹

Otázka č. 10: Myslíte si, že je investigativní žurnalistika propojená s politickou mocí?

Více jak 80 % lidí v této otázce odpovědělo, že investigativní žurnalistika je propojená s politickou mocí. V době, kdy naše největší média vlastní soukromé osoby, nezřídka činné v politice, se tento názor nabízí. Josef Klíma však v rozhovoru zcela popřel, že by byl ovlivňován redakcí či nějakým jiným.

⁸⁹ Lucie Petáková, 2017 (vlastní šetření)

Graf 10: Vliv politiky

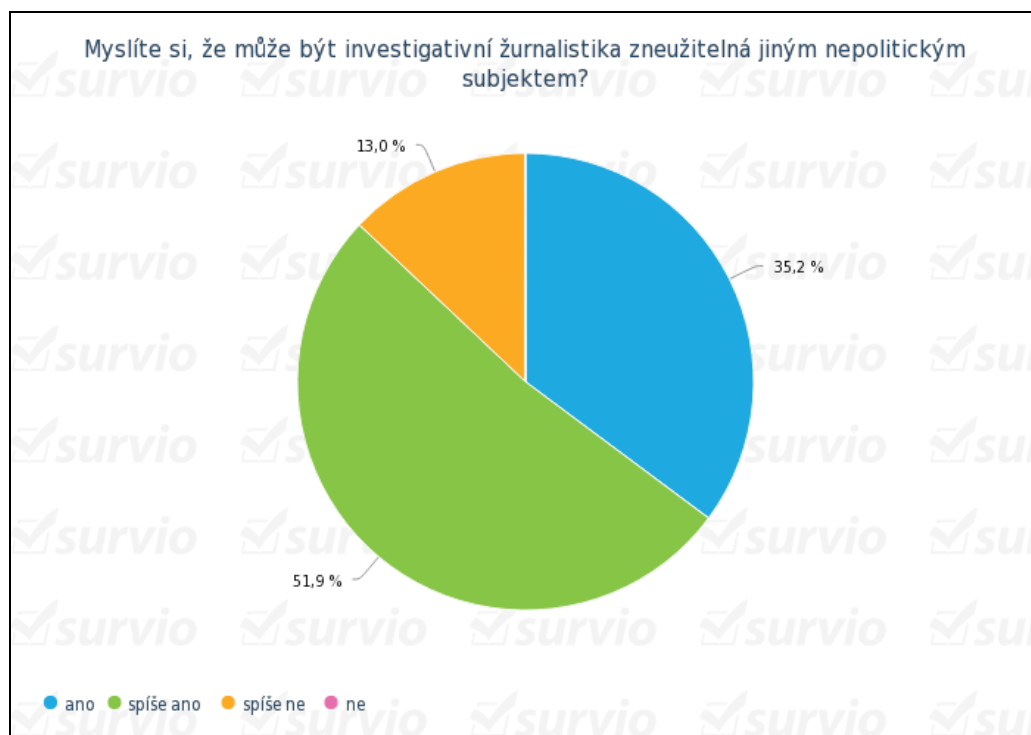
Zdroj ⁹⁰

Otázka č. 11: Myslíte si, že může být investigativní žurnalistika zneužitelná jiným nepolitickým subjektem?

87,1% respondentů nedůvěřuje, naopak věří, že je investigativní žurnalistika ovlivněna jak politickými, tak nepolitickými subjekty.

⁹⁰ Lucie Petáková, 2017 (vlastní šetření)

Graf 11: Možné zneužití investigativní žurnalistiky

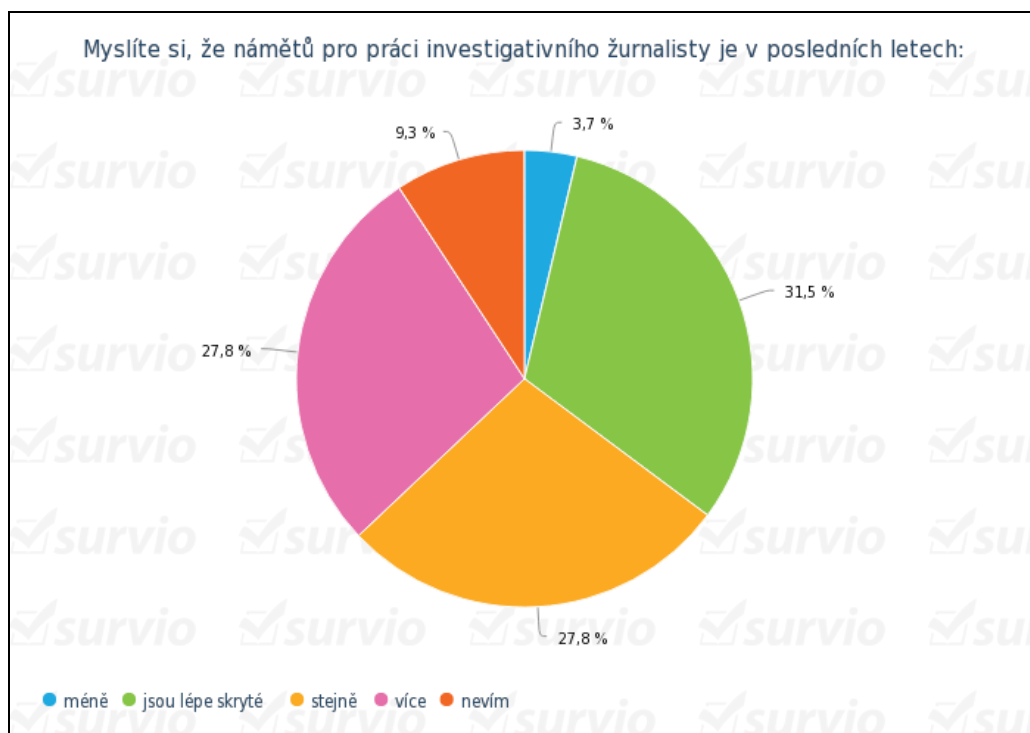
Zdroj⁹¹

Otázka č. 12: Myslíte si, že námětů pro práci investigativního žurnalisty je v posledních letech:

V tomto grafu můžeme vidět, jaký názor mají lidé na množství námětů pro práci investigativních novinářů. Myslí si, že námětů rozhodně není méně. Naopak se přiklání k názoru, že témata jsou lépe skryta.

⁹¹ Lucie Petáková, 2017 (vlastní šetření)

Graf 12: Náměty pro práci

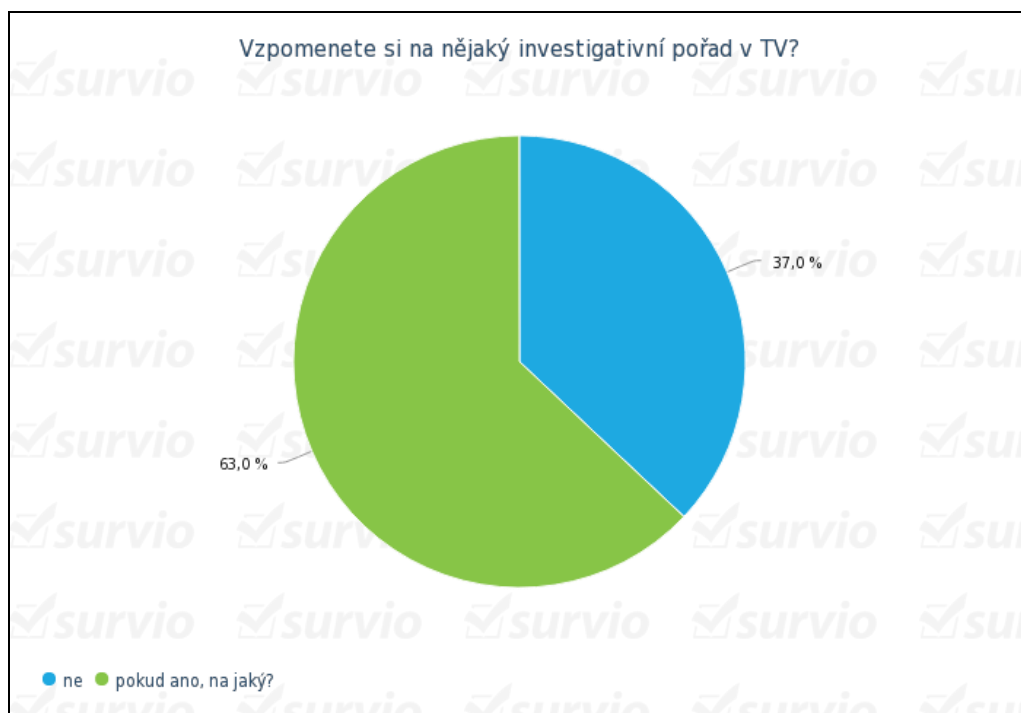
Zdroj:⁹²

Otázka č. 13: Vzpomenete si na nějaký investigativní pořad v TV?

63 % lidí má v paměti některý z investigativních pořadů, pro nás je v tuto chvíli důležité, že 78 lidí (ze 145) si vzpomnělo na jeden z pořadů Josefa Klímy. To samo o sobě svědčí o profesionalitě a dobře odvedené práci celého kolektivu spolupracujících s Josefem Klímou.

⁹² Lucie Petáková, 2017 (vlastní šetření)

Graf 13: Znalost investigativních pořadů

Zdroj ⁹³

Pokud ano, na jaký?

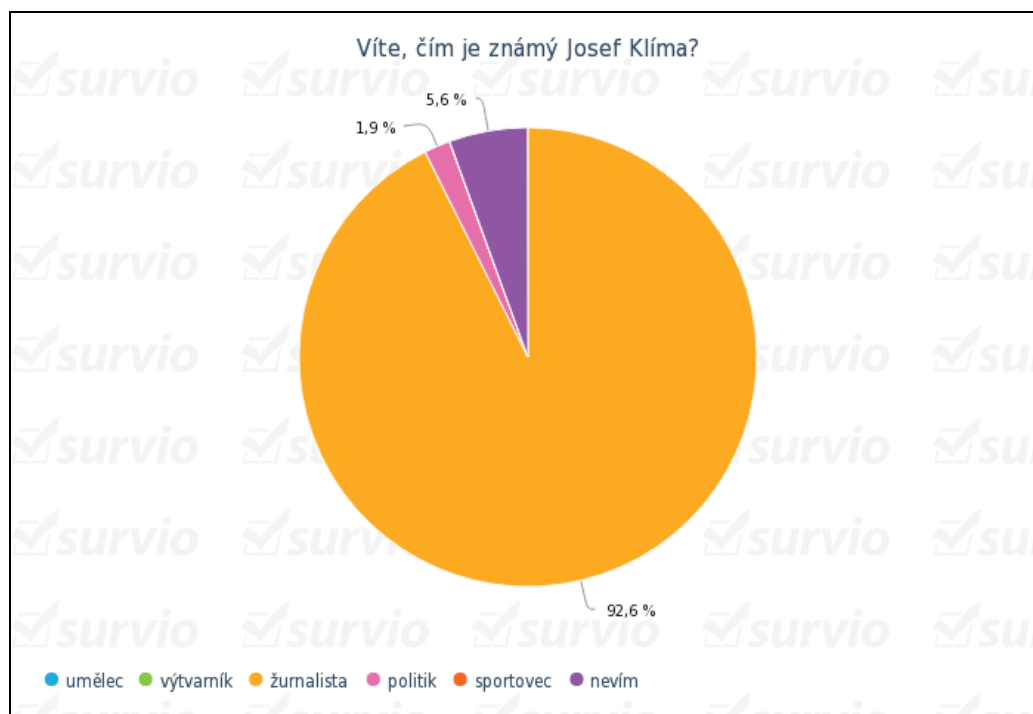
- 59x Černé ovce
- 48x Na vlastní oči
- 30x Očima Josefa Klímy
- 22x Reportéři ČT
- 1x Na stopě
- 1x Jílková

⁹³ Lucie Petáková, 2017 (vlastní šetření)

Otázka č. 14: Víte, čím je známý Josef Klíma?

92,6 % respondentů ví, že je Josef Klíma žurnalista. Zajímavé je, že 1,9% lidí si myslí, že je politik.

Graf 14: Povědomí o Josefu Klímovi

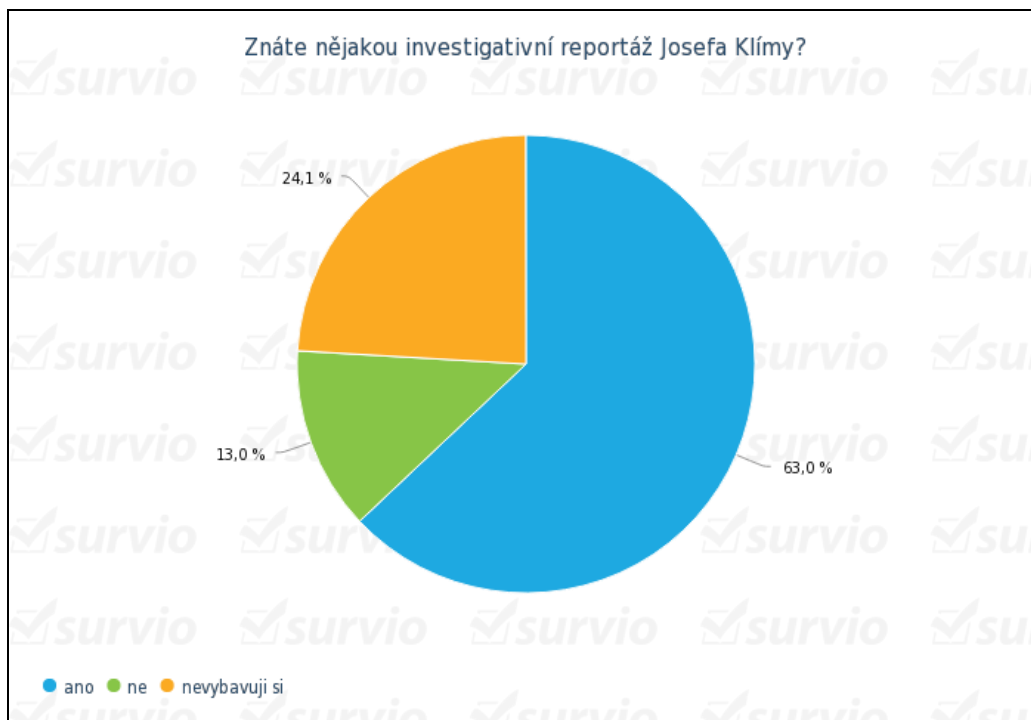
Zdroj⁹⁴

Otázka č. 15: Znáte nějakou investigativní reportáž Josefa Klímy?

63 % respondentů si pamatuje aspoň jednu z Klímových reportáží, dalších 24,1% si v daný okamžik žádnou reportáž nevybavili.

⁹⁴ Lucie Petáková, 2017 (vlastní šetření)

Graf 15: Reportáže Josefa Klímy

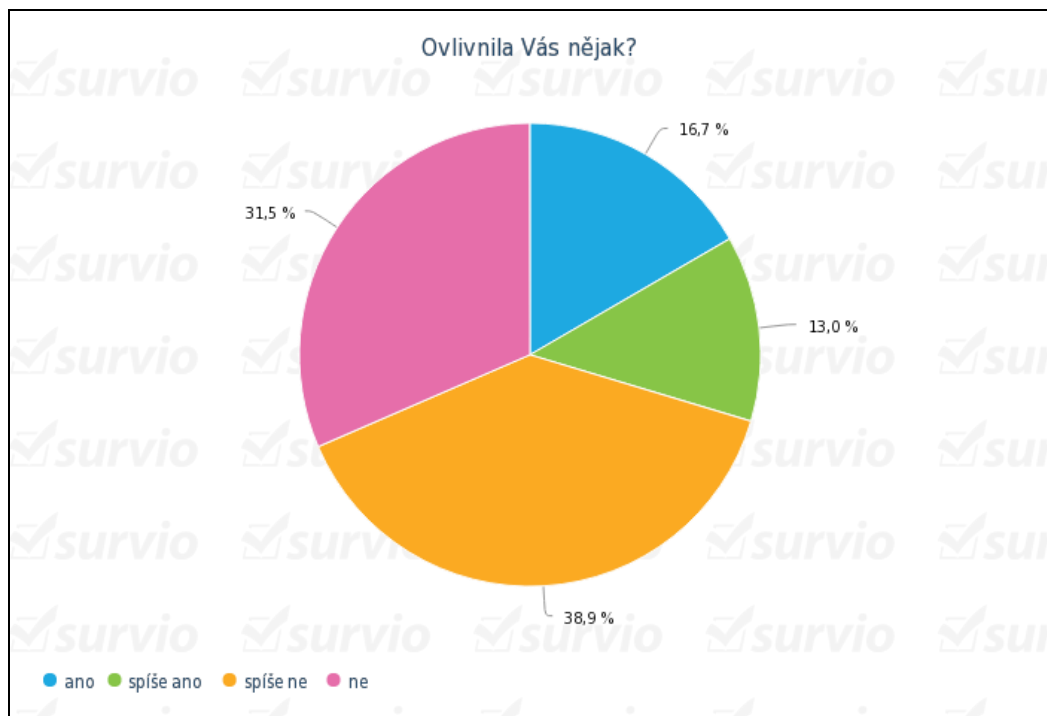
Zdroj⁹⁵

Otázka č. 16: Ovlivnila Vás nějak?

Tato otázka byla položena záměrně. Zajímalo mě, jaký dopad má zveřejnění investigativní kauzy na naše respondenty. Zda kladný, záporný, zda v nich vyvolá pocit, že kauzu mají dál sledovat či si o ní vyhledávat podrobnější materiály.

⁹⁵ Lucie Petáková, 2017 (vlastní šetření)

Graf 16: Vliv dané reportáže

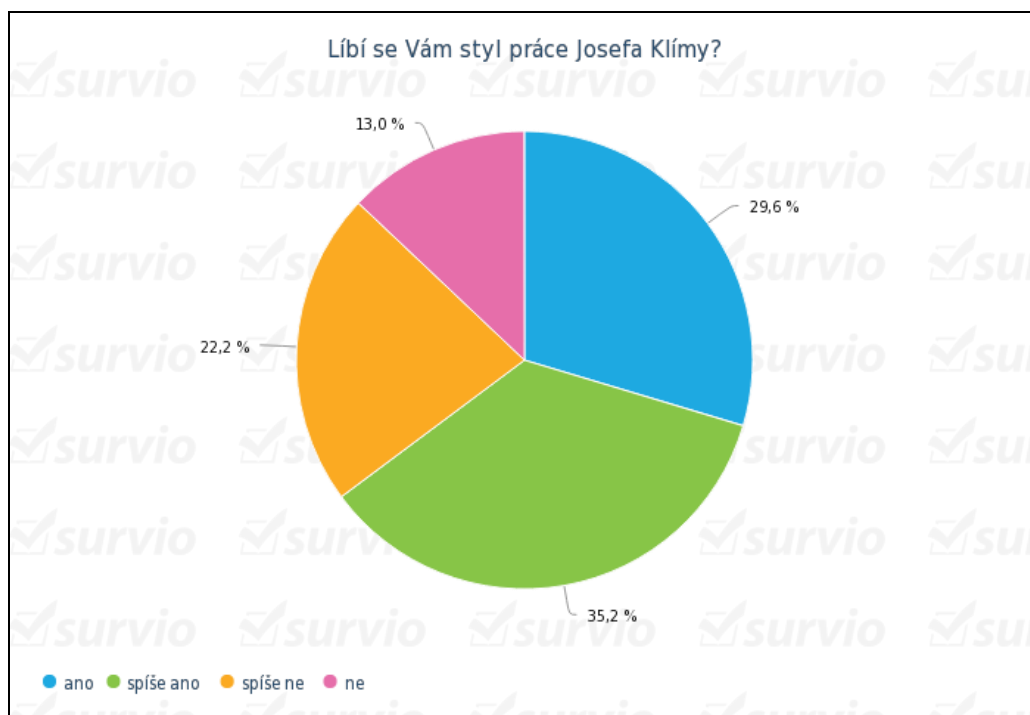
Zdroj⁹⁶

Otázka č. 17: Líbí se Vám styl práce Josefa Klímy?

Vzhledem k tomu, že se tato práce věnuje Josefu Klímovi, chtěla jsem vědět, jak na respondenty působí styl jeho práce. Z odpovědí vyplývá, že „ano“ nebo „spíše ano“ volilo 64,8 % lidí. I to dokresluje dlouholetou praxi, zkušenosti i nadšení, s jakým Josef Klíma pracuje.

⁹⁶ Lucie Petáková, 2017 (vlastní šetření)

Graf 17: Obliba stylu tvorby Josefa Klímy

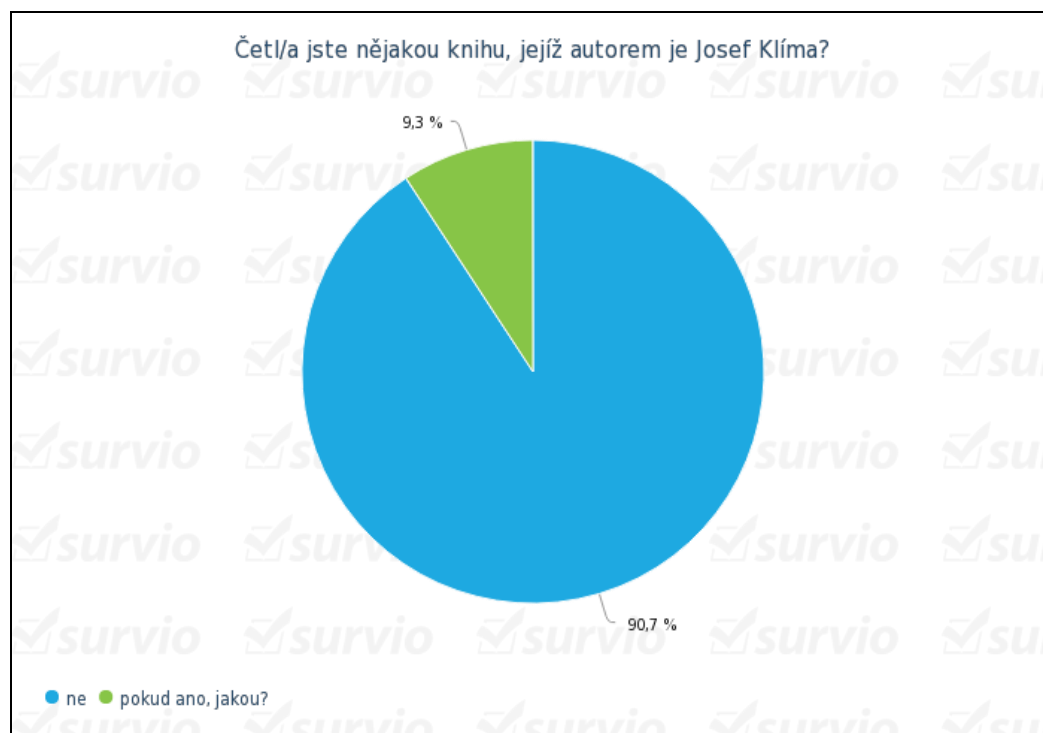
Zdroj⁹⁷

Otázka č. 18: Četl/a jste nějakou knihu, jejímž autorem je Josef Klíma?

Ve výsledném grafu odpovědí na tuto otázku odpovědělo 90,7 % respondentů „ne“. To však znamená, že je Josef Klíma ve společnosti znám převážně pro svou investigativní práci v pořadech v televizi. Jeho literární činnost není ve společnosti tolik známa.

⁹⁷ Lucie Petáková, 2017 (vlastní šetření)

Graf 18: Povědomí o tvorbě

Zdroj⁹⁸

Pokud ano, jakou?

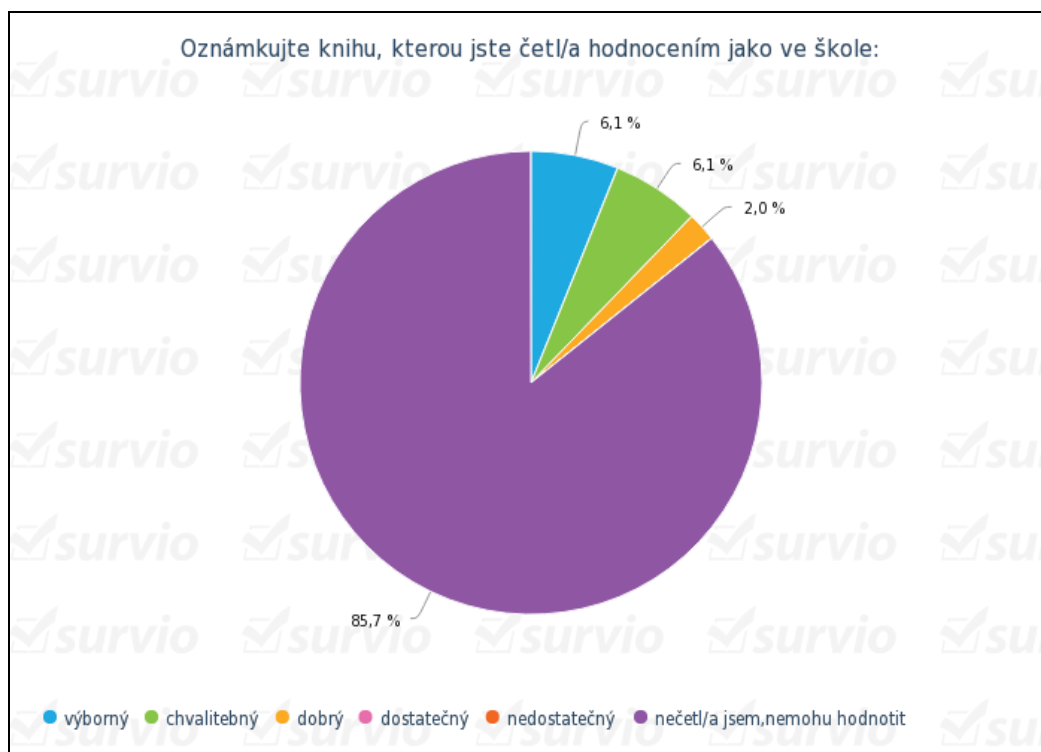
- 10x Jiří Kajínek - vrah, nebo oběť?
- 6x Očima reportéra
- 3x Na vlastní oči
- 1x Brutalita
- 1x Loď s otroky

⁹⁸ Lucie Petáková, 2017 (vlastní šetření)

Otázka č. 19: Označte knihu, kterou jste četl/a hodnocením jako ve škole?

Zatím co na otázku č. 18 odpovědělo kladně 9,3 % respondentů, knihu označovalo 14,2 % respondentů. Někteří respondenti hodnotili knihu, aniž by ji četli.

Graf 19: Hodnocení knih

Zdroj⁹⁹

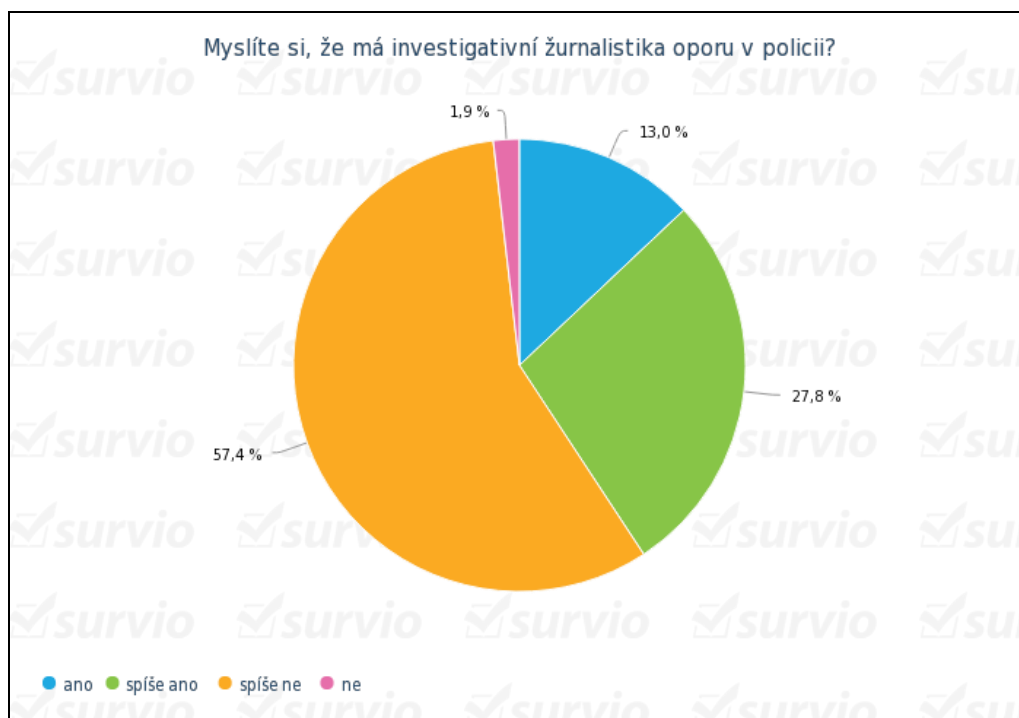
Otázka č. 20: Myslíte si, že má investigativní žurnalistika oporu v policii?

59,3 % respondentů odpovědělo „spíše ne“ nebo „ne“. Jednoznačně to ukazuje názor lidí na dopad investigativních kauz. Zároveň výsledek této otázky doplňuje výsledky předešlých položených otázek, a to hlavně otázky č. 5, 10, 11. Lidé se myslí, že kauzy jsou lépe skryté, mohou být ovlivněny jak politickým, tak nepolitickým subjektem.

⁹⁹ Lucie Petáková, 2017 (vlastní šetření)

Možná právě proto si občané myslí, že investigativní žurnalistika nemá dostatečnou oporu v policii, nebo orgánech činných v trestním řízení.

Graf 20: Opora v policii

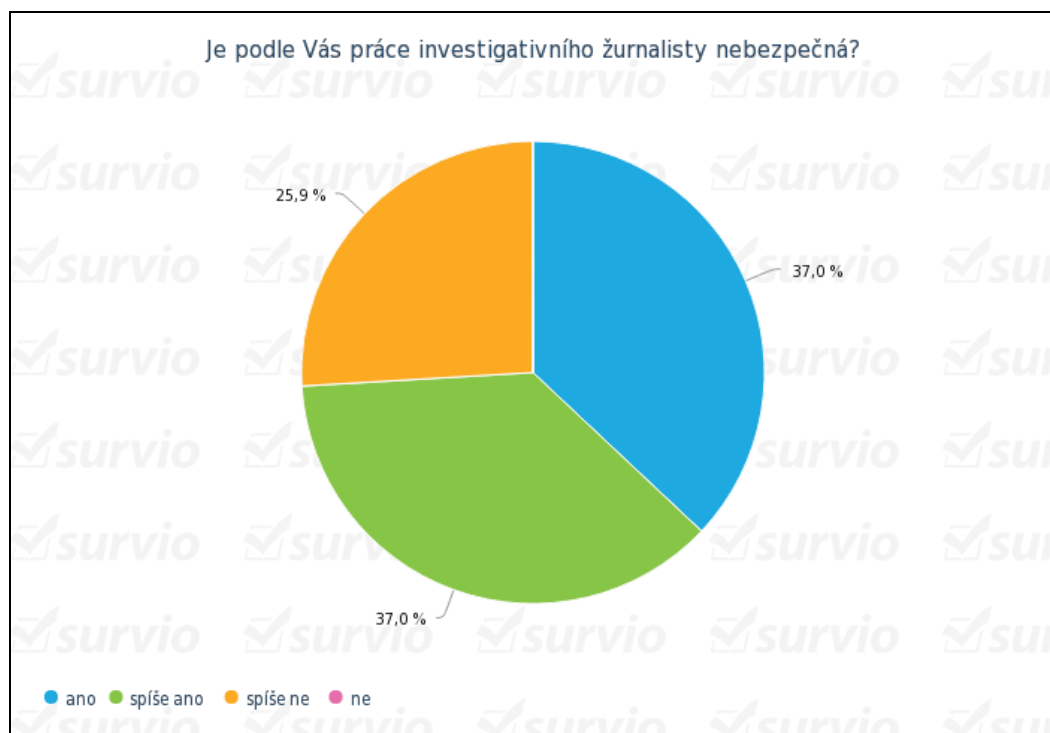
Zdroj¹⁰⁰

Otázka č. 21: Je podle Vás práce investigativního žurnalisty nebezpečná?

Tuto otázku jsem položila ze dvou důvodů. Prvním je zjistit, jak lidé nahlízejí na tuto práci a jestli si vůbec uvědomují, jak investigativní žurnalista pracuje. Druhým důvodem bylo doložit kapitoly, kde jsem se o tomto nebezpečí zmiňovala a které jsou součástí mé bakalářské práce a v neposlední řadě o nebezpečí v tomto oboru mluví i Josef Klíma v rozhovoru v praktické části této bakalářské práce.

¹⁰⁰ Lucie Petáková, 2017 (vlastní šetření)

Graf 21: Nebezpečí pro žurnalisty

Zdroj¹⁰¹

¹⁰¹ Lucie Petáková, 2017 (vlastní šetření)

Datová matice část 2.

47	4	1	1			2	2	3		1	1	1	2	2	2	3	4	1			3	3	4	3	1				6	3	1	
48	1	1	1			1	1	1	1	1	1	1	2	3	1	1	2	1				3	2	3	3	1				6	2	1
49	2	1	1			2	2	2	1	1				3	2	3	3	4	2		Na vlastní oči	3	1	2	4	1				6	2	3
50	5	1	2	Wategate		1	2	2	1	1	1	1	1	2	2	2	3	2		Černé ovce	3	1	4	1	1				6	2	1	
51	5	1	2	Wategate		1	1	1	1	1	1	1	2	3	2	2	2	2		Jilková	3	3	4	3	1				6	2	2	
52	2	1	2			1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	2	2		Na vlastní oči	3	1	1	1	1				6	3	1	
53	1	2	1			2	2	3	1	1			2	3	3	3	4	2		Na vlastní oči	3	1	3	2	1				6	3	2	
54	2	1	2	Káňinek		1	1	1	1	1	1	1	2	2	2	2	3	2		Na vlastní oči	3	1	1	1	2		Očima reportéra	1	1	2		
55	1	2	1			2	2	3	1		1	1	1	1	1	1	2	2		Jilková	3	3	3	3	1				6	3	2	
56	4	1	2			1	1	1		1	1	1	3	2	2	2	4	2		Očima Josefa Klímy	3	1	3	2	1				2	3	1	
57	4	1	1			2	2	4	1	1	1	1	1	2	1	1	3	2		Reportéři ČT	3	1	4	3	1				6	3	2	
58	2	1	2	Panama Papers		2	2	2	1	1			2	4	2	2	4	2		Černé ovce	3	3	3	2	1				6	3	2	
59	2	1	1			2	2	2	1	1	1	1	3	1	1	1	2	2		Očima Josefa Klímy	3	1	2	1	1				1	1	2	
60	3	1	2	Berdych		2	2	2	1	1			2	2	2	2	3	2		Očima Josefa Klímy	3	1	3	1	1				6	3	1	
61	2	2	1			1	1	1	1	1	1	1	2	2	1	2	1			Na vlastní oči	6	2	4	4	1				6	2	1	
62	2	2	1			1	1	1	1	1	1	1	3	3	2	2	4	1			6	2	4	3	1				6	2	1	
63	1	2	1			2	2	3	1		1	1	1	1	1	1	2	1			3	3	3	3	1				6	3	3	
64	1	1	2	Wategate		1	1	1	1	1	1	1	2	3	2	2	5	2		Na vlastní oči	3	1	2	2	1				6	3	1	
65	1	1	2	Panama Papers		1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	2	2		Na vlastní oči	3	1	1	1	2		Brutálita	2	1	3		
66	2	2	1			2	2	2	1	1	1	1	2	3	2	2	3	1			3	3	3	4	1				6	3	1	
67	3	1	2	Wategate		1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	2		Reportéři ČT	3	3	4	2	1				6	3	1	
68	4	1	2			2	2	2		1	1	1	2	3	3	3	3	2		Na vlastní oči	3	1	3	1	1				6	2	2	
69	4	1	1			2	2	2	1	1			2	4	2	2	4	1			3	3	4	3	1				6	3	2	
70	4	1	2	Ráth David		1	1	1	1	1	1	1	4	2	2	2	2	2		Na vlastní oči	3	1	3	1	1				6	3	3	
71	4	1	2	Wategate		1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	2	2		Očima Josefa Klímy	3	1	2	1	1				6	2	3	
72	2	2	1			2	2	2		1	1	1	1	2	1	1	4	1			3	2	3	3	1				6	3	1	
73	3	1	1			2	2	2	1	1			3	3	3	2	4	1			3	3	4	3	1				6	3	2	
74	5	1	2	New York 9/11		1	1	1	1	1	1	1	2	3	2	2	3	2		Na vlastní oči	3	1	4	2	1				1	3	2	
75	2	1	1			2	2	2	1	1	1	1	2	3	2	2	2	1			6	2	3	2	1				6	4	1	
76	2	1	1			2	2	2	1	1	1	1	1	2	1	1	2	2		Na vlastní oči	3	1	2	1	1				6	3	3	
77	3	1	2	Káňinek		1	1	1	1	1	1	1	1	3	2	2	3	2		Reportéři ČT	3	3	3	2	1				6	3	2	
78	1	2	2			2	2	3			1	1	1	2	2	2	4	2		Na vlastní oči	3	1	1	1	1				6	2	2	
79	1	1	2	Káňinek		1	1	2	1	1	1	1	2	1	1	1	2	2		Na vlastní oči	3	1	1	1	1				6	2	2	
80	2	1	2	Káňinek		1	1	1	1	1	1	1	1	2	2	2	2	2		Na vlastní oči	3	1	2	2	1				6	2	3	
81	2	1	2			1	1	1	1	1	1	1	2	2	2	2	3	2		Očima Josefa Klímy	3	1	3	2	1				6	3	1	
82	1	2	2	Wategate		1	2	2	1	1	1	1	1	3	1	1	2	2		Na vlastní oči	3	1	4	1	1				2	3	2	
83	2	1	1			2	2	3	1	1	1	1	2	3	1	1	2	1			3	3	3	4	1				6	2	3	
84	3	1	1			2	2	2	1	1			2	4	3	3	1	1			3	2	3	4	1				6	1	1	
85	3	1	2	Wategate		1	1	1	1	1	1	1	2	2	2	2	5	2		Černé ovce	3	3	4	1	1				6	3	1	
86	5	1	2	Berdych		1	1	1	1	1	1	1	3	2	1	1	4	4	2		Očima Josefa Klímy	3	1	1	3	2		Očima reportéra	1	1	3	
87	2	1	1			2	2	2	1	1	1	1	2	2	2	2	5	2		Očima Josefa Klímy	3	1	1	2	1				6	3	1	
88	2	1	2	Panama Papers		1	1	1	1	1	1	1	2	3	1	1	2	2		Na vlastní oči	3	1	2	2	1				6	2	3	
89	2	1	2			1	1	1		1	1	1	1	1	2	2	3	2		Na vlastní oči	3	1	2	2	2		Očima reportéra	3	2	3		
90	3	1	1			2	2	3	1	1	1	1	2	3	1	1	4	1			4	2	4	3	1				6	3	2	
91	5	1	2	Panama Papers		1	1	1	1	1	1	1	1	3	2	2	2	2		Jilková	3	3	4	2	1				6	3	2	
92	5	1	1			2	2	2	1	1	1	1	2	3	1	1	4	1			3	3	3	4	1				6	3	2	
93	2	1	2	Káňinek		1	1	1	1	1	1	1	2	2	2	2	3	2		Očima Josefa Klímy	3	1	3	1	1				6	3	3	
94	4	1	1			2	2	3	1	1	1	1	1	2	3	3	3	5	1		6	2	4	2	1				6	1	3	
95	2	2	2	Ořík		1	1	1	1	1	1	1	3	3	2	2	2	2		Na vlastní oči	3	1	2	1	2				1	2	1	
96	2	1	2	Reportéři ČT		1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	3	2		Reportéři ČT	3	1	1	2	1				6	2	1	
97	2	1	1			2	2	2	1	1	1	1	3	3	2	2	4	2		Na vlastní oči	3	1	1	2	1				6	2	1	
98	4	1	2	Wategate		1	1	1	1	1	1	1	2	3	2	2	4	2		Černé ovce	3	1	4	1	1				6	3	3	
99	3	1	1			2	2	2	1	1	1	1	2	2	1	1	2	1			3	3	4	4	1				6	3	3	
100	3	1	1			1	1	1	1	1	1	1	2	2	2	2	3	1			3	2	4	4	1				6	3	1	
101	2	1	1			2	2	3		1	1	1	3	3	3	2	4	1			3	3	3	3	1				6	3	1	
102	4	1	1			2	2	2	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1			3	3	3	3	1				6	3	2	
103	2	1	2			1	1	1	1	1	1	1	2	4	2	2	1	2		Na vlastní oči	3	1	1	2	1				6	3	1	
104	2	1	2			1	2	2	1	1	1	1	1	4	2	2	4	2		Na vlastní oči	6	2	2	1	2		Na vlastní oči	6	1	2		
105	3	1	2	Káňinek		1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	2		Reportéři ČT	3	1	3	2	1				6	1	3	
106	2	1	2			2	2	3	1	1	1	1	1	3	2	2	3	1			3	1	3	2	1				6	3	2	
107	5	1	1			2	2	2		1	1	1	2	1	1	3	1				3	1	4	4	1				6	3	1	
108	3	1	1			1	1	1	1	1	1	1	2	1	3	3	4	1			3	2	4	2	1				6	3	2	
109	2	1	1			2	2	3	1	1	1	1	3	3	2	2	4	1			3	1	3	3	1				6	2	2	
110	5	1	2	Wategate		1	1	1	1	1	1	1	2	2	1	1	2	2		Očima Josefa Klímy	3	1	1	2	1				6	3	3	
111	2	1	1			2	2	2	1	1	1	1	2	3	2	2	3	1			3	3	4	2	1				6	3	1	
112	1																															

Datová matice část 3.

119	2	1	2	Panama Papers	1	1	1	1	1	1	2	3	3	3	5	2	Na vlastní oči	3	1	4	2	1	Brutalita	6	2	2		
120	2	1	2		1	2	3	1	1	1	1	1	3	2	2	2	Na vlastní oči	3	1	2	1	2		3	2	1		
121	2	1	2	Wategate	1	1	1	1	1	1	2	3	2	2	4	2	Čikma Josefa Kilmy	3	1	3	2	1		6	3	1		
122	1	1	2	Wategate	1	2	2	1	1	1	3	3	1	1	4	2	Na vlastní oči	3	1	3	1	1		6	3	3		
123	3	1	2	Berdych	1	1	1	1	1	1	2	3	2	2	3	2	Reportéři ČT	3	1	4	3	1		6	3	3		
124	2	1	2	Panama Papers	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	2	3	1		3	3	4	3	1		6	2	1	
125	2	1	1		2	2	2			1	1	1	1	2	2	4	1		3	3	4	1			6	2	1	
126	3	1	2		1	1	1	1	1	1	2	2	1	1	3	2	Čikma Josefa Kilmy	3	1	1	2	1		6	2	1		
127	2	1	2	Orlik	1	2	2	1	1	1	1	3	3	3	5	2	Čikma Josefa Kilmy	3	1	1	1	1		6	3	2		
128	5	1	1		2	2	2	1	1	1	3	3	2	2	2	2	Na vlastní oči	3	1	3	1	1		6	3	2		
129	2	1	1		2	2	3	1	1	1	2	4	2	2	5	1		3	2	4	2	1		6	3	2		
130	1	1	1		1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1		3	3	3	2	1		6	3	1		
131	1	1	1		1	1	1			1	1	1	3	2	4	2	Čikma Josefa Kilmy	3	1	3	1	1		6	3	3		
132	3	1	1		2	2	2	1	1	1	3	3	1	1	2	1		3	1	4	2	1		6	3	2		
133	4	1	1		1	2	2	1	1	1	1	1	1	2	4	2	Na vlastní oči	3	1	1	1	1		6	3	2		
134	2	1	1		2	2	2	1	1	1	1	3	3	2	4	1		3	3	3	2	1		6	3	1		
135	5	1	2	Kájišek	1	1	1	1	1	1	1	3	1	1	2	2	Černé ovce	3	1	3	2	1		6	2	1		
136	2	1	2		1	2	2	1		1	1	1	1	2	2	3	Na vlastní oči	3	1	1	1	2		Na vlastní oči	1	1	1	
137	3	1	2	Kájišek	1	1	1	1			2	3	3	3	4	2	Čikma Josefa Kilmy	3	1	3	2	1		6	2	3		
138	4	1	2	Berdych	1	2	3			1	1	1	3	1	2	3	2	Na vlastní oči	3	1	3	1	2		Na vlastní oči	3	1	3
139	2	1	2		1	1	1	1	1	1	1	2	3	3	3	2	Čikma Josefa Kilmy	3	1	3	1	1		6	3	1		
140	2	2	2	Panama Papers	1	2	2	1	1	1	1	3	2	2	4	2	Reportéři ČT	3	1	4	2	1		6	2	2		
141	4	1	2	Kájišek	2	2	2	1		1	1	2	1	1	1	2	Černé ovce	3	1	4	4	1		6	3	2		
142	4	1	2		1	1	1	1	1	1	3	3	2	2	3	2	Čikma Josefa Kilmy	3	1	3	1	2	Míř Kájišek - vrah nebo oběť	1	1	2		
143	5	1	2	Kájišek	1	1	1	1	1	1	1	4	3	2	2	2	Na vlastní oči	3	1	1	2	1		6	3	1		
144	3	1	2	Panama Papers	1	2	2	1	1	1	1	3	1	1	4	2	Na vlastní oči	3	1	1	2	1		6	2	3		
145	2	1	1		2	2	3	1		1	1	2	1	1	1	1		3	1	3	3	1		6	3	3		
146	4	1	1		2	2	3	1	1	1	1	3	2	2	4	1		3	1	4	3	1		6	3	3		
147	4	1	1		1	1	1	1	1	1	1	3	3	2	2	3	2	Na vlastní oči	3	1	2	1	1		6	2	2	
148	4	1	1		1	2	2	1		1	1	1	1	2	2	1		3	2	4	3	1		6	3	1		
149	5	1	1		2	2	2	1	1	1	1	3	3	3	3	1		3	3	3	3	1		6	3	1		
150	2	1	2	Kájišek	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	3	2	Černé ovce	3	1	4	4	1		6	3	2	
151	3	1	1		2	2	2	1	1	1	1	3	2	2	4	2	Na vlastní oči	3	1	1	2	2		Na vlastní oči	2	2	3	
152	2	2	2	Kájišek	1	1	1	1	1	1	1	4	1	2	1	2	Na vlastní oči	3	1	1	1	1		6	2	1		
153	2	1	1		2	2	3			1	1	1	2	2	2	3	1		3	3	3	1		6	2	3		
154	4	1	1		2	2	2	1	1	1	1	3	3	2	3	1		4	1	4	4	1		6	3	2		
155	2	1	1		1	2	2	1	1	1	1	3	3	2	4	1		3	2	3	3	1		6	3	1		
156	4	1	1		2	2	2	1		1	1	2	3	1	2	3	1		3	3	4	2	1		6	3	3	
157	2	2	1		2	2	2	1	1	1	1	2	1	1	1	2	1		3	1	4	4	1		6	3	2	
158	4	1	1		2	2	2	1	1	1	3	4	2	2	5	1		3	3	3	3	1		6	2	2		
159	2	1	1		2	2	4	1	1	1	1	4	3	3	4	1		3	1	1	3	1		6	2	3		
160	2	1	2	Kájišek	1	1	1	1	1	1	1	3	2	2	3	2	Na vlastní oči	3	1	4	1	2		Na vlastní oči	2	1	2	
161	2	1	1		2	2	2			1	1	1	3	1	1	2	2	Na vlastní oči	3	1	1	1	1		6	3	1	
162	2	1	1		1	2	2	1	1	1	1	3	1	2	3	1		3	2	3	3	1		6	4	2		
163	5	1	1		2	2	2	1		1	1	2	2	1	2	5	1		3	3	3	3	1		6	1	2	
164	2	1	2		1	2	4	1			1	4	3	3	4	2	Černé ovce	3	1	4	4	1		6	3	3		
165	2	1	1		2	2	2	1	1	1	1	2	1	1	1	2	1		3	3	4	4	1		6	2	3	

Zdroj¹⁰⁴

Příloha D - CD

¹⁰⁴ Lucie Petáková, 2017 (vlastní šetření)

Příloha E

Obrázek 1: Mladý svět – soudničky

Zdroj¹⁰⁵

¹⁰⁵ Archiv Národní knihovny

Obrázek 2: Mladý svět – rok 1968, uvolnění atmosféry

Zdroj¹⁰⁶

¹⁰⁶ Archiv Národní knihovny

Obrázek 3: Mladý svět – 19.8.1969

Zdroj¹⁰⁷

¹⁰⁷ Archiv Národní knihovny

Obrazek 4: Mladý svět – srpen 1968

VTEŘINY TÝDNE

SRPEN 68
PONDĚLÍ V Evropě byl mír.

19
VTEŘ V Ve 23 hodin začala vojska pěti států Varšavské smlouvy obsazovat území naší republiky.

20
STŘEDA Občané Československa se probudili v zemi, obsazené vojsky SSSR, PLR, NDR, MLR, a BLR. V Praze obsadila vojska Hrad, budovu ÚV KSČ, všechny mosty a další místa. Předsedové vlády a strany byli internováni. Ráno kolem půl osmé vrcholil boj o budovu Československého rozhlasu.

21
ČTVRTEK V 11.18 hodin začal na nesmírném místě v Praze XIV. sjezd KSČ. Během dne se k jednání sešlo přes 1200 delegátů. Větší část slovenských zástupců byla zadržena v Břeclavi.

22
Rada bezpečnosti začala jednat o Československu. Očekával se příjezd ministra zahraničních věcí Jiřího Hájka z Bělehradu.

PÁTEK V dopoledních hodinách odjel k jednání do Masky prezident republiky Ludvík Svoboda.

23
Z internete cílami jednotkami uprchl předseda České národní rady Jiří Čestmír Císářík.

24
SOBOTA Jean Paul Sartre odsoudil obsazení Československa. Navyhl, aby se touto událostí zabýval mezinárodní soud.

25
NEDELE Patnáct sovětských občanů přišlo na Rudé náměstí v Moskvě vyjádřit nesouhlas s obsazením Československa. Čtyři z nich byli zatčeni.

26
PONDĚLÍ V Bratislavě začal sjezd Komunistické strany Slovenska.

27
UTERÝ Předsednictvím legálního vyhlášení Čs. rozhlasu se lidé naší země seznámili s obsahem komuniqué, které přijaly obě strany na závěr moskevských jednání a výsledcích projevů předsedy republiky Ludvíka Svobody. Kolem 17. hodiny promluvil také Alexander Dubček. Po jeho projevu snad všichni naši lidé pochopili možnosti, které teď máme.

28
STŘEDA Plénárním zasedáním Národního shromáždění skončil osmidenní pobyt poslanců v budově kanceláře NS. Za předsednickým stolem již opět seděl Josef Smrkovský. Jednání tím nebylo zakončeno, nýbrž pouze na několik dní přerušeno.

29
ČTVRTEK Předseda vlády inž. Oldřich Černík informoval novináře o moskevských rozhovorech. Na schůzce také promluvil prezident Ludvík Svoboda.

30
Viceprezident USA Robert Humphrey se stal kandidátem demokratické strany na presidentský úřad. Týdeník Life uvádí, že mírový program MacCorthyho nemůže obstát v době, kdy jsou ruské tanky v Praze.

CO SE SJEZDEM?

XIV. mimořádný sjezd Komunistické strany Československa se měl konat jen proto, že sjezdem reprezentujícími státními úředníky a všichni lidé naší země. Konal se díky dokonale organizované službě tisíců lidí, kteří umožnili delegátům přijít do Prahy a doprovozovat je do místnosti jednání sjezdu. Šlo se o celostátní záležitost. V době přitlačování stran vojsk na násom území museli nezávislé poslanci, zasedala vláda a starý ústřední výbor nebyl schopen vykonávat svou funkci. Čísť vojsko internovalo prvního tajemníka ÚV KSČ, zadrželo budovu ÚV. Někteří členové starého Ústředního výboru jako Koldos, Dříček, Indra nevěděli situaci, postavili se proti marně, sáhnou k neprospěšné výstavě strany. Vyvolali těžkou a tragickou dobu ke více konkrétním ambicím, aby v usilování jednotně za podpory ústředních vojsk uvrhli pro sebe na cestu stranická a státní funkce.

Mimořádný sjezd a jeho společný ústřední výbor byly v nejtěžších dobách naší republiky jedinými vzájemnými stranickými orgány na území naší republiky a svou činností ve spolupráci s Národním shromážděním a vládou pomohli v době nepřítomnosti předsedy republiky a nejvyšších státních a vládních představitelů udržet v zemi pořádek a organizovali život mlce postihované náče.

Činnost sjezdu a nové zvolené ústřední výboru měla obnovit, netež vymazat z dějin strany a z těchto těžkých dnů.

Slovenská delegace v čele s Hrubým pokračovala v nové vzniklé situaci po příjezdu komunistů a spojenci německého sjezdu. Právě neprospěšná vítězva slovenských de-

ZACHRAŇUJEME SI PIVO

Situace vypadala bernaději, protože se pochopitelně lidé poslat dají na chmelovou brigádu. Právo prvních 719 odvolávců vyrazilo z Prahy 25. srpna. Nebyli to jen mladí lidé, jali členové Akvizicím věcí, která byla obsazena, dělníci z továren, kteří nemohli jít do práce. Hned další den za nimi odjelo 3711 členů. 27. srpna dalších 3285 brigádníků. 29. 8. odjelo 1333 lidí a ještě dalších 900 odjede. Mladí lidé budou postupně nahrazováni na chmeliněcích ty dělníky a pracovní-

ky různých institucí, kteří se již mohou vrátit k svému obvyklému zaměstnání.

Na ÚV ČSM jsem se dozvěděl, že do původního počtu poříbených čarů chmela – 70 000 – už zachybí 14 dnů. I toto jsme tedy zvládli.

Pro ty, kteří by ještě chtěli na chmel odjet důležitě upozornění: hláste se na odhosech pracovních sil jednotlivých ústředních a okresních ústředních výborů. Jistě vás bude ještě třeba i když ne hned, protože sušičky chmela nemohou natvř zvládnout všechny othony chmel, takže se česani musí rovnoměrně rozložit. Je velmi pravděpodobné, že byste mohli vyrazit ty, kteří už na chmelu jsou.

ZE SPOLEČNOSTI

● Z obvyklé dobře informovaných kruhů jsme se dozvěděli, že Alois Indra – někdejší ministr dopravy – se dosud nevrátil z Moskvy. Třel se, že onomocel.

TÝDEN V REDAKCI

● V uplynulém týdnu jsme se několikrát pokoušeli telefonovat do své vlastní redakce. Otvřelo se nám poute „Afo“, nebo „Příjem“, eventuelně „Službu“.

MLADÝ SVĚT 35/1968

Zdroj¹⁰⁸

Obrázek 5: Mladý svět – rok 1969

Zdroj¹⁰⁹

¹⁰⁹ Archiv Národní knihovny

Obrázek 6: Časopis Květy – výňatek z článku Josefa Klímy „Podvodníci jsou můj obor“

Nahlédne-li člověk zasklenými dveřmi, mohl by si pomyslet, že se tu sešly v kancelářského stolu na kus řeči dvě kolegyně. A přece není ten stůl, který je odděluje, jen pouhým kusem nábytku, ale bariérou, oddělující dvě strany jedné mince zvané život.

Zlodin a trest. Nezákonnost a zločin. Neboť to mladší a nekřídlejší vyložila ze šedesáti důvěřivých lidí víc než 30 000 korun — a ta druhá, jen o málo starší, právě odhaluje, jak to vlastně bylo.

Podvodnice K. M. — a vyšetřovatelka Jiřina Ludvíková, hodnosti poručice. Nahlédne-li člověk pouze zasklenými dveřmi, ani nemá tušení, že pro jednu je tenhle rozhovor nejvážnějším předělem v jejím osmadvacetiletém životě — a pro druhou případem, jakých má za sebou po osmi letech práce vyšetřovatelky víc než čtyři sta...

NEMAM RADA BAHNO

„Nespecializuji se pouze na podvodníky,“ říká poručice Jiřina Ludvíková. „Práce je tolik, že většinou děláme všechno všechno, podle toho, co je zrovna třeba. Ale přece jen má každý z nás nějaký „oblíbený“ druh trestné činnosti — dá-li se to tak nazvat. Někdo vyšetřuje raději krádeže než loupežná přepadení, jiný dost dobře nesnáší sexuální delikty, ale má zase dobré výsledky při řešení případů rozkrádání. Já samo například dost těžce nesu tahavice kolem alimentů nebo dědictví. Snad proto, že v obou případech jde o lidi, které pojil nějaký silný vztah, ať už citový nebo příbuzenský, a najednou se nešití po sobě házet blátem a jsou schopni se snížit k nejsprotším podrazům a neschválným. Přepírat špinavé prádlo intimních vztahů před někým třetím — už z toho se mi zvedá žaludek.“

Má-li jsme tu například nedávno případ vroucně se milujících sourozenců, kteří se začali rvát o dědictví, soba své matce zamlčeli oči. Psali na sebe navzájem obviňující dopisy, co kdo umarající odčítal, ten šperky, onen vkladní knížky — prostě hnus. Ještě že ta stará máma už o tom nevěděla.

Já sama jsem byla vychována v rodině, kde, jakmile se někomu z nás přihodil nějaký malér, se všichni ostatní sjednotili a snažili se mu pomoci i za cenu vlastních obětí.

Snad právě proto jsou takové žraločí rodinné vztahy věci, na kterou si v tamhle povolání nezvyknou snad nikdy...

PODVODNÍCI

jsou můj obor

JOSEF KLÍMA

PAKLÍČ ZVANY DŮVĚRIVOST

Když před léty u vyšetřovatelé zabrala, vyrobila její bezeltnost jednu z těch komických historek, které dokážou zlidštit i nejvážnější povolání.

Deset lidí se popralo v hospodě s Jiřinou Ludvíkovou, tehdy vyšetřovatelkou novorozené, měla zaříditi jejich kontroly. Konfrontovala všechny najednou. Dodnes nechápe, jak v poslední chvíli zabránila tomu, aby se v její místnosti poprali znovu.

Dnes pracuje na případech, které by s bezeltností nikdy nevyšly. Přestože na jejich počátku bezeltnost stojí. Bez elstnost poškozovaných...

„Někdy se ptám sama sebe, jak mohu být lidé tak naivní a svěřovat někomu, koho vůbec neznají, sumy, které ze strachu před lupičem pracně a refinovaně ukrývají po bytě. A nemusejí to být žádní hlupáci.“

Vezměme si jen pana N., slušného seriázního muže, ženatého, s dítětem, který neprovedl nic jiného, než že přivedl svůj družstevní byt. Ovšem — hned čtyřem zdejším najednou. A vybral si šikovné, Protské herce. Od je

SNIMKY OLDŘICH EDEM

Zdroj¹¹⁰

¹¹⁰ Archiv Národní knihovny

Obrázek 7: Časopis Květy – článek Josefa Klímy „Šlapeme si po štěstí“ – část 1.

Zdroj¹¹¹

¹¹¹ Archiv Národní knihovny

Obrázek 8: Časopis Květy – článek Josefa Klímy „Šlapeme si po štěstí“ – část 2

JOSEF KLÍMA SNIMKY ZDENEK MARTINOVSKÝ, ROMAN VÍTEK a VLADIMÍR LAMMER

„Ještě donedávna se tradovalo, že jsme země na nerostné bohatství poměrně chudá. Dnes se zdá, že jsme se poněkud podcenili. Že jsme země na suroviny přinejmenším středně bohatá. Jen jsme občas neměli tušení, po čem všem si šlapeme.“
Řekl to muž, který ví o tom, po čem si šlapeme, víc než kdo jiný.
Dr. JOSEF PRAVDA, předseda Českého geologického úřadu. A pestrobarevné mapy Československa, nová obdoba map pokladů, nad nimiž jsme si povídali, jeho slova němě potvrzovaly. I když poklady, které zachycují, už dávno nemají podobu zlata. Jenom jeho cenu ...

Pohádka o soli nad zlato už dávno neplatí, novinářská klíša, nazývající nej-
různější suroviny analogiemi zlata, už
ztratila nejen lesk, ale i smysl. Hodnotu
pokladů skrytých v podzemí určují sou-
časné potřeby světa jednoznačně. „Čer-
ným zlatem“ jsou dnes vedle uhlí všechna
na paliva a pro barevné kovy bychom
snad nenasi ke „zlatu“ ani dostatek
barevných prvků. Vždyť „zlatou“ cenu
mají dnes i naleziště kovu kdysi tak
podradného, jakým bývalo olovo.
„Naším prvotním úkolem jsou v sou-
časné době samozřejmě paliva,“ říká
dr. Pravda. „Uhlí, ropa, zemní plyn.
Naděje na objevení nějakých nových
uhelných nalezišť je sice velice malá
— poslední uhelnou pávní, která se
bude otírat, je okolí Slaného, ale sří-
dné jsou průzkumy zaměřené na rozší-
ření některých starších uhelných revírů.
Například jihovýchodní okraj ostravsko-
karvinského revíru, směrem pod Besky-
dy, nebo pokračování slánské pávne
od Labe ke Křivonohám.
Daleko perspektivnější je hledání na-
vých zón rop a zemního plynu. Do-
leko perspektivnější — a daleko úspěš-
nější ...“

NAHORU PLYNOVODEM DOLO

„Vidino, že bychom někdy mohli uspokojit domácí spotřebu ropy a zemi-
ního plynu vlastní produkcí, zejména na-
víc z vlastních útočíšť,“ říká Ing. Dušan
Durička, CSc., vedoucí oddělení ener-
getických zdrojů a výzkumu ČGÚ.
„Přesto má každé nové naleziště těch-
to surovin — byť v maximálním mě-
řítku malé — ohromný význam: před-
vším jako zásobárna. Spíš než o zvýšení
běžné produkce jde o to, aby nám tato
paliva nechyběla v období mimořádné
špičky. Tehdy totiž každý chybějící ku-
bik zemního plynu znásobuje svou no-
mální cenu, protože se rovná zhruba
jedemácti korunám nórdohospodářské
tržiny.
Třeba zemního plynu je v porovnání
s těžbou uhlí nebo ropy technologicky
nejjednodušší, protože plyn uniká z lo-
žiska vlastním tlakem a není problém
připravit zdroj k okamžitému použití
právě pro případ největší nouze. Navíc
má ložisko zemního plynu ještě dru-
hotně využití — jako zásobárny plynu,
který k nám přichází ze zahraničí. V pří-
padě malé spotřeby se přebytek vhaná
do podzemního prostoru, v případě špič-
ky se z něho otopok těší.
Z tohoto širšího pohledu jsou naše
poslední nálezy velice důležité. Zom-
měřili jsme se na základě geologic-
kých předpokladů především na oblast
Západních Karpat, na významný geo-
logický zlom, který odděluje Moravu od
Slavenska v základní linii od Hodonína
severovýchodně až k Jablunkovu. Geo-
logický průzkum tak velké oblasti je
samozřejmě záležitostí na léta, ale pře-
staložte dnes máme prozkoumanou teprve
jižní — a částečně i střední — část
tchoto koridoru, objevili jsme už tři
významná naleziště. První u Kosteletan
na Kroměřížsku, kde se ropa a plyn
vyskytly poprvé v Evropě ve zvětralé
žulě, což je fakt, jehož význam docení
jen odborník. Druhé nové naleziště
u Dolních Dunajovic obsahuje zhruba
půldruhé miliardy kubiků zemního ply-
nu. Ve světovém měřítku to přišla mnohá
neznámena, ale v našich podmínkách
je to velice slušné množství, zvláště když
si uvědomíme, že nám v období špiček
může tato ložiska poskytnout až milion
kubiků denně. Třetí významné naleziště
— na jihu Moravě u Uhřic — je roz-
něž geologická zvláštnost, protože jsme
tu poprvé našli zemní plyn v devonu,
tedy ve vrstvě, v níž se obvykle ne-
vyskytuje.
Nechť hovoří o dalších nalezištích,
která teprve předpokládáme, jako třeba
v okolí jihomoravských Němčiček, kde
jsme zaznamenali silné projevy zemi-
ního plynu. Ale to jsou průzkumy, které
nás teprve čekají.“

DVAKRÁT MĚR A JEDNOU VRTEJ

Statistiky tvrdí, že na podrobný prů-
zkum čeká ještě dvě stě perspektivních
oblastí, než budou objevena všechna
světová naleziště ropy. Což znamená
zhruba milion vrtů. Čtvrtina z množství
vrtů, které se dosud uskutečnily za

celé půlstoletí, kdy se ropa systematic-
ky hledá — těží! Úkol monumentální:
za dva týdny, za dva prostrádky — i co
do finančních nákladů. Vždyť jediný
vrt do hloubky šest kilometrů (a do ta-
kových hloubek se dnes už běžně vrtá
i u nás) stojí 60 — 120 milionů korun!
Hra vabaně (bude ložisko — nebude?),
či dokonce omyl v geologických předpo-
kladech — by se isdy — pákně předstíly.
Kdoby ovšem geologové neviděli pod
povrch ještě dříve, než jej prorazí jejich
sonda. Kdoby jim nepomáhaly ve vrti-

**Při
hledání
nerostného
bohatství
se
osvědčuje
i tento
vyrábek
n. p.
Geoindustria,
souprava
G - 1200**

Vpravo:
Dynamitové
náložky už byly
při seizmickém
průzkumu
nahrazeny
dekanalejší
technikou

Zeleva: Ing.
Dušan
Durička, CSc.,
dr. Josef Pravda

pování správného místa, kde vrtat, sním-
ky z družic či pozoruhodné geofyzikál-
ní zařízení, jakým je třeba VIBRO-
SEIS ...

TAMTAMY HLUBIN

Na zemědělcé pracující zrovna na
poli to snad může působit až rituálně.

Čtveřice obrovských nákladních auto-
mobilů neobvyklého vzhledu pohybují-
cí se v přísných rozestupech zvolna
plní. Každou chvíli komový zastaví, voz
se zdvihne na velkých hydraulických
zvedacích pár centimetrů nad zem a
rozdrcí se na pár sekund silnou vibra-
cí, připomínající údery sbíječky. Jako by
desky, na nichž v té chvíli spočívá celá

Zdroj ¹¹²

Obrázek 9: Obrázek 10: Časopis Květy – článek Josefa Klímy „Šlapeme si po štěstí“ – část 3

jejich hmotnost, vysílaly do hlubin Země zohodně tamtámové poselství.

„Opravdu poselství vysílají?“ říká RNDr. Ivoň Linhart, geofyzik, odborník na seismiku.

„Poselství, které proniká do hloubky tři až čtyř kilometrů, výjimečně i hlouběji. Jáme se o zemské vrstvy, ostřeji a vrací se na povrch. Do takzvaného geofonu, kde počítá podle rychlosti třesení seismických vln vyhodnotí složení hornin a nakreslí poměrně věrný obraz podzemí se všemi vrstvami, tektonickými poruchami a případně i dutinami. Pak už lze dost přesně odhadnout, které oblasti jsou z hlediska možného výskytu hledaných nerostů perspektivní a které ne. VIBROSEIS, jak se tenhle systém jmenuje, je v dějinných seismiky stejným zlomem jako první nadzvukový letoun v dějinných letectví. Oproti starému postupu, kdy se k vyhodnocení seismických vln odpočítávalo naráz několik dynamitových náložek rozmístěných ve sto-metrových odstupech, je doleka spolehlivější, mobilnější a rychlejší. Zatímco kdysi jedna skupina s dynamitovými náložkami prozkoumala měsíčně nanejvýš sto kilometrů, s VIBROSEISEM zvládne i dvojnásobek. Přičemž obraz podzemí je podstatně podrobnější.“

BOHATSTVÍ TŘETÍHO ROZMĚRU

Teprve při rozhovoru s geology si člověk uvědomí, že stát není útvar dvojnásobný, jak si ho podvědomě zafixoval pohledem do mapy, ale že k němu patří i desítky kilometrů pod povrchem. A že to mohou být nejobo-hatší kilometry, které vlastně. Stejně jako nejchudší, bohatstvím nesrovnatelné s úrodným povrchem. Nebo že se nejchudšími mohou jen zdát a pozvolna rýt na ceně, jak se člověk na povrchu díky technickému pokroku stává způsobilým zastoupit čím dál hlouběji a postupně těžit i z toho, co se zdálo ještě větra netěžitelným nebo bezcenným.

Nemám teď na mysli přecenění a slonovinový průzkum tradičních rudných oblastí, dávno opuštěných pro zdlouhavé vyčerpání zásob, které se mohou za použití nových technologií stát opět prameny nerostného bohatství. Ať už jde o Kutnohorskou, okolí Zlatých Hor či Královoháň.

Nemám na mysli ani nový průzkum Karlovarsko a Plzeňsko, kde se podle posledních zjištění nacházejí zásoby kaolinu přímo velmocenské — na víc než sto let. (Jen ho stačí zpracovat na vládnostný porcelán a neprodávat jako pospuhu surovinu.)

Nemám dokonce na mysli ani nové plány na využití osudných kamenů, jakými jsou žula nebo mramor, či žes-tych granitů, rovněž zatím nedostateč-ně využitého žeskovského unkatu, o který je v rozbíraní zájem.

Ve všech těchto případech jde o ne-rosty, které lze nějak zhodnotit, zatímco já mám na mysli místa, kde není nic, z čeho nic, vyjma hornin zcela neuzi-tečných. A přece i tímto místem v po-slední době věnují geologové pozornost. Pozornost dokonce klíčovou, protože jde o hodnotu cennější než stříbr a zlato, o energii...

UMĚLÝ ISLAND

Hledání netradičních zdrojů energie se v poslední době obrací ke dvěma zřídům nejstarším a nejtvořejším. Je-den směr míří vzhůru, k Slunci, druhý dolů — do žhavého nitra naší planety.

„Mýšlenka získávat energii z podze-mí není nová,“ říká ing. Jan Fabry, ředi-tele odboru hydrogeologie a inženýrské geologie ČGÚ.

„Zatím se u nás využívala především ve formě termálních pramenů ve zdra-voctví a v zemědělství — kdežto nám jde o geotermální energii, která by mohla pohánět parní turbíny v elek-trárnách. Nejsme ani na Islandu, ani na Kamčatce, kde uniká horká pára ze země samovolně, a musíme tedy sami hledat místa, kde máme k zem-skému teplu nejbližší. Oblastí teplých pramenů, kde se to zdá nejpřirozenější, mají obrovskou nevýhodu v tom, že bychom mohli vrtáním narušit podzem-ní vodní systém. Navíc minerály obsa-žené ve vodě níže potrubí a všechna zařízení. Proto jsme se zaměřili na tak-zvané suché zemské teplo hornin. Zna-mená to vytápovat oblasti, kde se te-plota v běžně dosažitelných vrtných hloubkách — kolem dvou kilometrů — blíží bodu varu nebo její dokonce pře-kráčuje, navrtat soustavu průduchů s případným využitím již existujících puklin, vhnět do vrtů vodu a zachy-čovat unikající horkou páru. Vháněním vody pod tlakem lze navíc vyvolat v ná- kterých horninách různé přeměny, donutit je k rozpadu, čímž vzniká další teplo, které může ohřát vodu v podzemí na požadovanou teplotu.

Zatím se nám jeví v Čechách jako nejlibnější oblast takzvaného ohře-ckého riftu, konkrétně okolí Karlových Var a Teplic — ovšem v dostatečném odstupu od minerálních pramenů — a lokalita jižně od Ústí nad Labem. Není to huďba tak daleké budoucnosti, jak se zdá — už v roce 1990 by se mě-

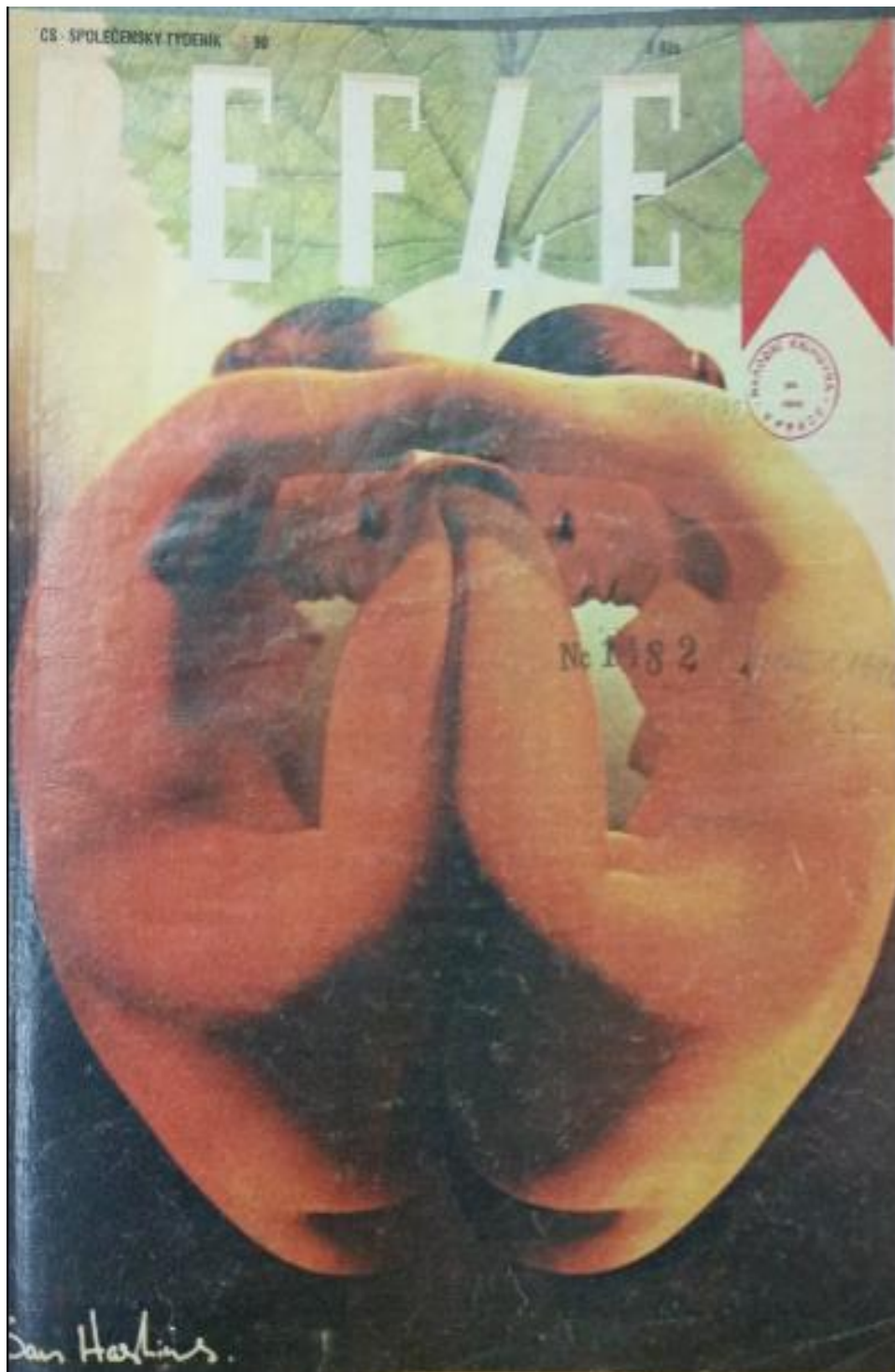
Nahoře: Schéma metody VIBROSEIS: automobily (vpravo) vysílají impulsy, geofon (vlevo) zachycuje odražené seismické vlny

Stetoskop geofyziků, přikládáný na hrud Zeměkoule, zachycuje odražené seismické vlny

„Hlubinné tamtamy“ dokáží prozkoumat měsíčně až 200 km terén

Zdroj¹¹³

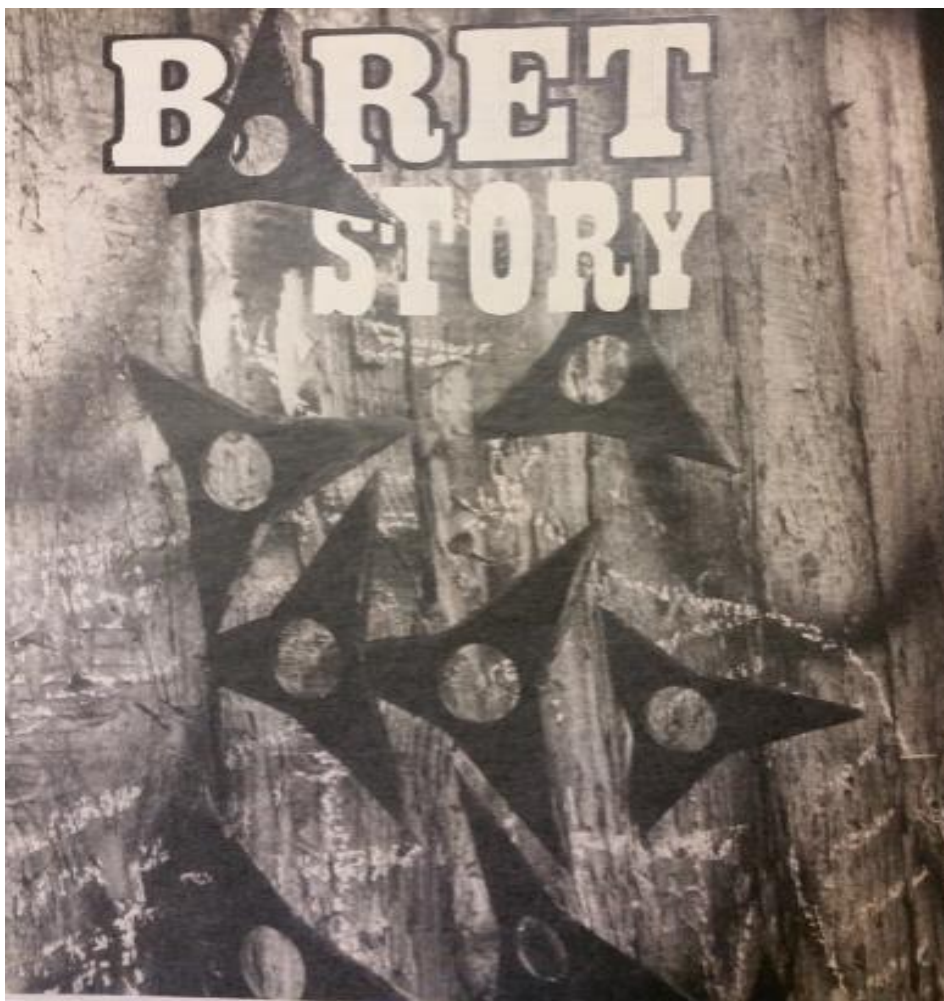
Obrázek 11: Časopis Reflex, 1. číslo

Zdroj¹¹⁴

¹¹⁴ Archiv Národní knihovny

Obrázek 12: Časopis Reflex, 1. číslo, článek Josefa Klímy o rudých baretech „Baret story“

Zdroj ¹¹⁵

¹¹⁵ Archiv Národní knihovny

Obrázek 13: Fotografie Josefa Klímy jako hudebníka z mládeži

Zdroj¹¹⁶

¹¹⁶ Archiv Národní knihovny

Obrázek 14: Fotografie Josefa Klímy jako hudebníka v současnosti

Zdroj¹¹⁷

¹¹⁷ Archiv Národní knihovny

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Lucie Petáková

Obor: Sociální a mediální komunikace

Forma studia: kombinovaná

Název práce: Investigativní novinář, spisovatel a televizní reportér Josef Klíma

Rok: 2017

Počet stran textu bez příloh: 56

Celkový počet stran příloh: 52

Počet titulů českých použitých zdrojů: 31

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 3

Počet internetových zdrojů: 16

Vedoucí práce: PhDr. Hugo Schreiber